

POŠTNINA PLAČANA PRI POŠTI 61102 LJUBLJANA

Planinski vestnik 2

glasilo Planinske zveze Slovenije

februar 1994

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

februar 1994

2

letnik XCIV izhaja od leta 1895

vsebina

Stipe Božić	Gora na meji s smrtjo	49
Marjan Raztresen	Izzivalci nesreč	51
Urban Golob	Odločitev	53
Igor Maher	Roka pravice v živalskem svetu	54
Igor Maher,		
Miha Pavšek	Si bomo podrlí gore na glavo?	56
	Zaslужni in prizadevni gorniki	57
Pavle Šegula	Messner ne verjame Česnu	58
Franc Ježovnik	Veliko vzrokov za praznovanje	61
Dr. Miha Potočnik	Križ na Škrlatici	63
Ivanka Korošec	Spomini Torkarjeve Mare	65
Marjan Kovač	Cesta v pekel	69
Andrej Zorčič	Smuki po ozebničkih	72
Werner Munter	Predsodki starih lisjakov	74
Rudi Klinar	Zadnja Trenta	78
Aleš Karel Nosan	To so bili dnevi, prijatelj!	79
Marjan Bradeško	Februarsko jutro 1988	81
	Odmevi	82
	Iz planinske literature	85
	Društvene novice	89
	Potovanje na konec sveta	96a

Slika na naslovni strani: **Smučanje v vzhodni steni Male Mojstrovke**

Foto: Andrej Zorčič

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvorčakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfređa, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelín. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta dr. Milan Naprudnik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za prvo trimesečje leta 1994 znaša 600 SIT, posamezna številka stane 200 SIT. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna »Jože Moškič« v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarífné številke 3 Zakona o prometu davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.

PLEZANJE NA K2 IN BEG Z NJENIH NEVARNIH POBOČIJ

GORA NA MEJI S SMRTJO

STIPE BOŽIČ

V lanskoletni zadnji dvojni številki revije Hrvatski planinar, glasilo Hrvaške planinske zveze, je kot uvodni prispevek izšla na 11 straneh reportaža »K2 - zmagoslavje in tragedija«, ki jo je napisal stari prijatelj slovenskih himalajskih plezalcev Stipe Božič iz Splita, udeleženec slovenske odprave na drugo najvišjo goro sveta, 8611 metrov visoki Čogori ali o Mount Godwin Austen. V njej avtor med drugim natančno opisuje najbolj tragičen dogodek na tej odpravi. Ponatiskujemo tisti del reportaže, ki je vrhunec mnogo daljšega prispevka v hrvaški reviji. (Op. ur.)

Malo po polnoči je **Viki Grošelj** začel pripravljati čaj, ki je bil za nas edina pijača tega dne. Obležiti se je bilo treba, pripeti plezalni pas in na čevlje pritrditi dereze. Vse to je trajalo do treh zjutraj, ko smo naposled odšli proti vrhu. V začetku smo sledili položnemu grebenu, ki nas je pripeljal do vršne piramide, v katero se je zajedal strm in zaledenel žleb, in sicer točno pod strašnim previsom. Kot trebuh se je izbočil dvesto metrov v višino in grozil, da se bo vsak trenutek sesul.

Strmina je bila približno 65-odstotna, kar je bilo v mehkem in globokem snegu precej nevarno, kajti dereze niso dobro prijele niti na eni stopi, niti ni bilo mogoče s cepinom najti boljšega sidrišča. Bilo je strašno mraz, enako v noge kakor v roke, zato sem poskušal kroženje krvi spodbuditi s ploskanjem roke ob roko in s krčenjem prstov na nogah, kolikor je bilo v čevljih mogoče. Kljub temu smo dobro napredovali. Zora nas je našla točno v začetku prečke, ki pelje na levo pod omenjenim zaledenelim žlebom v sicer strma, vendar varnejša zasnežena pobočja.

ČETVERICA NA VRHU

Vreme je zdržalo točno do desetih, ko se je iz doline pokazal grozeč oblak. Čeprav majhen se je hitro širil in čez eno uro smo se znašli v popolni megli, iz katere je začel padati sneg, ki ga je nosil močan veter.

Premišljeval sem, kaj naj bi zdaj napravili, ali naj bi nadaljevali pot ali se vrnili. Tako blizu vrha smo, morda samo kakšnih sto metrov od njega, hkrati pa tako daleč. Spomnil sem se alpinističnega izreka: plezalec mora vedeti, da je tik pod vrhom še vedno bližje vznožju kot vrhu.

Druga najvišja gora na svetu, K2 iz baznega tabora slovenske odprave leta 1993.

Foto: Tomaž Jamnik

Sledove za nami je hitro zametel nov sneg, ki je zdaj na gosto padal.

- Kaj bomo zdaj? - je kriče vprašal Mehičan **Carlos**.

- Hodili bomo do treh popoldne, potem se bomo začeli vračati ne glede na to, ali bomo prišli na vrh ali ne, - je dejal Viki.

Bil sem utrujen in zaspan, največ zaradi slabo prespane noči v zadnjem taboru. Po treh korakih v strmino sem globoko zapičil držaj cepina, se naslonil nanj in skoraj zadremal. Bil sem zadnji, le nekaj korakov za Vikijem. Vsak njegov premik sem slišal in takoj nadaljeval svoje tri korake. Nisem vedel, koliko je še do vrha. Nekajkrat sem sicer pogledal na višnomer, vendar je zaradi nizkega pritiska kazal skoraj sto metrov manj. Naposled se je Viki ustavil in začel kričati, naj snemam.

Prek naših glav je pihal orkanski veter in nosil sneg. Bili smo tik pod vrhom, morda samo pet metrov od vršnega grebena, ki ga je bičal veter iz Tibeta. Pravzaprav nisem imel kaj snemati, saj se je komaj kaj videlo, samo snežni metež. Kljub temu sem pripravil kamero in jo usmeril proti **Zvonku Požgaju**, ki je s cepinom prebada vrh, nato proti Carlosu in Vikiju. Približal

sem se jim in brez zmagoslavnega veselja predlagal, da začnemo sestopati, kajti tretja ura popoldne je bila že mimo. Fotografirati se na vrhu v takšnem vremenu in neurju, ko nič ne vidiš, takointako nima smisla, več kot nekaj sekund na tem orkanu pa bi komajda kdo lahko zdržal.

- Gremo dol! - je močno zakričal Viki in takoj začel sestopati po strmini pod vrhom.

BIVAK NAD PREPADOM

Vsak sestop s himalajskega vrha je izredno nevaren, najprej zaradi utrujenosti po vzponu, nato zaradi tega, ker človek zaradi svoje anatomije ne vidi, kje naj izbere pot navzdol, naposled pa je sestop vedno dirka s časom. Viki in Zvonko sta šla prva in sta naenkrat izgubila v prečki, kajti s Carlosom sva imela težave z očali, ki so se napolnila s snegom.

Noč nas je ujela točno tam, kjer so bile težave, pri dnu strmega žleba. Ni bilo daleč do rešilnega tabora 4, toda noč skupaj s snežnim viharjem je na višini 8000 metrov skoraj nepremostljiva zapreka. Naenkrat sva se znašla, ne da bi sama vedela kako, na nekakšnem skalnatem grebenu, ki ga prej nisva videla in nama ne bi bilo treba biti tam, kajti naša smer naj bi šla vseskozi po snegu. Odločila sva se bivakirati, kar je bilo vsekakor bolje kot ponoči tavati po neznanem terenu.

Iz nahrbtnika sem vzel bivač vrečo iz tenkega za veter neprepustnega platna ter jo potegnil preko sebe in Carlosa. Čeprav sva se še tako trudila, da bi vrečo z nogami držala zaprto, so jo sunki vetra neprestano odpirali in nosili vanjo obilno drobnega snega. Pritrdil sem vse najpomembnejše dele opreme na cepin, ki sem ga zapičil v trd led, in k sebi potegnil nahrbtnik, v katerem sem imel košček pršuta in še malo čaja v termoski. Ko sem nahrbtnik poskušal potegniti v vrečo, je naenkrat močno zapihalo in veter mi je dragoceni tovor potegnil iz rok.

Splazil sem se iz bivač vreče in poskušal najti nahrbtnik. Videl sem: bila sva točno na robu južne stene, nahrbtnik pa je padel v prepad pod nama. Šele takrat sem videl, da tudi midva v vreči lahko zdrsneva in padeva preko 2500 metrov visoke stene. Ker nisva imela nobene vrvi za varovanje, sva vso noč pazila, da se ne bi podrsala po strmi plošči na robu stene.

Zora je v Himalaji izredno dolga, o mrazu pa je bilo že dovolj povedano. Še vedno je bil pred zoro snežni metež. S prvo svetlobo sva se pripravila in kljub neurju hitro našla tabor 4.

NENADNA BOŠTJANOVA BOLEZEN

V šotoru je bila gneča, kajti od spodaj, iz tabora 3, sta prišla **Boštjan Kekec** in **Boris Sedej**. Boštjan, ki je bil sicer najhitrejši in dobro

pripravljen, je prišel včeraj, ko smo se mi vzpenjali proti vrhu, in sporočil v bazni tabor, da se Boris ne počuti najbolje in da bo morda ostal v trojki. Boris se je potem za njim le povzpел v višji tabor in je bil, kot bomo videli, mnogo bolj zdrav od Boštjana.

Viki je takoj odšel iz šotorja in se pripravil na sestop ter se skupaj s Carlosom odpravil proti dolini. Smer smo nekako markirali, zato nisem pretirano hitel, poleg tega pa me je zanimalo, zakaj drugi ne gredo dol. Stopil sem v šotor, v katerem so bili Zvonko, Boris in Boštjan. Takoj sem posumil, da z Boštjanom nekaj ni v redu: ležal je v nenavadnem položaju in težko dihal ter ni reagiral na moj prihod. Vprašal sem, kako je, pa je bilo, kot da me ni slišal. Bolje sem ga pogledal in spoznal znake višinske bolezni: na ustih je imel značilno peno, hropel je, ko je dihal, srčni utrip je imel 130, medtem ko sva ga imela z Borisom pod 70. Vzel sem radijsko postajo in to sporočil v bazni tabor.

Zdravnik me je miril, da to še ne more pomeniti najhujše in naj vsi skupaj čimprej odidemo dol. Čutil sem, da nas hoče pomiriti, da pa je stanje več kot resno. Poskusili smo skuhati čaj, vendar smo komajda prižgali plinski kuhalnik, kajti v šotoru ni bilo dovolj kisika, zunaj pa je besnelo neurje in nam gasilo že sicer slab plamen. Vendar smo le nekako stalili malo snega in pripravili čaj za Boštjana, ki je še kako potreboval tekočino. Toda tekočino je komajda hotel pokusiti, in sicer šele na naše kar ostre zahteve. Večkrat smo morali to zelo glasno povedati, da je sploh reagiral. Začeli smo ga pripravljati na sestop, vendar je hotel samo spati in je želel, da se ga ne dotikamo.

Jasno mi je bilo, da ne bo prišel dol, da bo umrl, pa sem vseeno poskušal vse, da bi ga nekako spodbudili za sestop. Ves čas sem po radijski postaji poslušal nasvete iz baze, kajti jasno mi je bilo, da so nemara tudi moji možgani obremenjeni zaradi obtežljivih okoliščin. Vodja odprave **Tomaž Jamnik** in **dr. Damijan Meško** sta zahtevala, da čimprej odidemo proti dolini, kar je bilo razumljivo, toda Boštjan je bil zelo počasen in ni hotel sodelovati, zato smo izgubili dragocen čas, ko smo ga prepričevali, da moramo dol.

Medtem se je javil Viki iz trojke in jadikoval, da se je nekje na poti izgubil Carlos in da ga že štiri ure čaka. Izginil je, ne da bi vedel kako in kdaj. Ko se je obrnil, ga preprosto ni bilo. To je vsekakor vplivalo na to, da smo tudi mi odložili sestop na naslednji dan. Sicer pa niti nismo imeli več časa. Bilo je že dve popoldne, na voljo smo imeli vsega pet ur, da bi še za dne prišli do rešilnega tabora 3. To bi bilo morda dovolj ob lepem vremenu, ob takšnem metežu in z Boštjanom, ki je bil pri koncu, pa vsekakor premalo. Zato smo se odločili še za eno noč v štiri- ci na višini skoraj 8000 metrov.

SMRT NA GORI

Z Boštjanom niti naslednji dan ni bilo nič bolje; nasprotno, ni nas več niti spoznal in ni hotel več piti. Iz baze sta vodja in zdravnik predlagala, naj ga poskusimo vleči po strmini. Predlagal sem, da bi sam z Boštjanom vendarle še ostal kakšen dan, dokler se vreme ne bi popravilo. Boris in Zvonko pa bi sestopila. Toda vodja odprave Tomaž Jamnik nikakor ni bil za to, pa tudi Boris in Zvonko ne, ker nista bila prepričana, ali bi v takšnem neurju našla pot.

- Stipe, poskusite se prebiti vsi skupaj, to je moj zadnji nasvet, čeprav sam veš, kaj je najbolje, - je po radiu dejal Tomaž.

- Miško, to vem, toda Boštjan nima nobene možnosti, da bi sestopil, pa tudi mi ne z njim, če ga bomo vlekli. Veš, kakšen je teren tukaj. Celo sami brez Boštjana imamo malo upanja, da se rešimo. Spomni se leta 1986, ko je tukaj devet ljudi izginilo v podobnih okoliščinah, - sem mu odgovoril.

- Vseeno, toda kot vodja sem ti dolžan reči, da poskusi rešiti čimveč ljudi, po možnosti vse štiri.

Razumel sem Miška, kot smo ljubkovalno imenovali Tomaža. Poznam ga že od leta 1979, dobra prijateljstva, bilo mu je hudo, ker je tudi sam vedel, da za Boštjana ni pomoči.

Boris se je zares trudil, da bi spravil k sebi Boštjana. Najprej ga je poskusil spodbuditi, ko mu je omenjal ženo in otroke, potem, ko mu s tem ni uspelo, ga je začel klofutati, da se je Boštjan vendarle malo prebudil. Oblekli smo ga, mu zavezali pas in pripeli dereze ter ga potegnili iz šotora. Zunaj je močno pihalo, niti sam nisem vedel, od kod: kot da bi po vsej gori vrelo. Sneg je v sunkih dvigalo od spodaj in ga vrtelo, da nam je polnil očala in se nam z drobnimi kristalčki zabadal v oči. Pod milim bogom ni bilo nič videti - kot da bi bili v nekakšnem belem mraku.

Boštjan je popolnoma izgubil sposobnost ravnotežja, zato smo ga ležé začeli vleči. Bilo je strašno težavno, kajti tudi sami smo se do pasu pogrezali v snežne zamete. Nekako je še šlo, dokler je bila strmina, toda ko smo prišli na položnejši del grebena, ga nismo mogli premakniti niti za meter.

Stopil sem čisto k njemu in ga pogledal. Umiral je. Bela smrt ga je zgrabila in nihče več ji ga ne more iztrgati. Pogledal sem Borisa in Zvonka, tresla sta se od mraza. Bela smrt nam je vsem grozila. Zvonkovi prsti na rokah so začeli postajati modri in črni, kar je zanesljiv znak za omrzline.

- Kaj mislita? - sem ju vprašal.

namesto komentarja

IZZIVALCI
NESREČ

Ob 45-letnici delovanja Postaje Gorske reševalne službe Tolmin so tamkajšnji gorski reševalci izdali publikacijo, v kateri »navadnemu« planincu padejo v oči naslednji stavki:

»Zgodi se tudi, da se zaradi skrajne malomarnosti, neodgovornosti ali celo nečimrnosti 'ponesrečenca' vračamo reševalci premočeni in premraženi z zahtevne nočne iskalne ali poizvedovalne akcije z občutkom, da nas je nekdo 'potegnil'. V takih trenutkih smo prepričani, da bi bilo potrebno v podobnih primerih izstaviti tudi račun. Na srečo na našem območju takšnih primerov doslej ni bilo veliko.«

Še huje je, če gre za prave ponesrečence, vendar drugačne kategorije.

Vsak ponesrečenec, tudi tisti v gorah, je seveda potreben vsakršne pomoči. Vendar naj bi se vsak gorski obiskovalec zavedal, da mora biti v gorah vsestransko pripravljen, če hoče kolikor je le mogoče zmanjšati tveganje. Če je storil (skoraj) vse, da bi se

njegova gorska tura končala srečno, pa mu zvezde vendarle stojijo nesrečno, to lahko smatramo za (več ali manj) objektivne okoliščine. Toda če se človek v gorah neusmiljeno napije in gre v takem stanju dalje, če gre na vrh, ko se pripravlja nevihta, če se odpravi na pot, ko ni popolnoma zdrav ali ko jemlje kakšno močna zdravila s stranskimi učinki, ko v nahrbtniku nima vsega, kar naj bi imel po vseh pravilih, ko ga vremenska sprememba ujame v neprimerni obutvi ali ko je že na startu bistveno precenjeval svoje sposobnosti, mu je ob nesreči seveda treba pomagati, potem pa mu nemara res izstaviti račun.

Če policaj ustavi šoferja brez voznškega dovoljenja, pa čeprav ni napravil nobenega prekrška ali bil udeležen v nesreči, ga kaznuje. Če pijanček povzroči prometno nesrečo, mu nihče ne bo priznal nikakršne škode. V zdravniških krogih razpravljajo o tem, da bi človeku s škodljivimi razvadami zaračunali zdravljenje, če bi zbolel za boleznijo, za katero zboleva bistveno več ljudi s takimi razvadami kot brez njih.

V časih propagande za množično planinstvo takšna premišljevanja niso bila zaželeni. Zdaj bodo nemara postala kar nujna.

Marjan Rztresen

Skomignila sta z rameni in se še vedno tresla. Veter je brez milosti otepal s kapuco moje vetrovke in me hotel podreti, da sem se komaj obdržal na nogah.

Odločil sem se: moramo ga pustiti, zanj ni več pomoči.

- Fantje, gremo dol! - sem dejal v slovenščini.

Boris je spustil vrv, s katero smo vlekli Boštjana, in se obrnil proti meni. Prvi sem stopil v globok sneg. Ni bilo lahko pustiti prijatelja, vendar sem ga moral. Boris in Zvonko sta mi sledila in gazila po moji gazi.

ZVONKOV PADEC

Potem smo prišli do velike strmine pod ramo in naposled došli, da nam tam tako nepokretnega Boštjana niti v lepem vremenu nikoli ne bi uspelo prenesti. Preden sem se skoncentriral na iskanje smeri po nevarni, enolični in strmi strmini, sem iz žepa potegnil radijski oddajnik in sporočil bazi:

- Pustili smo Boštjana, nismo več mogli. Ni mu bilo rešitve, - sem s težavo izgovoril.

- Naredili ste, kar ste mogli, zdaj je pač tako, kot je. Pazite se, pomembno je, da se še vam kaj ne zgodi, - je odvrnil Miško.

Palice za orientacijo, ki smo jih ob vzponu zapičili v sneg, so se zdaj komaj videle. Včasih palice nisem videl niti z razdalje petih metrov. Medtem ko sem iskal naslednji kol, sta Boris in Zvonko pazila na prejšnjega in sta šla proti meni šele tedaj, ko sem bil popolnoma prepričan, da gremo prav. Kadar se nas je veter malo usmilil in je za trenutek pojenjal, se je vidljivost nekoliko izboljšala in to je bila priložnost, da sem našel naslednjo rešilno aluminijasto palico.

Strmina je bila nevarna, niti pomisliti ni smel nihče od nas na to, da bi mu zdrsnilo, ker bi se prav težko ustavil. Naenkrat pa je Zvonku v resnici spodrsnilo in bliskovito se je podrsal po strmini naravnost proti meni. Uspelo se mi je umakniti, on pa je zletel mimo kot vihra ter v oblaku snega izginil v globini in metežu, ki ga je sam napravil. Hitro sem se spustil nižje in ga na srečo zagledal, kako si je čistil sneg. Bil je nepoškodovan. Kakšnih sto višinskih metrov nižje je padel v mehak snežni zamet, ki ga je ustavil in mu rešil življenje.

- Vse je v redu, živ sem, - mi je rekel, ko sem prišel do njega.

- Hvala bogu, - sem odgovoril.

ŽALOSTNA DRUŠČINA

Čeprav se vreme ni izboljšalo, smo lepo napredovali in pred nočjo našli tabor 3. To je bila dokaj udobna snežna luknja, ki jo je **Davo Karničar**, ko je čakal, kako se bodo stvari raz-

vijale, dobro razširil. Spet smo imeli težave s prižiganjem plinskega kuhalnika, kajti v prostoru, kjer smo bili, ni bilo toliko kisika, da bi plin lahko gorel. Zvonkovi prsti so bili vse slabši: več kot polovica je bila že črnih in začeli so se delati mehurji, zato sva mu prste povila. Boris je začutil, da nekaj ni v redu z njegovimi nogami, mene pa so začele peči oči, kar je bil znak za snežno slepoto. Bili smo v žalostnem stanju, izčrpani, pomrznjeni in potolčeni zaradi nesreče, vendar smo upali, da bomo naslednji dan prišli do tabora 2, kjer nas bo kdo počakal, čeprav je še tako slabo vreme.

Naslednje jutro sem se zbudil slep. Oči so me strašno pekle in se mi solzile, kot skozi nekakšno mreno sem videl le malo svetlobe. Na srečo se je izkazalo, da je sneg zasul vhod in seveda svetlobi zaprl pot. Ko je Boris z nogami predrl snežni zamet pri vratih, je v luknjo vdrl nekaj svetlobe, vendar le nisem videl dobro: na desno oko čisto nič, na levo komajda kaj kot skozi mreno. Še močnejše je pihalo, tako da sem komaj otipal vrv, ki me bo zdaj vodila prek strmih sten grebena Abruzzi, ki padajo 2000 metrov nižje, vse do vznožja na nadmorski višini 5300 metrov.

Skoraj vse sem delal na pamet, kajti še tisto malenkost, kar bi lahko videl pred seboj, mi je odnašal veter, ki me je tolkel v lice in rti prebadał bolno levo oko, ki sem ga kdajpakdaj poskušal odpreti.

Priznati moram, da se je bilo strašno spuščati po vrvi skozi himalajski metež v mrak in prepad. Prav gotovo bi prišlo do nesreče, če bi veter kje vrgel vrv prek kakšnega grebena ali previsa in bi se znašli v skoraj brezizhodnem položaju, ko bi viseli na vrvi, ne da bi prej to pričakovali. Tedaj je bilo najpomembnejše dognati, kaj se dogaja z vrvjo in kam pelje, to pa je bilo treba videti, kar je bilo meni komajda dano.

Bojeval sem se do zadnje kapljice moči, čeprav se je zdelo, da sem vse rezerve že zdavnaj pokuril. V žepu sem otipal zavitek bonbonov, ki mi ga je dal Carlos. Pojedel sem jih skupaj s celofanom in navadnim papirjem. Boris in Zvonko nad menoj sta prav tako imela težave, Zvonko zaradi omrzlin predvsem z rokami in mu je pomagal Boris, česar nisem mogel videti. Občasno sem skozi neurje slišal njune glasove, vendar so se mi zdeli kot prisluhi.

REŠENI ZMAGOVALCI GORE

Trajalo je ure dolgo, zdelo se mi je, da traja dneve in mesece in bledeł sem, da bo tako večno - beli mrak in neurje. Naenkrat se mi je zazdelo, da pod seboj slišim nekakšen glas, kot da bi me nekdo klical. Končano je, sem pomislil, tako močno že haluciniram . . . Pa sem spet zaslišal nekakšne klice, kot da bi me nekdo klical.

- Stipe, - sem zaslišal glas.
 - Halo . . . - sem odgovoril.
 - Goran is here, - sem tedaj jasno zaslišal v angleščini.

Res, bil je Šved **Goran Kroop**, ki mi je prišel na pomoč. Izjemno me je pretreslo to srečanje, objel sem ga.

- Zdaj si na varnem, - je dejal in mi ponudil termosko s toplim kompotom. Še nikoli nisem pil tako okusnega, sproti me je zdravil.

- Hvala, prijatelj, - sem rekel, čeprav sem čutil, da bi mu moral povedati veliko več.

Goran mi je zares pomagal pri vsakem naslednjem vozlu in prehodu z vrvi in vrv. Pripravil mi je vse za spuščanje in pazil, da ne bi naredil kaj narobe ter me vodil, kam naj grem in kam naj stopim. Kmalu sva potem prišla do tabora 2 in se splazila v varen šotor, kjer je Goran takoj začel kuhati. Zelo kmalu sta prišla tudi Boris in Zvonko. Goran je prinesel steklenico kisika in izmenoma smo dihali, da bi čim bolj prišli k sebi.

Naslednje jutro sem videl malo bolje, kar je bilo dovolj, da sem lahko poskrbel za svojo varnost, da sem se pripel na vrv in spremljal teren pod seboj. Še vedno je pihalo z nezmanjšano moč-

jo, zdelo pa se mi je, da še hladneje. Vendar smo bili že blizu vznožja. Samo še tisoč metrov in na ravnini bomo, v taboru ABC, kjer nas čaka dr. Damijan Meško.

V taboru 1 sem na dogovorjenem kraju našel kapljice za oči, ki jih je v šotoru zame pustil Davo. Takoj nato sem nadaljeval pot proti taboru ABC. Kakšnih 200 metrov pod taborom 1 pa sem nenadoma zagledal nekega Američana in Kanadčana, ki sta s težavo plezala navzgor.

- Kam pa gresta v takem slabem vremenu? - sem vprašal.

- Do tabora 1. In ti? - je vprašal blede Kanadčan. (Po vrnitvi domov sem zvedel, da je ostal na gori.)

- Domov grem.

- Si bil na vrhu?

- Bil sem.

- Čestitam!

Pred večerom smo prišli v bazni tabor, potem ko se nam je uspelo umakniti vsem pastem ledenika Godwin Austen.

- Miško, za Boštjana ni bilo mogoče nič narediti, - so bile moje prve besede ob tem presunljivem srečanju.

KONEC NEKE PUSTOLOVŠČINE NA NAJLEPŠI GORI SVETA

ODLOČITEV

URBAN GOLOB

S »škodo« driva po cesti na Gorenjsko. Temni oblaki, ki prekrivajo nebo, so kakor črni obeti za našo odpravo. Ni denarja. Nalezeva se turobnosti tega dne in nekaj časa ne spregovoriva niti besede. Drejc se zagleda skozi okno. »Glej, ptica!« pravi in pokaže proti oblakom, skozi katere se proti nebu vzpenja letalo. »Kaj misliš, a bomo tudi mi takole poleteli?« Za trenutek se zazreva predse, nekam v daljavo. »Seveda bomo šli,« si zamišljeno odgovori kar sam.

Naenkrat se sunkovito obrne proti meni in z obrazom, polnim optimizma, zatrdi: »Šli bomo! Mater, mor' mo it'!« V hipu premagava slabo voljo. Pritisnem plin do konca in zdrivava v Kranj na sestanek z Iztokom in Matejem. Drviva - Himalaji naproti!

Stopimo čez greben in veter nam z vso silo butne v obraz. Sključen in obrnjen stran od vetra potrpežljivo čakam, da sunek vsaj malo poneha.

Noge!

Polovice stopal ne čutim več. Lesene klade so. Vsa prizadevanja, da bi spravil kri v noge, so zaman. Ne gre. Kaj zdaj? Dol?

Obrnem se k Drejcu.

»Kako je s prsti?«

Tuljenje v veter.

»Slabo!«

In spet »zarineva« navzgor. Lovim ravnotežje v sunkih vetra, ob močnejšem pa se opotečem in padem na vse štiri. Tukaj ni šale!

Počasi se spet prikrade misel na ozeble noge. Štiri ure že ne čutim prstov in dve uri ne polovice stopal - ampak vrh tudi ni več daleč! Kljub temu, da sem prvič tako visoko, se počutim odlično. Zdi se mi, da bi lahko gore premikal, a vendar vem, da lahko izgubim prste. Boj razuma in neskončne, nore želje.

Vzide sonce. Zlata barva se razlije po gorah Tibeta. Buda je pozlatil vrhove! Vabi me k sebi na vrh. Pred menoj je samo zlato rumeno pobočje jutranjega sonca. Barve so tople, a mrzli so danes domovi bogov. Le dve poleni namesto stopal poskrbita za temno stran resničnosti. Odločitev, do katere vem, da mora priti, potiskam v stran. Spet nadaljujem. Še malo . . .

Matej in Drejc se ustavita. Pred nami je skalna pregrada. Vem, da je tukaj konec. Zame tokrat brez žrtvovanja prstov ni poti naprej. Ena od najtežjih odločitev v mojem življenju je dokončna. Nazaj grem!

Za trenutek postojim in topo buljim predse. Ni več motivacije, ni več neskončne želje. Glava je za trenutek čisto prazna. Pogledam naokrog. Zlate gore so izginile, le bele in hladne stojijo tam namesto njih. Nič več ni zlatega pobočja pred menoj; je le pas ledu in odljudnih skal. Izginila je zlata barva, njena svetloba postane svetloba navadnega mrzlega dne. Naenkrat je daleč tudi vrh. Daleč so sanje...

Z Drejcem se obrneva. Ne govori veliko. Tudi potrebno ni. Loviva zadnji vlak celih prstov. Preden se potopim za greben v mrak severne strani, se še enkrat ozrem proti vrhu. Ne gledam več neskončne želje, sanje so minile. Tam zgoraj je ostal le navaden vrh gore, a vendar najlepše gore na svetu.

Majhno Adrijino letalo, tisto na »ventilatorje«, se počasi spušča nad Slovenijo. Buljimo v časopise, ki smo jih dobili v letalu, namesto da bi gledali na jesensko pokrajino pod seboj. Izrazi

na obrazih potnikov povedo veliko. Nekaj jih spi in se sploh ne dajo motiti, za sicer prijazne stvarčese pa je to samo še en pristanek. Iztok in Matej, zrela in izkušena človeka, mirno in zamišljeno gledata skozi okno. Matej skuša še nekaj fotografirati, a mu ne uspe, na Iztokovem obrazu pa se, kot že večkrat doslej, ne da razbrati kaj posebnega. Tudi midva z Drejcem zamaknjeno gledava navzdol, a vseeno nama lezejo usta narazen in ko se spogledava, se že kar na široko reživa. Pred nama pa je švicarski poslovnjež; ko pristanemo in se letalo ustavi, z dolgočasno zvije svoj Financial Times, se hladno prerine ven in že jutri se bo spet grebel za svoje denarce.

Nasmejani in dobre volje se naložimo v avto-bus, ki nas po pristajalni stezi pripelje do letališkega poslopja. Pustolovščina se počasi končuje.

»Fantje, lepo je bilo,« rečem, pa me Matej hitro popravi: »Saj je še!«

Točno. Pravzaprav je vedno bolj.

V GORSKI NARAVI SO ZAVAROVANE SKORAJ VSE ŽIVALI

ROKA PRAVICE V ŽIVALSKEM SVETU

IGOR MAHER

Vlada Republike Slovenije je konec septembra lanskega leta izdala uredbo o zavarovanju živalskih vrst, ki so zaradi svoje redkosti, sprememb v okolju in različnih človekovih vplivov vse bolj ogrožene. Dotedanji seznam ogroženih in zavarovanih vrst se je z novim odlokom precej razširil.

Pravno zavarovanje živalskih vrst na našem ozemlju sega še v prejšnje stoletje. Cesar **Franc Jožef** je leta 1870 s svojim podpisom omogočil varstvo za poljedelstvo koristnih ptic. Koristnost je bila tedaj zelo ozko opredeljena, zato so mnoge vrste izpadle. Veliko bolj strokovna je bila Naredba deželne vlade za Slovenijo o varstvu redkih in za Slovenijo tipičnih in za znanstvo pomembnih živali in rastlin in o varstvu špilj iz leta 1921. Zakonsko varstvo so tako med drugim dočakali kozorogi, večina ujed, planinski kozlički in metulj apolon. Po drugi svetovni vojni je Odločbi o zavarovanju redke favne (1951) in Odredbi o varstvu koristnih ptic in sesalcev (1966) sledil Odlok o zavarovanju redkih in ogroženih živalskih vrst ter njihovih razvojnih oblik (1976), ki je varoval 47 živalskih vrst in skupin vse do sedaj izdane odredbe.

Osnova, za določitev zavarovanih vrst je bila uvrstitev v tako imenovani rdeči seznam ogroženih živalskih vrst, ki so ga pred tem za mnoge, vendar še ne vse živalske skupine pri-

pravili ustrezni strokovnjaki. Živalske vrste, ki se jim pri nas kritično zmanjšuje številčnost in možnost obstoja, so razvrstili v različne stopnje ogroženosti, določene po merilih Mednarodne zveze za varstvo narave (IUCN). Od skoraj pet tisoč proučenih živalskih vrst jih je v rdeči seznam uvrščenih kar 45 odstotkov. Samo med vretenčarskimi vrstami, torej tistimi, ki jih najpogosteje opazimo, jih je na različne načine ogroženih kar 56 odstotkov.

GORNIKI VZNEMIRJAJO ŽIVALI

Živali ogrožajo najrazličnejše človekove dejavnosti. Pomen neposrednega uničevanja (lov, množično iztrebljanje »škodljivih« vrst) je pri tem močno zmanjšan na račun posrednega ogrožanja. Najhuje živali prizadene hitro spreminjanje življenjskih prostorov, pri čemer sodelujejo mnoge dejavnosti, predvsem urbanizacija, intenzivno kmetijstvo in gozdarstvo, onesnaževanje voda, zraka in tal. K vsem tem velikim stresom pa se pridružujejo tudi mnogi manjši, ki pomagajo rušiti naravno ravnotežje. Med slednjimi je skupaj z vsemi turističnimi in rekreativnimi tudi gorniška dejavnost. Turno smučanje, motorni zmaji, padala, helikopterski preleti, športno plezanje, pretirana množičnost in hrupnost, onesnaževanje vodá pod postojankami, vse to so motnje, ki lahko prevesijo jeziček na tehtnici ravnotežja v vse bolj obremenjeni gorski naravi.

Le še prav tihim planincem je zdaj dano videti takega divjega ljubimca

Nova uredba zavaruje ogrožene vrste predvsem pred neposrednim uničevanjem. Tako zavarovanje pa bo učinkovitejše predvsem takrat, ko se mu bo pridružilo tudi zavarovanje življenjskih prostorov, ki tem vrstam omogočajo preživetje.

VAROVANJE VSEGA ŽIVEGA

Podrobnega seznama zavarovanih vrst na tem mestu ne bi navajal (zainteresirani si ga lahko ogledajo v Uradnem listu 57/93); morda bi omenil le nekatere za obiskovalce gorá pomembnejše. Zavarovan je veliki vrtni polž, vse vrste kačjih pastirjev, prosto živeče čebele in čmrlji, vse gozdne mravlje, vse dvoživke razen navadnega močerada (torej vse žabe, krastače, urhi, rege in pupki), vse vrste kuščaric in običajno zaničevani slepec, velika večina kač,

vkjučno s strupenima gadom in modrasom. Zavarovanje so dočakale mnoge ptice, med njimi tudi vse ujede in gozdne kure (konec je torej izživeljanja lovcev nad že tako ogroženim divjim petelinom), pa tudi mnogi sesalci bodo po novem ušli preganjanju lovcev.

Od 40 lovnih vrst divjadi je zavarovano devetnajst ogroženih vrst. Če boste na svojih potepanjih po gorah po naključju srečali medveda, mu ne smete storiti nič žalega; lahko ga le grdo pogledate in upate, da vam pogleda ne bo vrnil.

Tudi po novi uredbi ostaja v veljavi, da so zavarovane vse vrste hroščev in metuljev nad gozdno mejo. Prav tako so zavarovane vse živali, stalno živeče v podzemeljskih jamah.

Vse te živali je torej, kot pravi 3. člen uredbe, »prepovedano loviti, ubijati, preparirati, zastrupljati, prodajati, posredovati pri njihovi prodaji, kupovati ali darovati, izvažati ali odnašati v tujino in namerno vznemirjati v njihovem naravnem okolju ter uničevati, poškodovati, zbirati in prenašati njihova gnezda, legla in jajca oziroma njihove razvojne oblike«.

Zavarovane so tako žive kot mrtve živali ali deli mrtvih živali. Nova uredba nam nalaga celo to obveznost, da smo kot najditelji mrtvih zavarovanih ptičev in sesalcev dolžni o najdbi obvestiti pristojno veterinarsko službo, prav tako ob najdbi poškodovanih ali onemoglih živali. Ob neupoštevanju tega nas lahko doleti denarna kazen najmanj 5000 tolarjev.

Pravna zaščita je torej dosežena, sedaj se moramo še vsi čim bolj potruditi, da bo zaživel tudi v praksi. Morda bomo to najlažje dosegli, če se sploh ne bomo trudili zapomniti, katere vrste so zavarovane in katere ne, temveč bomo raje ves svoj trud usmerili v zavarovanje in ohranjanje vsega živega kjerkoli na planetu.

Najgloblji kanjon na svetu

Najgloblji kanjon Severne Amerike je na Alaski ob vznožju njene najvišje gore, kot so lansko poletje pokazale meritve profesorja **Keitha Echelmeyerja** in asistenta **Teda Clarka** z Geofizikalnega inštituta univerze z Alaske. Z okroglo globino 2700 metrov presega »Ruth Gorge« ob južnem vznožju Mount McKinleya celo največje globine Grand Canyona. Spustiti se na dno kanjona pa se vsaj naslednjih nekaj tisoč let ne bo mogoče, kajti ledene mase 64 kilometrov dolgega ledenika Ruth se rinejo skozi kanjon in ga v celoti zapolnjujejo.

Dve leti trajajočih meritev se je lotil **Bradford Washburn**, ki je že pred pol stoletja domneval, da bi meritve Ruth Gorge lahko dale re-

kordne rezultate. »Vsaka snežinka, ki pade na južno stran Mount McKinleya, se prerine skozi ta manj kot poldrugi kilometer širok kanjon,« je menil že takrat. Z najvišje gore in z njenih sosedov se stekajo ogromne ledene mase. Rezultati preiskav so pokazali dolino v obliki črke U, v kateri je ledu 1140 metrov na debelo. Celotno globino kanjona so izmerili z vrha Mount Dickeya (2863 m), najvišje gore na zahodni strani Ruth Gorge, v katere vzhodna stena pada navpično v kanjon. Na nasprotni vzhodni strani pa se v kanjon stekajo ledeniki, ki prihajajo z Mose's Tootha. S pomočjo satelita so izmerili tudi hitrost ledenega toka, ki znaša en meter na dan, kar je razmeroma velika hitrost.

(Die Alpen)

V KOLIKŠNI MERI JE ZA VELIKE SKALNE PODORE KRIV ČLOVEK

SI BOMO PODRLI GORE NA GLAVO?

IGOR MAHER, MIHA PAVŠEK

Alpe so kot vsa gorstva podvržene stalnim naravnim procesom, ki težijo k spreminjanju reliefa. Večinoma so ti procesi zelo počasni, prikriti našim očem. Veter, voda v vseh oblikah, temperaturna nihanja in gravitacija stalno, vendar počasi odnašajo material z gorā v doline. Le kadar se v dolino nenadno odvalijo velike kamninske gmote ali kar cela pobočja, postanejo ti procesi bolj očitni. Tedaj govorimo o katastrofalnih dogodkih, ki globoko pretresejo javnost.

Tik za mejo, pod Dobračem v Ziljski dolini, so še danes dobro vidni sledovi velikega podora, ki ga je leta 1348 povzročil potres. Del Dobrača je zgrmel v dolino in pri tem, kot poročajo tedanji kronisti, zasul 17 vasi, 3 gradove in 9 božjih hramov, silna količina kamenja pa je zajezila Ziljo.

Precej pred tem, po umiku ledenikov ob koncu ledene dobe, se je sprožil velik skalni podor z Mežakle na območje današnjih Jesenic. Največji del jeseniške železniške postaje danes stoji na podornem skalovju. Tudi del hriba nad vasjo Studor v Bohinju je v preteklosti zgrmel na staro vas in jo zasul, v spomin na dogodek pa je ostala strma stena.

USODNA VREMENSKA DOGAJANJA

Veliko manjšega obsega, zato pa zelo dobro viden, če se peljemo skozi Trento, je skalni podor, ki se je leta 1989 utrgal s strmega pobočja Osojnika na levi strani Soče. V dolino je splazelo »samo« dobrih milijon kubičnih metrov skalovja, kar za podore res ni največja vrednost, prebivalcem v dolini pa je kljub temu pošteno nagnal strah v kosti.*

Seveda je v naših gorah še obilo bolj ali manj vidnih sledov nekdanjih burnih dogajanj, ki so pretresala zemeljsko površje: Srpenica v soški dolini, Javoršek pri Bovcu, v Vrsniku je znana vas Na skali na vrhu izrazite podorne stene, Zajmenove peči v Košuti. To še zdaleč niso vsa, pa tudi namen tega prispevka ni, da bi jih podrobno obravnavali. Morda bo v kateri od prihodnjih števil priložnost, da jih поблиže spoznamo.

Iz širšega alpskega prostora sta mnogim verjetno še v spominu dva velika skalna podora: leta 1987 v Veltlinu pri Bormiu v Italiji in spomladi leta 1991 v Randi v Švici, kjer je 30 milijonov

kubičnih metrov skal, kamenja in prahu ustvarilo grozljivo podobo apokalipse, na srečo brez človeških žrtev.

Še več je manjših podorov, usadov, plazov in hudourniških nanosov, ki prav tako prispevajo k naglim selitvam gorā v doline. Pri tem prekinjajo prometnice, ogrožajo naselja in uničujejo obdelovalne površine.

Seveda se pri tem postavlja vprašanje, v kolikšni meri je za take katastrofalne dogodke kriv človek s svojimi aktivnostmi.

V večini primerov bi težko govorili o vpletenosti človeka. Povod za premike zemeljskih gmot so v glavnem vremenska dogajanja (ekstremne padavine, spomladansko odmrznjenje razpok) in notranji dejavniki (potresi, tektonska dogajanja, premiki plošč). V nekaterih primerih pa je več kot očitna pomembna vloga človeka. Če upoštevamo napovedi, naj bi se delež takih primerov v prihodnosti močno povečal.

VPLIVI ČLOVEKOVIH GRADENJ

Pri vrednotenju človekove vloge moramo razlikovati med direktnimi posegi, ki porušijo ravnotežje gorskega pobočja, in posrednimi vplivi.

Različni gradbeni posegi lahko porušijo stabilnost pobočja. Največ takšnih primerov je posledica gradnje cest in smučarskih prog. Tudi mnoga naša smučišča se lahko »pohvalijo« s hudourniški zasipavanji (najbolj svež in znan primer je s spodnje postaje žičnice na Krvavec) in manjšimi usadi ter podori. Tudi akumulacijska jezera lahko povzročijo takšne nesreče. Skalni podor nad akumulacijskim jezerom v dolini Vaiont pri mestu Longarone je bil leta 1963 krivec za nesrečo z več tisoč žrtvami.

Poleg samega posega lahko stabilnost pobočja porušijo tudi spremenjene vodne razmere. Z motenih površin je povečan odtok vode in odnos tal, kar prispeva k pojavljanju usadov in hudourniških nanosov. Podoben vpliv ima tudi pretirana raba prostora, predvsem pretirana paša in izsekavanje gozdov, še posebno goloseki.

Kljub vsemu neposredni človekovi posegi povzroče le majhen del naravnih katastrof, pa še pri tem gre za nesreče manjšega obsega. Zaenkrat tudi težko dokažemo, kdaj je človek soudeležen kot krivec, kajti potrebna so dolgotrajna opazovanja. Velike naravne katastrofe, kot so veliki skalni podori, pa so v največji meri posledica naravnih dogajanj.

Vse večjo pozornost zaslužijo posredni vplivi, čeprav jih na prvi pogled težko spravimo v po-

* Sredi decembra lanskega leta pa podor na nasprotni strani iste doline ni povzročil le strahu, temveč je prekinil tudi vse povezave Trente s svetom.

vezavo z naravnimi katastrofami. Njih vpliv se namreč pokaže šele po daljšem obdobju.

Najpomembnejši je vpliv propadanja gozdov. Zaradi onesnaževanja zraka, ki se iz urbanih predelov prenaša tudi v gorska območja, propadajo gorski gozdovi. Ocenjujejo, da je tako ali drugače prizadeto že skoraj vsako drugo drevo. S tem pa se zmanjšuje zaščitna funkcija gozdov na pobočjih. Poslabša se vodni režim, okrepijo se plazovi, usadi, hudourniški nanosi, na splošno se zmanjša stabilnost pobočij.

SLOVO OD LEDENIKOV

Pri nas je zaradi uničevanja vegetacije močno povečana nevarnost premikov zemeljskih gnot v Zasavju, kjer neugodne reliefne in geološke razmere še poslabša močna onesnaženost ozračja in tal. Lokalno onesnaževanje ogroža tudi še vedno nestabilna pobočja Mežakle. Še najbolj je izpostavljena bohinjska proga.

Drug in še dolgotrajnejši vpliv pa ima sprememba klime zaradi učinka tople grede. Viharne

situacije in močna deževja bi bila v spremenjenih klimatskih razmerah pogostejša, kar bi povečalo možnost velikih katastrofalnih dogodkov. Zaradi umika ledenikov in permafrosta (trajno zmrznjenih tal) se bo tudi povečala nestabilnost tal, kajti erozijskim procesom bodo izpostavljene zemljine, ki jih je do sedaj prekrival ali vezal led. V zadnjih sto letih se je višinska meja permafrosta v Alpah že zvišala za 150 do 250 metrov. Naše Alpe s svojo skromno višino ne segajo v problematičen pas večnega snega in trajno zmrznjenih tal, zato takšnih problemov ne bo, le od že sedaj skromnih ostankov ledenikov se bomo morali posloviti. Občutili pa bomo vse druge posledice podnebnih sprememb, predvsem spremenjenih padavinskih režimov.

Pred nami je torej odločitev, ali bomo katastrofalne dogodke opazovali le tedaj, ko bodo pač »dane od Boga«, ali pa bomo dopustili, da se nam bodo zaradi naše kratkovidnosti v kratkem gore dobesedno sesule na glave.

PREDNOVOLETNO SLAVJE ZA JUBILANTE IN NAJBOLJŠE OSKRBNIKE

ZASLUŽNI IN PRIZADEVNI GORNIKI

V banketnih prostorih ljubljanskega Magistrata je Planinska zveza Slovenije v soboto, 18. decembra lani, pripravila tradicionalno slovesnost, na kateri so njeni najvišji predstavniki podelili zaslužnim slovenskim planinskim jubilentom visoka priznanja - plakete PZS, oskrbnikom in lastnikom ali upravitelcem najprijetnejših planinskih domovanj v letu 1993 pa lična priznanja. Slavju so prisostvovali tudi častni predsednik PZS **dr. Miha Potočnik** in nekateri zaslužni planinci, ki so v tem letu praznovali okroglo življenjsko obletnico in so spominsko plaketo PZS prejeli že prej.

V kratkem nagovoru je predsednik PZS **Andrej Brvar** poudaril izredne zasluge, ki jih imajo - ob številnih drugih zaslužnih slovenskih planincih - jubilanti tega leta: slovenska planinska organizacija se ne bi mogla pohvaliti s takimi uspehi, kakršne je dosegala v svoji stoletni zgodovini, če ne bi imela takih mož in žen.

V letu 1993 so prejeli na slovesnosti na ljubljanskem Magistratu ob življenjskih jubilejih spominske plakete PZS naslednji zaslužni člani planinske organizacije:

- ob 60-letnem življenjskem jubileju **Lojze Abram** (SPD Trst), **Anton Pasar** (PD Celje), **Cene Griljc** (PD Kamnik), **Miroslav Marolt** (PD PTT Ljubljana), **Franc Žlebnik** (PD Instalacije Ljubljana), **Marjan Beg** (PD Javornik - Koroška Bela) in **Janko Potočnik** (PD Radovljica);

- ob 70-letnem življenjskem jubileju **Milan Cerinšek** (PD Trbovlje), **Martin Klemenčič** (PD Lisca Sevnica), **Edi Drofenik** (PD Črna na Koroškem) in **Jelka Krasnik** (PD Železničar Maribor);

- ob 75-letnem življenjskem jubileju **Jože Leskovšek** (PD Hrastnik), **Franc Telcer** (PD Prevalje), **Avogust Orel** (PD Ojstrica Celje) in **Jože Nastran** (PD Škofja Loka);

- ob 80-letnem življenjskem jubileju **Leopold Supin** (PD Luče ob Savinji), **Venčeslav Krč** (PD Jezersko) in **Janko Urbanc** (PD Cerkno).

Spominske plakete je jubilentom ob prisrčnih čestitkah izročil predsednik slovenske planinske organizacije **Andrej Brvar**.

Novinarka Slovenske televizije in redaktorica TV oddaj Gore in ljudje **Marjeta Keršič Svetel** je zatem razglasila najprijetnejše planinske postojanke v slovenskih gorah v letu 1993 ter zbranim predstavila upravjalce ali lastnike teh koč in njihove oskrbnike. Priznanja sta predstavnikom planinskih društev in oskrbnikom podelila **Andrej Brvar** in **Željko Kozinc**, urednik za publicistiko v dnevniku Delo, ki je to leto v javnosti vodil akcijo za najprijetnejša planinska domovanja.

Najprijetnejše visokogorsko planinsko domovanje v Sloveniji v letu 1993 je bil Pogačnikov dom na Kriških podih, last PD Radovljica, ki sta ga oskrbovala **Matej Praprotnik** in **Simon Eržen**. Na drugo mesto v tej kategoriji se je po

mnenju bralcev Dela in obiskovalcev slovenskega gorskega sveta uvrstila Koča na Golici, last PD Jesenice, ki jo je oskrbovala **Tonka Zadnikar**, na tretje mesto pa Koča na planini pri Jezeru, last PD Integral iz Ljubljane, ki jo je oskrbovala **Francka Rednak**.

Najprijetnejša sredogorska slovenska planinska postojanka je bila lani Poštarski dom na Vršiču, last PD PTT Ljubljana, ki sta ga oskrbovala zakonca **Geza** in **Zinka Huber**. Na drugo mesto v tej kategoriji se je uvrstila Koča na planini Razor, last PD Tolmin, ki jo je oskrboval **Vlado Šorli**, na tretje pa Dom na Kumu, last PD Kum iz Trbovelj, ki ga je oskrboval **Igor Herman**.

Potem ko je slavje večkrat popestril z lepimi planinskimi pesmimi moški kvartet Spev, so bili majhne pozornosti in darila - šopka rož in knjige - deležni tudi zaslužni planinski jubilarji, ki so spominsko plaketo že prejeli ob prejšnjih nižjih življenjskih jubilejih, »a so njihovo delo in izkušnje v planinskem društvu še vedno pomembni«, kot je bilo rečeno.

Na tej slovesnosti so tako posebej prejeli planinske čestitke ob 70-letnici **Jože Andlovic** (PD Nova Gorica), **Andrej Karničar** (PD

Jezerško), **Roman Kogelnik** (PD Prevalje), **Janez Kmet** (PD Ljubljana Matica), **Darinka Petkovšek** (Akademsko PD), **Anica Stojan** (PD Jesenice) in **Pavle Šegula** (PD PTT Ljubljana), ob 80-letnici pa **Alojz Gabrič** (PD Dol pri Hrastniku), **Ignac Hrovat** (PD Jesenice), **Alojz Jan** (PD Gorje), **Rudi Jereb** (PD Novo mesto), **Gregor Klančnik** (PD Ljubljana Matica), **Lojze Kraiger** (PD TAM Maribor), **Franč Meze** (PD Radovljica), **Ciril Praček** (PD Jesenice) in **Ferdo Žerdoner** (PD Aero Celje).

Jubilanti in drugi povablenci, pa tudi člani upravnega odbora Planinske zveze Slovenije, ki so se pred slavljem sestali na zadnji seji tega leta, so se potem zadržali do zgodnjih popoldanskih ur na zakuski in prijateljskem klepetu. Prijetno je bilo tistim, ki so to pot prvič govorili s planinskim somišljenikom, o katerem so bili že mnogo slišali ali brali v Planinskem vestniku, prijetno onim, ki so obujali spomine na skupne planinske ture, prijetno tudi drugim, ki so ta dan ob kozarcu, brez katerega pri nas ne mine noben pomemben dogodek, sklenili kakšen pomemben dogovor, ki bo gotovo rodil koristen sad.

M. R.

RAZMIŠLJANJE OB RAZGLASITVI ŠPORTNIKA LETA

MESSNER NE VERJAME ČESNU

PAVLE ŠEGULA

Po naravi ne nagibam k bučnim proslavljanjem tega ali onega športnega dogodka. Zdi se mi namreč, da hvala, čeprav zaslužena, neko športno dejanje prej razvrednoti kot povzdigne. Predvsem pa - tako kot v življenju nasploh - nikoli ne veš, če ni bil s pohvalo enemu prizadet nekdo drug in če se v tistem hipu nista rodila zavist in sovraštvo, ki bi ju sicer ne bilo.

Vse to se mi je pletlo v mislih, ko sem - proti svoji siceršnji navadi - na TV zaslonu spremljal svečanosti in prisluhnil razglabljanjem o tem, kako zelo težko je bilo med mnogimi enakimi najti tistega pravega, tisto pravo, ki najbolj zasluži odličje. Resnično, ni človeka, ki bi mogel zajeti vse dejavnike nekega dogodka, jih pravično opredeliti in po primerjavi z mnogimi drugimi postaviti na tisto mesto, kamor sodijo.

DRUGAČNA GORNIŠKA MERILA

Seveda sem pri tem pomislil tudi na planince, alpiniste in odpravarje. O njih ni bilo nobene besede, kar je navsezadnje še najbolj prav. S tem ne mislim, da niso naredili nič občudovanja vrednega, pač pa to, da je naša dejavnost tako zelo zapletena, da z lovorjevimi venci pravza-

prav ne bi niti smela imeti opravka, saj ni mere, s katero bi lahko nepristransko, natančno in predvsem zares celovito izmerili vse, kar se dogaja v gorah in v nas, ko zahajamo v ta svet.

O tem sem razmišljal vselej, kadar sem bral zgodbe z gora, zgodbe o pionirjih alpinizma in redke zgodbe o reševanju v gorah in ugotavljal, kako zelo relativno in nerazvrstljivo, kako odvisno od sreče je vse to in kako zelo hitro se spremenita neka vera in neko sožitje, ki sta še pred kratkim bila zgled, ko ožje in širše okolje nenadoma ne hvali več imenitnih dosežkov vrstnikov, pač pa z vso isto odkriva in biča njihove resnične ali domnevne slabosti.

Na to me je te dni opomnila lanska 5. številka Mountain Review, v kateri **Ed Douglas** razmišlja o Messnerjevih dvomih glede vzpona **Toma Česna** v južni steni Lotseja. Prispevek ne zveni napadalno, marveč dobrohotno razmišljujoče, zato bi ga rad predstavil bralcem PV.

Ed Douglas pravi, da ima **Reinhold Messner** nove dvome o solo vzponu Toma Česna v južni steni Lotseja leta 1990 in citira njegove besede, priobčene v zelo upoštevanem španski reviji *Desnivel*, kjer je napisal: »Ne trdim sicer, da Česen ni preplezal južne stene Lotseja, toda preprosto ne morem več verjeti njegovi zgodbi.«

VPRASHANJA BREZ ODGOVOROV

Messner je zadnje poglavje svoje avtobiografije Svobodni duh posvetil Česnu in steni, ki naj bi jo ta preplezal in za kar mu je nameraval leta 1991 podeliti nagrado Snežni lev. Messner je Česna pred tem že leta 1990 nagradil za njegovo solo vzpon prek severne stene Džanuja. Zlatega Leva je sedaj potegnil nazaj - kot kaže, predvsem zaradi svojih dvomov o Česnovi aklimatizaciji, češ:

»Tomo pravi, da je bil pred svojim vzponom že v Tibetu, odkril pa sem, da je to docela neresnično in da je v resnici potoval direktno iz Evrope. Dvomi so se pričeli pojavljati, ko je postalo jasno, da se je v pripravi na južno steno v desetih dneh komaj aklimatiziral. Ko je pripovedoval o snežnih viharjih, je na pozitivnih kazal jasno nebo in ko je pokazal fotografije s posnetki, ki ga kažejo po vrhovi gore, je na njih videti spočit kot takrat, preden se je podal na turo.«

Messner v nadaljevanju meni, da je Česen vsem alpinistom, ne nazadnje tistim, ki so morali prikrašani za to prvenstveno smer, dolžan pojasnilo o okoliščinah svojega vzpona. Sklicuje se tudi na Česnovo predavanje na Dunaju, na katerem je Messner predstavil predavatelja, po zaključku izvajanj pa prevajal vprašanja, ki so jih Česnu postavljali poslušalci, in dodaja:

»Mnogo vprašanj je ostalo brez odgovora.«

»Težko si je predstavljati,« nadaljuje Ed Douglas, »kako bi sedaj to vprašanje zadovoljivo rešili. Dvomov, pa čeprav neupravičenih, ki jih sedaj navajajo nekateri Česnu enakovredni alpinisti, se ne da preprosto izbrisati. Kako bo Česen, če je v resnici preplezal južno steno Lotseja, to dokazal sedaj, ko ima opravka s tolikimi pripombami in pomisleki? Mogoče bi lahko prišli do nekakšne razsodbe, če bi se Česen sestal z nekaterimi sodobniki in pojasnil protislovja, ki mu jih očitajo. To naj ne bi izvenelo, kot da mora pred sodišče, res pa je, da si nedolžen človek prav tako želi dokazati svojo nedolžnost, kot si njegov tožilec prizadeva, da ga obsodi. Gotovo je, da se tega vprašanja ne da rešiti niti hitro, niti enostavno.«

KATERA VERJETNOST JE VEČJA?

Prepričan sem, da ves cirkus okrog Česnovega vzpona čez steno jezi marsikoga, da marsikomu drami podobne dvome in podobne zaključke. Ko sem prek TV prisostvoval razglasitvi športnika leta, mi je prišlo na misel, kako preprosto je pri večini drugih športnih dejavnosti ugotavljanje rezultatov. Šteješ koše in gole, gledaš na kazalec štoparice, oprezaš za dogajanje ob vratcih in tako naprej. In stvar je opravljena. Pa vendar mi je peklenšček takoj prišepnil: *»Kaj pa dopingi, mar to nič ne šteje? Pa kakšna zmagica po dogovoru za ustrežno*

Letošnja planinska članarina

Upravni odbor Planinske zveze Slovenije je na svoji decembrski seji sprejel predlog predsedstva PZS, naj bi bila slovenska planinska članarina za leto 1994 za člane A 2.800, za člane B 800 in za člane C 320 tolarjev. Od tega naj bi šlo v proračun PZS od članarine A 2.400, od članarine B 400 in od članarine C 160 tolarjev. Od članarin B in C pa bi PZS v več primerih dobila še manj, kajti pri obeh članarinah so predvideni in določeni starostni in družinski popusti: priporočeno je, naj bi bistveno manj, le dobro polovico, plačevali planinci, ki ne hodijo več zelo pogosto po gorah in zato komajda kdaj uživajo različne planinske popuste, in družinski člani, če so cele družine včlanjene v planinsko organizacijo.

Posamezna planinska društva pa seveda lahko po svoje določijo planinsko članarino, pač glede na socialno stanje svojih članov, ki ga nedvomno dobro poznajo; če imajo društva dobre sponzorje, jim ti lahko prispevajo toliko, kolikor morajo v drugih društvi nabrati s članarino.

Lani je bilo v PZS približno 700 planincev, ki so plačali članarino A in imeli maksimalne ugodnosti in popuste pri marsikateri planinski storitvi (tudi Planinski vestnik je za člane A znatno cenejši). Slejkoprej pa veljajo popusti pri prenočevanjih v slovenskih planinskih kočah za vse člane organizacije.

Na decembrski seji upravnega odbora PZS je bilo med drugim predlagano, naj bi članarino C delili vsaj v dve kategoriji, saj ni vseeno, ali je planinski podmladek v otroškem vrtcu in nižjih razredih osnovne šole ali so to že odrasli mladinci. Letos takšna dvojna članarina in takšno dvojno spremljanje članstva še ne bo mogoče, prihodnje leto pa verjetno že.

Prav tako je bilo na tej seji rečeno, da se je v nekaterih predelih države zadnje leto močno zmanjšalo število članstva, ker se je tudi znižala življenjska raven nekaterih slojev prebivalstva. PZS naj bi zato premislila, ali ne bi bilo smotno društvom od pobrane članarine pustiti več denarja, da bi lahko z njim pripravljala privlačne programe za svoje članstvo.

M. R.

odškodnino? «Vse to je res, vseeno pa vsakdo najprej pogleda na čas in drugo dokumentacijo in če je ta v redu, ponavadi utihne. Hrup zažene kvečjemu kakšen nevoščljivec ali drug nebodigatreba.

Sam sicer ne sodim v bleščečo alpinistično družbo in se zategadelj težje pojavim s svojim mnenjem, kot bi se kak as, pa ga bom vendar povedal. Če ni dokaza, je pač možno oboje: stena je bila preplezana ali pa tudi ne. Katera verjetnost je večja, ne bom ugibal, vse pa je razumljivo, vse se da pojasniti - tako ali drugače.

Če nekdo hodi in pleza zaradi svojega prepričanja in izključno v svoje veselje, je o nekem vzponu, pa naj bo še tako enkrat, nepomembno izgubljati besede. Dejanje opravi, ostanejo mu spomini in zavest, da je uspel. Saj tudi vsak planinec ne pritiska žigov in se ne vpisuje v knjige, pa si vendar za vselej zapomni, kje je bil in kaj je doživel. Če mu znanci in sosede verjamejo ali ne, ga to prav malo briga.

Prepričan sem, da ima dober in izkušen, duševno uravnovešen plezalec v solo vzponu v določenih mejah veliko možnosti in prednosti tudi v Himalaji.

Če je vse v redu, dela, kakor misli, da je prav, odloča se sam, nikogar ne čaka, nihče ga ne priganja, varuje samo sebe ali pa še tega ne počne. Gibljivost je optimalna, hitrost se najmanj podvoji, ni mu treba misliti na partnerja, njegov tempo, muhe in slabosti.

Slabo bo, če se mu primeri kakšna nezgoda, če zbolijo in podobno. Navezan je izključno na sebe in stvar se ponavadi slabo konča. Možnosti za rešitev so minimalne.

Vendar kar takoj priznajmo, da je tudi misel na tujo pomoč v visokih osamljenih gorah in težkih razmerah zelo iluzorna. En sam partner je le izjemoma lahko tudi reševalec in rešilec, saj

praviloma ob pomanjkanju kisika, dehidraciji in lakoti tudi sam komaj stoji na nogah. Kako naj potem tovariši po tisočmetrski steni, skozi labirinte ledeniških razpok? So izjeme, vendar te samo potrjujejo pravilo.

DOKAZI ZA NEJEVERNE TOMAŽE

Naj se sedaj vrnem k tistemu odpravarju, ki mu je predvsem do doživetja in prav malo mar, če okolica uspeh pozna, prizna ali ne. Z njim se povsem strinjam, vendar le pod pogojem, da stvar opravi sam in o tem nikomur ne govori, če nima materialnega dokaza, še zlasti, kadar gre za stvar, ki dvigne na noge ves alpinistični svet. To je izziv, dejanju naglo slede posledice. Navsezadnje bi bilo smešno, če bi steno kasneje preplezal kdo drug in stvar s pompom razglasil za dogodek leta. Naj sedaj skromnež ugovarja, češ da je vzpon takrat in takrat opravil že sam? Če nima dokaza, si lahko misli svoje in molči, pa nič drugega. Takšna so danes pravila in najbrž so taka že zelo, zelo dolgo.

Bi bilo mar tako nemogoče vzeti s seboj nekaj lahkih, majhnih klinčkov z inicialkami in jih na primernih mestih smeri zabiti za morebitne nejeverne Tomaže? Se ni dalo domisliti nobenega drugega načina, da bi dogodek ne običal v dvomih in sumničenjih?

Če je Tomo Česen s svojim vzponom želel zadovoljiti le sebe, mu tega ni bilo treba storiti.

Če pa je hotel obvarovati avtorstvo nad svojim dejanjem in z njim razveseliti tudi prijatelje ter pridobiti točke za Slovenijo, je sebi in njenim alpinistom naredil slabo uslugo.

To bi morali upoštevati tudi organizatorji in mecenji zasebnih in javnih odprav v tuja gorstva, sicer bodo slovenski alpinisti v mednarodnih planinskih krogih kljub svojim uspehom že kmalu prišli na slab glas.

Pismo iz Sarajeva

Planinska zveza Slovenije je lanskega decembra iz Sarajeva dobila pismo, ki ga je 14. oktobra napisal in podpisal Miroslav Franjković, nekdanji predsednik Planinske zveze Jugoslavije in Planinske zveze Bosne in Hercegovine. Takole piše:

»Dragi prijatelji,

iskreno srečen, da tudi Planinska zveza Slovenije prihaja med stoletnike, Vam čestitam za visok jubilej, ki je veličasten zaradi vsega tistega, kar ste naredili v minulih sto letih.

Z žalostjo - če je sploh mogoče biti še bolj žalosten v tem izmučenem in iznemoglem Sarajevu - se spominjam našega pogostega prijateljstva in vsega, kar so slovenski planinci in Planinska zveza naredili za celotno planinstvo.

Kako zelo bi želel biti z vami! Hkrati upam, da nas planince za vedno ne morejo ločiti novo nastale državne meje.

Ne morem vam povedati, kako žalostni in nesrečni so planinci, zajeti v Sarajevu. Moji prijatelji, moja družina in jaz sanjamo tisti dan, ko bomo skupaj z vami odšli v slovenske gore in to doživljali kot znamenje, da je tudi k nam prišlo za človeka primerno življenje.

Do takrat uživajte v gorah tudi za nas.

Vaš
Miroslav Franjković.«

Vsaka beseda, ki bi jo zapisali ob tem, bi bila popolnoma odveč. Srčno upamo, da se bo čimprej nehalo trpljenje državljanov Bosne in Hercegovine in da bodo sanje planinskega tovariša Miroslava Franjkovića čimprej postale resničnost.

LETO 1994 JE LETO POMEMBNIH PLANINSKIH OBLETNIC

VELIKO VZROKOV ZA PRAZNOVANJE

FRANC JEŽOVNIK

Ob prehodu iz enega leta v drugo leto se običajno vprašamo, kaj bomo, recimo, praznovali, na kaj se bomo spomnili v naslednjem letu.

V lanskem letu je založba EPSI d. o. o. iz Nazarji izdala knjigo »Zgornja Savinjska dolina na starih fotografijah«. S fotografijami nas knjiga popelje iz kraja v kraj. Objavljena je slika »Odprtje Kocbekove koče na Molički planini 16. 8. 1894« in slika »Slovesni sprejem Slovenskega planinskega društva v Lučah 16. 8. 1894.« Že ti dve fotografiji opozorita na stoletnico otvoritve koče na Molički planini in na slavnosten sprejem planincev, ki so se potem odpravili iz Luč na Moličko planino. Mimogrede: na otvoritvi koče so bili med drugimi **Jakob Aljaž, dr. Johannes Frischauf in prof. Fran Orožen**, načelnik SPD.

Ob tej stoletnici se spomnimo še prvega občnega zbora Savinjske podružnice SP SPD 29. 7. 1894, na katerem je slovenski pesnik **Anton Aškerc** zahteval samo slovenske napise na kažipotnih tablah v gorah, sklenjeno pa je bilo tudi, da se koča na Molički planini imenuje po **Franu Kocbeku**. V knjigi je objavljena fotografija Kocbekove koče in kapele pred njeno blagoslovitvijo 5. 8. 1898; lepo se vidi kapela Cirila in Metoda, ki je sedaj obnovljena.

100-LETNICA PRVEGA SLOVENSKEGA PLANINSKEGA VODNIKA

V knjigi so slike Frana Kocbeka z vodniki SPD na Ojstrici pred letom 1914, Kocbekove koče na Korošici iz leta 1930, spoznamo, kakšna je bila Gornjegrajska koča na Menini leta 1899, objavljene so slike Igle (lesorez iz leta 1878), slika Kocbeka pri Igli iz leta 1899 in slika iz okoli leta 1895.

Objavljena je slika »Savinjske Alpe - Ljubno iz leta 1921«, litografija Logarske doline iz leta 1840, objavljen je lesorez Slapa Rinke iz leta 1878, objavljene so slike postojank v Logarski dolini in koče na Okrešlju iz leta 1908 ob otvoritvi.

Ob Logarski dolini zapišimo, da je letos 50 let, kar so leta 1944 zgoreli planinski domovi v tej dolini. Nemci so zažgali Tillerjevo kočo iz leta 1925, zažgali so Aleksandrov dom iz leta 1931 itd. Če je dolina imela pred vojno 290 ležišč, jih je po vojni imela samo 10.

Večina fotografij je slovenskih, čeprav ne manjkajo tudi nemške. Iz leta 1914 je, na primer, fotografija »Sanntalher Alpen. Deutsch mit Raducha«. Mimogrede: tudi Nemci so uporabljali

ime Savinjske Alpe in Raduhe niso prekrstili.

Lahko omenimo še fotografije iz Robanovega kota, Rogovilca, Solčave itd. Skratka, gre za knjigo, mimo katere ne more iti nihče, ki ljubi gore in ki spoštuje slovensko zgodovino. Za nas ima izjemen pomen: izšla je ob 100-letnem jubileju naše organizacije in nas opozarja na našo zgodovino.

Knjiga je tudi spodbuda, da pogledamo, kakšne jubileje imamo v letu 1994. V tem letu ne bomo mogli mimo Kocbekovega in Kosovega »Vodnika za Savinske planine in najbližjo okolico«. Leta 1894, pred 100 leti, je izšel eden od prvih naših vodnikov nasplah.

Sedemdeset let je, kar je leta 1924 umrl dr. Johannes Frischauf (7. 1.), rojen leta 1837, in sto dvajset let je poteklo, kar je začel sistematično preučevati Savinjske Alpe. Bil je pobudnik društva »Sanntalher« (Savinjčan), ki naj bi označevalo planinska pota in gradilo skromna zavetišča. To njegovo delo ni bilo podprto in je propadlo. Začel je zbirati okoli sebe naše ljudi in tesno sodelovati s Franom Kocbekom. Leta 1877 je izdal vodnik po Savinjskih Alpah »Die Sanntalher Alpen«.

Leta 1910 je bil edini častni član Savinjske podružnice SPD.

KAJ BO Z MNOŽIČNIM PLANINSTVOM?

Poglejmo še drugam! **Rajko Vrečer** v knjigi »Savinjska dolina« (samozaložba leta 1930) navaja, da je bila leta 1919, pred petinsedemdesetimi leti torej, v Žalcu ustanovljena sekcija Savinjske podružnice SPD. Vrečer piše »Odsek celjske podružnice SPD (tu je napaka). Imel je nalogo, da pospešuje turizmo. Vzdrževal je Hausenbichlerjevo kočo na Mrzlici; na skrbi sta jo imela **Anton Petriček** in pokojni **Ivan Kač**, v zadnji dobi pa **Viktor Piliš**.«

Datum nastanka je razviden iz drugih dokumentov.

Kronist omenja kočo na Mrzlici, ki so jo svečano odprli 28. avgusta 1899. leta, torej pred 95 leti.

Sekcijo je vodil **Fran Roblek**, osebni prijatelj Frana Kocbeka. Dokler je bil Kocbek v Žalcu, sta skupaj prelezla bližnje in daljne hribe. Fran Roblek, znani narodnjak, poslanec v dunajskem parlamentu, gospodarstvenik, je vodil gradnjo ceste v Logarsko dolino.

Pred 70 leti, 7. oktobra 1924, je bil v Žalcu sestanek, na katerem je Fran Kocbek poročal o »stavbi novega planinskega turističnega zavetišča v Logarjevem kotu«. Na sestanek je bilo

vabljenih 5 ustanovnih članov iz Žalca, 23 članov in 12 članic. V Žalcu ob 75-letnici organiziranega planinstva pripravljajo »Mesec planinstva«; med drugim hočejo osvetliti zgodovino planinstva v Spodnji Savinjski dolini in opozoriti na pomen planinstva.

Mogoče bo stekla beseda tudi o množičnem turizmu, ki naj bi bil škodljiv za naravo, in o težnji, da bi se razvijal predvsem »elitni« turizem. Planinstvo je bilo vedno del turizma; ali je torej sedaj tudi planinstvo na udaru? So na udaru vezne poti, ki so ravno v Savinjski dolini doživele lep uspeh? Andraško krožno pot so, recimo, v dobrem letu prehodili 304 pohodniki, Šaleška letos praznuje 20 let in Planinska pot XIV. divizije deset let (25. maja 1984 je bila odprta). Ob petdesetletnici pohoda XIV. divizije na Štajersko se spomnimo, da sežejo pohodi po poteh XIV. divizije v petdeseta, šestdeseta leta.

Na posvetu načelnikov mladinskih odsekov, ki je bil 18. in 19. aprila 1964 na Zasavski gori, je tedanji načelnik Mladinske komisije **Tomaž Banovec** predlagal, da bi se vse tri etape združile v eno.

Ta skupni pohod je kasneje postal zelo množičen; sledila je Pot XIV. divizije, ki letos slavi deset let in je edina, ki planince popelje na Kozjansko, in vsakoletni pohod po poteh XIV. divizije Dramlje-Žiže.

Na tem posvetovanju, na katerem sta bila zelo aktivna tudi **Danilo Škerbinek** in **Jože Me-**

lanšek (PD Šoštanj), ki letos slavi šestdeset let, so obravnavali tudi tekmovanje za Milovanovičev memorial. Žal so ta orientacijska tekmovanja, ki so bila pravzaprav srečanja mladih, zamrla.

Orientacijska tekmovanja so bila množična tudi v Spodnji Savinjski dolini. Začetki segajo v sedemdeseta leta. Ohranjen je dokument, s katerim mladinski odsek PD Tabor vabi na tekmovanje, ki je bilo 13. oktobra 1974. Upajmo, da bo tedanji glavni organizator **Stanko Žilnik** ob dvajsetletnici ponovno organiziral tekmovanje.

Člani PD Tabor se bodo ob petdesetletnici spomnili **Vinka Kosa**, ki se je leta 1934 ponesrečil na Veliki planini.

Po nekaterih zapisih so bili leta 1934 zelo aktivni markacisti Savinjske podružnice SPD. Ob 50-letnici bi bilo prav, da markacijski odsek Meddržstvenega odbora Savinjska obudi spomin na ta dela. Tako bo osvetlil delo markacistov, ki nikoli ni bilo - in še danes ni - dovolj osvetljeno in je deležno premalo zahval.

V Šaleški dolini se bodo spomnili ustanovitve Šaleške podružnice SPD.

V Zgornji Savinjski dolini se bodo spomnili **dr. Josipa Tominška**, ki je umrl 22. marca 1954.

In še bi lahko naštevali.

Našo zgodovino moramo osvetliti, opisovati in se s primerno pozornostjo spominjati dogodkov iz slovenske - tudi planinske - preteklosti.

Švicarka na osematisočaku

Nad planinstvom in alpinizmom navdušene dame iz Švice v Himalaji nimajo prav veliko sreče. Do lanske pomladi ni nobena od njih priplezala na vrh sanjske gore Everesta in le ena, *Ursula Huber*, se je lahko ponasala z osematisočakom. Naenkrat pa jim je vendarle uspel velik met. Lanskega februarja je prišla iz Katmanduja redkobesedna Reuterjeva vest: neki španski skupini je uspelo pozimi priplezati na Čo Oju (8201 m). Moški so sredi zime stali na vrhu gore, toda v španskih navezih, ki so bile na vrhu, je bila omenjena tudi neka ženska: *Marianne Chapuisat*, 24, iz Švice.

Mlada Švicarka ni le prva »zimská dama« na šestem najvišjem vrhu sveta, ampak hkrati (pozor, pozor!) nasploh prva ženska, ki ji je uspelo v zimski sezoni priti na kakšen osematisočak. *Wanda Rutkiewicz* si je sicer na vso moč prizadevala za to, prav tako tudi Japonka *Michiko Imai* in *Laurence de la Ferrière* iz Francije, vendar brez uspeha. Decembra leta 1984 se je sicer pojavila senzacionalna novica, da je neka ženska iz Koreje pozimi priplezala na Anapurno, vendar so vzpon kmalu pojasnili kot čisto šalo in prevaro. *Marianne* iz Švice seveda veljajo pristržne čestitke, kajti z njenim uspehom se je pojavila nova razsežnost v ženskem plezanju na najvišje gore. Trinajst zimsko odetih osematisočakov čaka zdaj na zimске mačke.

Jožef Nyka

Enotno označevanje nevarnosti

Od te zime velja in Alpah in Pirenejih prvič enotna lestvica, s katero je označena nevarnost snežnih plazov. Uvedba enotnih pojmov v vseh državah, kjer so te gore (in nevarnosti), naj bi uporabnikom Lavinskega biltena olajšala označevanje nevarnosti, kot so sredi lanskega novembra povedali na tiskovni konferenci v Inštitutu za sneg in raziskovanje plazov v Davosu v

Švici. Namesto dosedanjih sedem stopenj, kolikor so jih imeli vsaj v Švici, jih je odslej le še pet, nevarnosti pa so označene z »majhna«, »zmerna«, »precejšnja«, »velika« in »zelo velika«. Pojma, kot »krajevna nevarnost snežnih plazov« ali »splošna nevarnost plazov«, odpadeta.

Tudi v Lavinskem biltenu, ki ga objavljajo pozimi vsak konec tedna ali ob hitrih spremembah nevarnosti snežnih plazov, so nekatere spremembe. V rubriki »Splošno« je predstavljeno vremensko stanje, ob tem pa so konkretno navedeni predeli, kjer je največja verjetnost, da se bodo sprožili snežni plazovi. Navedeni so vsi podatki o snegu v posameznih predelih, v osrednjem delu poročila pa (vsaj za Švico) stopnje ogroženosti za posamezna območja. V rubriki »Težnje« je na kratko opisano, kakšen je pričakovan razvoj nevarnosti snežnih plazov.

Podatke iz tega biltena objavljajo v Švici v pomembnejših časopisih, na radiu in televiziji, dobiti pa jih je mogoče tudi po telefonu 187, kjer morajo sicer vsako zimo odgovoriti na približno 200.000 klicev.

Vračanje vetrovk izdelovalcem

Gore-tex je za gorske športnike sicer zelo primerna tkanina, ima pa to slabo lastnost, da človek ne ve, kaj bi s takšnim jopičem, ko odsluži, kajti kot veliko umetnih snovi niti ta v naravi ni razgradljiva. Že nekaj časa pa izdelovalec športnih oblačil *Schöffel* jemlje dotrajan oblačila iz tega materiala nazaj, da bi tako varovali okolje. Trdka Gore namreč zagotavlja ločevanje in ponovno uporabo uporabljenih materialov gore-texa in poliestra, ker pa so iz slednjega tudi gumbi, zadržge in šivi, je torej mogoče predelati prav vse, iz česar so izdelani jopiči iz gore-texa. Za tem razvojem je težnja, da bi tudi na tekstilnem področju omogočili popoln zaprt krog materialov in s tem poskrbeli za varovanje narave. - Znova uporabni deli oblačil so označeni z nalepko »Balance Project«.

SPOMIN NA ŠKOFOVSKO-GENERALSKO DOGODIVŠČINO

KRIŽ NA ŠKRLATICI

DR. MIHA POTOČNIK

Leta 1934 je odbor jeseniške podružnice Turistovskega kluba Skala (TKS) sklenil, da se na Škrlatici postavi križ v spomin gornikom, ki so se smrtno ponesrečili v naših gorah. Sklep je bil v odboru, v katerem so bili ne glede na svetovno in politično prepričanje liberalci, krščanski socialisti, socialdemokrati, komunisti, nepolitiki - sprejet soglasno.

Izdelavo križa so prevzeli skalaši, ki so bili zaposleni v tovarni Kranjske industrijske družbe (K.J.D.) na Jesenicah - predvsem v konstrukcijskem biroju K.J.D. (vodja **ing. Kavčič**), kjer je bil duša in vzmet projekta **Karel - Drago Korenini** (oče »skalaških bivakov«). Sestavne dele železnega križa so na podlagi tega izdelali (brezplačno - z odobritvijo vodstva Železarne) v jeseniški tovarni.

V letu 1935 so jeseniški Skalaši znosili na Škrlatico sestavne dele križa (predvsem Drago Korenini in **Matevž Frelih**) in ga zmontirali. Tako je bil v avgustu 1935 križ pripravljen za posvetitev. Za to slovesnost je bil naprošen ljubljanski škof **Gregorij Rožman**, ki je to na-

Leta 1935 ob blagoslovitvi križa na Škrlatici Joža Čop, Miha Potočnik in Matevž Frelih

Blagoslovitev križa na Škrlatici leta 1935 - sedita med drugimi Drago Korenini in Matevž Frelih, stoje (od leve) Poldo Ferdič-Korenini, Milka Badjura, dr. Gregorij Rožman, dr. Miha Potočnik (v vojaški obleki), Marička Ferant, Joža Čop, zadnji na desni je Uroš Župancič

logo z veseljem sprejel. Po sklepu Skale sem ga za to naprosil jaz, ker sva se poznala od mojega prvega izpita na fakulteti, kjer je spraševal cerkveno pravo.

Tega leta (1935) sem bil v planinskem polku iz Škofje Loke na dvomesečnih orožnih vajah kot »narednik - džak« v taborišču na Rudnem polju na Pokljuki (začetek »poligona« v šotorih in na slamnatih pogradih). Določen sem bil v delegacijo polka, da se posvetitve udeležim (določil me je poveljnik polka **Lukič**, ki je bil potem med drugo svetovno vojno, žal, ustaški general, sicer pa sijajen in kulturni človek). Tako smo odšli pod vodstvom kapetana **Staneta Pišljarja** prek Velega polja in Kredarice čez Prag v Vrta, od tam pa na Škrlatico.

Na Škrlatici je bilo ob tem dogodku več kot 200 planincev. Bilo je prisrčno in slovesno.

Pri tem moram obnoviti neko (resnično ali izmišljeno) zgodbo, ki jo je med mojim gimnazijskim šolanjem v Kranju pripovedoval kranjski humorist **Ruda Hlebš**, pozneje iz časopisov znan kot »Oča s Krana«:

V Kranju je bila birma. Udeležila sta se je seve-

Miha Potočnik in Joža Čop pozimi pred 2. svetovno vojno na Škrlatici

(Vse fotografije so iz arhiva dr. Mihe Potočnika)

da škof in tedanji avstrijski general. Takrat seveda še ni bilo avtomobilov. Goste so prevažali mestni kočijaži.

Pa se srečata v ozki ulici nad Kokro (rekli so ji po domače »ta usrana gasa«) na najožjem mestu, kjer se ni bilo mogoče srečati niti s kočijami. Reče prvi kočijaž (**Piškležev Lojze**):

»Ejga, pejd mal u krej, jes generala pélem!«
Njegov konkurent, ki je imel v kočiji škofa, pa s palcem čez ramo ponosno odvrne: »A ta je pa k...?« (Beseda je tako nespodobna, da je ne morem zapisati, toda saj vemo, za kaj gre.)

To zgodbo smo si na naših pohodih in vzponih v gorah velikokrat pripovedovali in ponavljali gesto s palcem (kot dandanašnji štoparji) čez ramo ter se pri tem pristrčno zabavali.

Ko je bilo slovesnosti ob križu na Škrlatici konec, smo začeli sestopati. Jaz sem šel z Matevžem Frelihom, **Joža Čop** pa je peljal škofa Rožmana. Na sestopu je sredi skalovja gladka plošča s klini in »klamfami« (pred tem se je iz škrbine šlo nekaj metrov navzdol in obšlo to

ploščo). Z Matevžem sva bila že ob vznožju te plošče, ko sta prihajala Joža in škof.

Pa mi je v glavo šinila zgodba iz Kranja. Rekel sem: »Glej, Matevž, ponoviva prizor iz Kranja! Bova videla, kaj bo naredil Joža!«

Počakava pod ploščo.

Joža previdno spremlja škofa in hodi pred njim: »Prevzvišeni, tukaj stopite, tam se primite, bodite previdni, kar korajžno...«

Ko sta se spustila na ploščo, sem rekel: »Matevž, pojdiva!« Šla sva nazaj, tako da smo se na sredi plošče srečali. Pa reče Matevž: »Ejga, Joža, pejd mal u krej, jes generala« (čeprav sem bil seveda samo narednik, ampak v vojaški uniformi) »pélem!«

Joža pa avtomatsko, kot bi pritisnil na gumb, pokaže s palcem čez ramo: »A ta je pa k...?« In je pri tem izrekel tisto nespodobno besedo, ki je ne smem zapisati, a vsi vemo, za katero gre.

Škof je - ni vedel, kaj je zdaj to - pordel kot kuhinjski rak, ko pa smo mu šalo pojasnili in razložili, se je še on pristrčno nasmejal in razvedril.

Da, tako je bilo takrat!

Sem za to, da se križ v prvotni, izvorni obliki postavi nazaj! V spomin ponesrečencem v gorah.

Vsestransko uporabna ura

Zadeva je dokaj draga, vendar za to ceno dobimo tisto, kar plačamo. Naprava, ki jo pripravimo na roko kot ročno uro, je iz računalniške Meke Silicijske doline v Kaliforniji, vsak njen delček pa v resnici deluje kot ura. Firma Avocet je »Vertech Alpin« izdelala za popotnike, plezalce in gorske kolesarje, v eni napravi pa so združene funkcije ure, višinomera in vremenske postaje. Gumbi, katerih delovanje je neodvisno drug od drugega, vedno zagotavljajo natančnost naprave ne glede na zunanjo temperaturo.

Kljub številnim funkcijam je naprava zelo preprosta. Najpomembnejše značilnosti so, da na pet metrov natančno pokaže višino do 20.000 metrov in tudi globino pod morsko gladino, zaznamuje najvišjo doseženo višino, sešteva dnevne dosežene višine in letne dosežene višine, ura pač kaže natančen čas, barometer tudi pokaže, ali se zračni pritisk niža ali viša, naprava pokaže temperature od 20 stopinj pod ničlo do 50 stopinj nad ničlo, ura je hkrati budilka, kaže datume, je štoparica in kaže 21 vmesnih časov. Naprava je težka 37 gramov. Kupiti jo je mogoče (na primer v Avstriji) pri optikih in v specializiranih športnih trgovinah.

DVAJSET LET DOLGO SO TORKARJI OSKRBOVALI ALJAŽEV DOM

SPOMINI TORKARJEVE MARE

IVANKA KOROŠEC

Z gospo **Maro Žnidarjevo** sva se pogovarjali neko popoldne kmalu po praznovanju 100-letnice PZS. Pogovarjali pravzaprav ni prava beseda, kajti moj svinčnik ni mogel čisto dohitevati njenih besed in moje misli ne njenih spominov, saj so se iz nepogašene iskre razplamteli v pravi požar. Izza triröglega Babjega zoba in nazobčanega hrbta Jelovice je sonce skozi okno pošiljalo svoj pozdrav v dnevno sobo. Na mizi se je med mnogimi albumi s slikami brž znašla steklenica in doma pečen jabolčni zavitek.

Dekliški priimek gospe Mare Žnidarjeve je Torkar. Kdo ne pozna Torkarjev, legendarnih oskrbnikov **Jožeta** in **Minke Torkar** iz Aljaževega doma v Vratih! Poznali so ju malone vsi plezalci in planinci in še danes se ju spominjajo s hvaležnostjo in spoštovanjem. Od 1921. do 1941. leta sta skupaj z družino oskrbovala Aljažev dom. Polnih dvajset let sta vztrajala, do konca zapisana goram, priklenjena nanje z nevidnimi nitmi. Vzgojila sta petero otrok v poštene, pokončne ljudi. Dva sinova in tri hčerke so odrasčali z njima vsako poletje globoko pod ostenji očaka. Jeseni in pozimi so otroci hodili v šolo v Ribnem, spomladi pa so se nezadržno odpravili pod vznožje Triglava. Torkarjeva družina je bila pravi pójem dobrih planinskih oskrbnikov, Aljažev dom je bil zanje njihov drugi dom. In ne samo njim, ampak tudi mnogim obiskovalcem planin.

Mara Žnidar je ena od hčera Minke in Jožeta Torkarja. In pomislite: celo ulica v Lescah, kjer živi, se imenuje Planinska!

LETA 1921 STA PRVIČ PREVZELA DOM

Aljažev dom je še danes najbolj obiskana in ena izmed najpomembnejših slovenskih planinskih postojank. Večina pristopnikov na Triglav s severne strani se odpravi nanj prav od tu, poleg tega pa je tudi izhodišče za mnoge druge ture in izlete. Kočo iz leta 1904 je pet let kasneje porušil plaz, leta 1910 pa so zgradili na varnem mestu današnji dom. Največ zaslug za graditev je seveda imel **Jakob Aljaž**, po katerem so dom tudi imenovali.

»Rojena sem bila spomladi 1917 v Ribnem,« pripoveduje gospa Mara in se ob tem spominja svojih nepozabnih staršev. »Moja mama je bila doma iz Bohinjske Bele. Stara starša sta oba umrla v enem letu in zapustila osem sirot. Kmet, ki je bil postavljen za jeroaba, je bil trd in brezsrčen. Ko so pobirali krompir, je rekel: Naši

južinat, Vozvov pa domú! K sreči se je za otroke zavzel stric. Tako so se vsi izučili; dva sta bila financarja, eden carinik, eden krojač, eden sedlar, ena od deklet je imela kasneje trgovino, mojo mamo pa so vzeli na Dunaj, kjer se je izučila za izvrstno kuharico. Kadar je imela dopust, je prišla domov na Bohinjsko Belo in je pomagala pri Fridu. Ata je hodil tja jest - in tako sta se spoznala. Kasneje je bila mama za hišno v Zlatorogu v Bohinju, ata pa je tja vozil pošto. Po poroki sta živela v Ribnem. Leta 1921 sta prvič prevzela Aljažev dom. Torej sem bila štiri leta stara, ko sem opravila prvo oskrbnitvo v Vratih!

Spominjam se, kako smo vsako leto potovali v Vrata. Vso prtljago in stvari smo peljali najprej na vlak na Bled, sami pa smo prišli v Lesce, kamor nas je vozil Kokčev oča z vozom. Kasneje nas je vozil Jaknov, po domače **Jozinov Joža**. To je bil gorski vodnik in človek, ki ima veliko planinskih zaslug. Na Kredarico je prav on največ znosil. Jozinov Joža je bil res od sile. To pove že zgodba, kako je rešil življenje sinu **oskrbnika Bitenca** iz Staničeve koče. Malemu Mitju (danes je to znani in ugledni gledališki in filmski igralec **Demetrij Bitenc**) se je vnel slepič. Bilo bi po njem, če ne bi bilo v bližini Jozinovega Joža. Dal je fantiča na krošnjo in ga skozi Kot odnesel v Mojstrano, od tam pa s kolesom odpeljal v bolnišnico na Jesenice, kje so ga nemudoma operirali.«

SOSEDJE DR. ŠLAJMERJA

Ker kmetje niso dobili pastirjev za pašo živine v Vratih, so krave imeli na skrbi Torkarjevi otroci. Takrat 10-letna Mara in njen 12-letni brat Stan-ko sta se naučila molzti. Ko sta hodila za kravami, so se jima pripetile vsakovrstne reči, ki pri poslušalcih še danes zbujajo obilo smeha.

»Ko sva spet enkrat šla za kravami, je hudo deževalo. Dež se je zlival z neba, ogrnjena sva bila s pelerino. Gredoč sva morala iti mimo karavle. Graničarji so imeli gramofon in so poslušali muziko. Tudi naju je tako pritegnila, da sva se ustavila in celo zaplesala. To bi morali videti! V dežju in v pelerinah, kako sva plesala! Potem sva se šele spomnila na krave. Včasih sva jih dobila, včasih pa ne. Če sva jih našla, sva jih pomolzla, če jih nisva, so zjutraj prišle dol do Bistrice, ker jih je tako tiščalo mleko. Črnogorski graničarji so nama včasih dali sladkor: poslušala sva njihovo škripanje na gušle, a za sladkarije se je vse preneslo.«

Oh, ta blaženi čas! Ti blaženi spomini!

»Moja najmlajša sestra Iva je bila stara 14 dni, ko so jo v dežju na vozu pripeljali od doma v Aljažev dom v Vratih. Mama se je takrat zelo prehladila. Na vso srečo je v bližini imel **dr. Šlajmer** svojo vilo in nam je večkrat priskočil na pomoč. Mami je svetoval ovčje mleko in ribje olje, da si je spet opomogla. Tudi sicer je imel precej dela z nami, otroki. Še celo na številnih fotografijah se vidi, da je bil kar naprej kakšen od nas obvezan. Ko sem šla k prvemu obhajilu v Ribno, sta me spremljala ata in brat Jože, pa je neki pes tako ugriznil Jožeta, da je moral takoj k dr. Šlajmerju...

Otroci smo bili kot samorastniki, saj nas starša nista utegnila posebej paziti. Enkrat smo se izmuznili in šli sami dol v Mojstrano. Vsepovsod so nas iskali, našo mamo pa je zelo skrbelo.«

ALJAŽEVI FILANI FLANCATI

Vso robo, hrano in kar je bilo pač potrebno jim je sprva vozil **Gregor Lah**, po domače Preskinov. Zelo dober možak je bil in njegovo ime je bilo Mari tako všeč, da je že tedaj sklenila, da bo sinu, če ga bo kdaj imela, dala ime Gregor (in mu ga je res). Kasneje pa jim je vozil Jozl-nov Joža. Bil je nepogrešljiv. Ni samo vozil, če je bilo treba, je tudi pomival posodo in vsestransko pomagal. Otroci so morali že zgodaj prijeti za delo. Že čisto majhni so morali nositi drva in pomagati pri gospodinskih opravilih, nabirali so tudi borovnice in jagode.

»Šola se je za nas končala že aprila, začela pa se je 10. oktobra. V šali smo rekli, da bomo izobraženi bolj kot drugi vaški otroci, saj smo bili ves čas med najrazličnejšimi ljudmi.

Vedno smo hodili bosi, nešteto kač smo pobili, vendar nikoli ni nobena nikogar picila. Imeli pa smo navajenega rdečega gada, da je hodil pit mleko iz globinove škatalice doli pod škarpo. Nekoč pa smo ga neusmiljeno obsodili na smrt... Tudi igrali smo se, saj je delo vsakega otroka tudi igra. Iz ilovice, ki jo je bilo v bližini veliko, smo naredili hišice in celo turisti so občudovali naše izdelke.«

Gospa Mara se še dobro spominja župnika Aljaža. V jeseni, ob zaključku sezone, so bili povabljeni k njemu na Dovje.

»Z velikim veseljem smo otroci v farovžu čakali, da nam je kuharica Micka postregla s »ta filanmi flancati«. A najprej smo morali vsi pogledati Triglav skozi Aljažev daljnogled. Tudi mi, čeprav smo ga od blizu gledali célo poletje!

Aljaž je vsako leto pripeljal z »lajterbognom«, lojtrnikom, svojo družbo v Vrata in so tam imeli piknik. Bil je hecen, v spominu imam njegov dobrodušen obraz in njegov smeh, ki je zmerom odmeval iz jedilnice.

Ata je hodil v Mojstrano po kruh s kolesom. Natorvil je po 30 štruc. Otroci pa smo ga hodili čakati k Peričniku. Ata je imel tam pod skalo

Mara Žnidar doma v dnevni sobi med spomini in fotografijami

skrit »grinšpon«, v žganje namočen gorski pelin, zalit z vodo, ki služi, kakor pravi **dr. Miha Potočnik**, pregretim, da se ne prehlade, če je mraz, pa za to, da manj zebe in je torej univerzalno sredstvo. Tam pri Peričniku smo vedno pomalicali, ata je vedno kupil dobrega hamburgerja in tudi svež kruh nam je teknil. Potem smo mu v klanec pomagali potiskati kolo in težko breme.«

DRUŽINSKO OSKRBNišKO PODJETJE

Gospa Mara je v otroških in mladostnih letih srečala mnoge znane in slavne osebe in osebnosti. Spominja se **dr. Klementa Juga**, pisatelja **Janeza Jalna**, **Milke** in **Metoda Badjure**, Smrčarjevega Miha - dr. Potočnika, **dr. Stanka Tominška**, **dr. Hafnerje**, **Čopovega Joža** in še mnogih drugih, ki so bili v Aljaževem domu stalni gostje.

Poleti 1928 so snemali film; pisatelj Janez Jalen je prispeval scenarij in je bil tedaj pogosto v Vratih. »Imel je navado reči: Otroci, scat, pa spat! Vsak dan je imel mašo, enkrat je našega ata prištimal, da mu je ministriral. Ata se je sicer izgovarjal, da ne ve, kako in kaj, pa mu ni nič pomagalo. Moral se je vdati in ministrirati. A humorist, kakršen je bil, jo je Jalnu dobro zagodel. Ves čas je pozvanjal z zvončkom, tako da smo vsi kar pókali od smeha. Jalen je speljal mašo do konca, potem pa je dejal: Saj se še prestopiti nisem več upal, ko si kar naprej zvonil! In tako je bil naš ata za večno rešen ministriranja. Drugače pa je bil Jalen velika dobričina. Vse, kar je imel, je sproti razdal.«

»V eni sezoni smo imeli po 4000 vpisanih obiskovalcev. Prihajalo je veliko Dunajčanov. Delali pa smo res - ne samo delali, v najhujši sezoni smo garali. Zvečer so me včasih tako bolele noge, da sem si podplate mazala s cve-tom - žganjem in arniko. Mama je bila v kuhinji,

tudi sestri Iva in Dora, jaz sem bila v strežbi in sem servirala hrano, oče pa pijačo. Brata sta bila kasneje že v službah, vendar sta prihajala vsak konec tedna. Nosila sta nahrbtnike turistom na Kredarico in bila od tega plačana po 80 din. Če si stopil v dom, si moral plačati vstopnino. Imeli smo tudi poseben cenik za hrano in posebej je bilo zapisano, koliko stane, na primer, kuhanje makaronov, ki jih morda kdo prinesel s seboj. Moja mama je bila izvrstna kuharica, poznala se ji je odlična dunajska šola. V Aljaževem domu je lahko turist dobil vse od dunajskih zrezkov do žgancev, mleka in obare, kar si je pač zaželel. Bila sta kar dva »rora« v štedilniku. Posebna specialiteta doma je bil »kajzer šmoren s prajzelperom«, se pravi carski praženec z brusnicami. Nekoč v najhujši zadregi, ko je mama komaj sproti zmogla vsem ustreči in jim skuhati zaželjene jedi, je prišel v kuhinjo oče in naročil »omlet sufle« - saj veste, to je tista rahla omleta, prepognjena na pol in posuta s sladkorjem v prahu. Mama ga je kljub gneči naredila, gostu je bilo pač vedno treba ustreči. Jed je bila rahla kot balon, s ponve jo je predela na krožnik in ata je z njim odhitel v jedilnico. Tam pa ga je sam pojedel! Saj sicer nikoli ne bi prišel na vrsto.«

HITRE NOGE IZ DOLINE

Daleč naokoli so slovele »hostarske veselice« v Vratih.

»Ata je igral harmoniko, zastopani pa so bili še drugi domači instrumenti: pokrovke, kuhalnice,

Torkarjeva družina pred Aljaževim domom v Vratih leta 1926 - od leve proti desni: Stanko, natakarka - pomočnica za strežbo v domu, Dora, mama Minka z malo Ivo v naročju, Mara, oče Jože, Jože

vilice, kozarci, metla. Dr. Miha Potočnik v svoji knjigi Srečanje z gorami imenuje ta ansambel »triglavski jazz band«. Ob glasbi so planinci kar pozabili na svojo utrujenost in prestane napore in marsikdo je celo privzdignil težko okovane noge in se zavrtel ob poskočnih zvokih.«

»Najprej smo stanovali v Ribnem, kasneje v Bodeščah. Starša sta pridno hranila denar in si pritrgovala, tako da sta v letih 1921 do 1931 prihranila toliko, da sta v Lescah sezidala veliko novo hišo. Kadar ni bilo obiskovalcev, sva šla z atom na vlak v Lesce. V hišo smo se preselili leta 1931, vendar smo bili še vedno vse sezone v Vratih. Tudi kasneje, ko sem bila že zaposlena v tovarni nogavic v Lescah, sem hodila vsak konec tedna v Vrata. V Mojstrani sem pobrala pošto, šla k mesarju in se s polnim nahrbtnikom podala v Vrata. Hodila sem uro in tričetrt. Če je šel kdo z mano, me je le stežka dohajal. Iz Mojstrane do Vrat je 10 kilometrov. Cesti sem se navadno izognila in šla po pešpoti, ki vodi po desnem bregu Bistrice, malo pred Peričnikom pa se pot spet priključi cesti. Vrh dolgega klanca Krede se v levo odcepi pot mimo rovtov in pod zanimivimi Galerijami, zadnje pol ure pa gre spet po makadamu. Vso pot stoji pred človekom mogočna podoba Stenarja, šele malo pred Aljaževim domom se pokaže pravi vladar doline, Triglav. Nekoč sem šla v dolino že ob treh zjutraj. Prav tam pod Galerijami, kjer spodaj šumi Bistrica, sem srečala čudno pojavo. Bil je čudak, malo premaknjen človek iz Mojstrane. Ustrašila sem se ga, da so mi šli kar lasje pokonci, a vrnitve ni bilo, izogniti pa se mu tudi nisem mogla. Ogovoril me je, šla sva lepo drug mimo drugega, vse se je srečno končalo.«

Vesela družba in »triglavske jazz band« pred Aljaževim domom - od leve proti desni okrog mize v smeri urinega kazalca: Dora, mama Minka z malo Ivo, natakarica, Stanko, oče Jože s harmoniko, pisatelj Janez Jalen, dr. Miha Potočnik s taktirko, dr. Stanko Tomižek s činelami, neznana oseba, dr. Hafner, svak dr. Hafnerja, Mara v črnem predpasniku in s kitko, Radko Požnel

Gospa Mara je bila vsega skupaj devetkrat na Triglavu, od tega je šla enkrat s Čopom čez severno steno.

»Od vseh otrok sem bila jaz največ v Vratih. Le eno leto me ni bilo. Ko sem bila stara 19 let, so me poslali v bližino Beljaka v šolo, ki so jo vodile nune. Bila sem v šivalnici, pa tudi nemščine sem se dobro naučila. Ker sem bila vsa poletja v Aljaževem domu, se na zelenjavo sploh nisem spoznala. Enkrat so me doma v Lescah slučajno poslali na vrt, naj grem zalit paradižnike. Šla sem in zalila kifelčarja, saj nisem ločila eno od drugega. Tudi žit nisem poznala, dobro pa se poznala bukve in smreke!«

VSEPOVSOD SVETLI SPOMINI

V Vratih je sredi najvišje poletne sezone in sredi najhujšega dela spoznala tudi svojega bodočega moža **Toneta Žnidarja**. Če je hotel biti z njo in govoriti z njo, je moral tudi on prijeti za delo, saj Mara sicer sploh ni imela časa.

Ko sta se poročila, sta si v Lescah ustvarila svoj dom in družino. Vedno sta rada hodila v Vrata. Vsa družina, tudi hčerka Marinka in sin Gregor, so bili vneti planinci. Vsako nedeljo so hodili v gore. Otroka sta bila sploh zelo zagreta. Kri pač ni voda! Nekoč so si že pripravili nahrbtnike za neko turo, vendar je naslednji dan deževalo. A

otroka sta vztrajala. Morali so si oprtati nahrbtnike na rame in se odpraviti na dvorišče. No, tam sta tudi otroka ugotovila, da strašno dežuje in da je bolje doma počakati na razjasnitev.

Kasneje so prišli tudi vnuki, ki so danes že sami veliki fantje in jih gospa Mara gleda takole od spodaj navzgor. Zlasti eden ji je od sile podoben, tako po zunanji podobi kot tudi po veselim značajju. Iz roda v rod duh išče pot . . .

Gospa Mara prepeva, že vsa leta sodeluje pri cerkvenem pevskem zboru v Lescah in pri mešanem pevskem zboru Lipa v Radovljici. Mož ji tega veselja nikoli ni kratil, v njenih radostih je užival z njo vred. Z možem sta prav vsako leto obiskala Vrata, le predlani nista šla, ker je bil tedaj že hudo bolan. Tone, Marin mož, je umrl 10. avgusta 1992, 22. septembra pa bi praznovala zlato poroko. Rana ob tej bridki izgubi še ni zaceljena, a ostajajo čudoviti spomini na skupno prehojeno pot.

Najlepše darilo, kar jih je gospa Mara kdaj dobila, je slika Aljaževega doma na lesu, ki visi v predsobi, da jo takoj lahko vidi vsak obiskovalec. Dobila jo je od PD Radovljica za dolgoletno in požrtvovalno članstvo. Kadar jo pogleda, se ji zazdi, da jutranje sonce posveti iznad gozdnatega roba na Aljažev dom. In zažari tudi severna Triglavska stena, kamor je tolikokrat upirala pogled. Vsako pot znova pa zažarijo tudi podobe v spominu - jasne, bleščeče in natančne kot na fotografijah.

Za cel nahrbtnik ima teh spominov. Nekaj je bridkih in žalostnih, a večina je takih, ki jih človek lahko uporabi kot zdravilo za dušo v hudih dneh.

ŠEST DNI NA PERUJSKI GORI HUASCARAN

CESTA V PEKEL

MARJAN KOVAČ

Redkokdaj sem se z gora vračal s tako dolгим nosom kot predlani iz Garhvalske Himalaje, ko po treh tednih čakanja na vreme in razmere z Janezom sploh nisva vstopila v zahodno steno Bagiratija IV. Vso jesen in zimo sem plezal v glavnem v plezališčih, v gore sem zelo poredko zahajal. Ne vem, nekako so se mi zamerile. Ko mi je Miha omenil, da se prihodnje leto odpravljajo v Ande, sprva nisem kazal posebnega navdušenja, da bi šel z njimi. »Bom videl, bom še premislil.« In kar precej časa sem premišljeval. Saj veste: sneg, led, mraz, višina, zopni ledeniki, kakšno slabo vreme in še kaj. Imam pa že raje prosto plezanje v skali, kjer lahko uživaš ali pa se mučiš v (pre)težkih smereh in ko imaš vsega dovolj, pobašeš kramo in greš.

Ampak Andi mi niso dali miru. V mengeškem odseku sem navduševal prijatelje, pa nihče ni bil pretirano za. Vedel sem, da se bosta v Peruju zadrževali najmanj dve skupini plezalcev, zato si nisem delal pretiranih skrbi. Na aklimatizacijskih vzponih se lahko komu pridružiš, soplezalca si tudi nekako najdeš, v skrajni sili pa lahko plezaš tudi sam. In sem se odločil, da grem.

TROJICA NA GORI

Dober teden dni pred odhodom sem po čudnem naključju dobil tudi soplezalca. Miha je staknil klopa in žal tudi meningitis. Namesto da bi šel plezat v perujske hribe, je odšel v bolnišnico, čakalo ga je zopno in dolgotrajno zdravljenje. Tomaž je ostal brez soplezalca in ni mi bilo treba dvakrat reči, ko mi je predlagal, da bi združila moči in poskušala preplezati novo smer v najvišjem perujskem hribu Huascaranu. V Huarazu, ki je izhodišče za vzpone v gorah Cordillere Blance, se nama je priključil še Boštjan, saj njegov soplezalec zaradi poškodbe kolena ni mogel plezati zahtevnih smeri. Naša naveza je bila tako po čudnem zapletu in še bolj čudnem razpletu dokončno sestavljena in pripravljena na vzpon.

Po opravljenih aklimatizacijskih vzponih na Pisco Oeste (5752 m) in Artesonrau (6025 m) so se začele priprave na vzpon v severni steni Huascarana. Odhod pod steno je zavlačevalo nekajdnevno slabo vreme. Z avtobusom smo se 16. julija že kar precej nestrpni končno odpeljali v dolino Llanganuco, ki je izhodišče za vzpone v severni steni Huascarana.

16. julija nas je voznik avtobusa z zvitim nasmeškom odložil - kake pol ure prekmalu - ob robu ceste in s težavo obrnil svoj mali avtobus. Od tu naprej smo bili za naslednjih sedem dni prepuščeni sami sebi. Do začetka ledenika smo potrebovali dobre tri ure in smo nato na njegovem robu postavili šotor. Po obilni večerji smo opravili še zadnjo izbiro opreme in hrane. V steno smo vzeli res le najnujnejše: sedem klinov, tri »friende«, pet lednih klinov, štiri zatiče, dve vrvi, spalne vreče, armaflekse, vsak svoj par derez in dve ledni orodji ter nekaj hrane. Odločili smo se, da pod steno pustimo vso konzervirano hrano, rezervno obleko, plezalnike, precejšen del tehnične opreme in šotor.

Noč pred zahtevnim vzponom sem odlično prespal; lahko bi dejal, da smo vsi trije zjutraj kar pošteno zaspali. Kot da bi vedeli, da naslednjih pet noči ne bo prav veliko spanca ...

PREPLEZANA NOVA SMER

Naslednji dan smo ob 10. uri na nadmorski višini 4900 metrov pričeli plezati v severni steni Huascarana. Zahteven je bil že vstopni raztežaj, saj je nad vstopnim previsom led dosegel naklonino 90 stopinj. Sledilo je nekoliko lažje plezanje na snežnem pobočju, ki smo ga v glavnem zmogli nenavezani. Prva večja skalna pregrada pa je zopet ponudila zahtevno kombinirano plezanje. Po nekaj poskusih sem končno le preplezal navpično in ponekod podeleno ploščo. Popoldne smo naposled dosegli skalno pregrado, ki je bila že iz vznožja stene videti težko preplezljiva. Sistem počji, ki je potekal prek gladkih plošč, sem dokaj hitro preplezal kar v supergah, saj smo plezalnike pustili pod steno. To je bil edini raztežaj v steni, ki ga je prvi v navezi plezal brez derez in tudi edini raztežaj, ki sta ga druga dva v navezi preplezala s pomočjo žimarjev. Do večera sta sledila še dva zahtevna raztežaja, kjer smo preplezali, kot se je kasneje izkazalo, najtežja skalna mesta v naši smeri. Prvi bivak sta Tomaž in Boštjan prečepela na ozki polički, jaz pa sem zasilno povsem skršeno ležal na drobni polički.

Naslednje jutro smo počasi nadaljevali. Tomaž je že takoj po zajtrku preplezal najtežji raztežaj drugega dne. To je bila gladka plošča z drobno počjo, nad njo je bil krušljiv previs, raztežaj pa se je končal s tankim, ponekod navpičnim ledenim slapom. Nad tem je bilo nepregledno strmo snežišče, polno žlebov s prhkim snegom in z naklonino od 60 do 85 stopinj. Plezanje prek tega snežišča nas je zelo zamudilo, zato smo

drugič bivakirali pod robom stebra, kar je bilo precej nižje, kot smo predvidevali. Ko se je zvečer Tomaž po vrvi spustil do naju, nisem hotel niti pomisliti na to, da bomo vso noč prečepeli na ozkih poličkah, skopanih v strmo ledeno pobočje. Vendar žal ni bilo druge možnosti. Kamorkoli smo udarili s cepini, povsod se je pod tenko, strmo, ledeno snežno skorjo pokazala skala. Dolgo v noč smo urejali ledene poličke, kuhali večerjo in kosilo obnem, preklinjali neudoben prostor in gledali v morje zvezd, ki so mežikale v mrzlo noč nekje v perujskih hribih.

19. julija smo navsezgodaj zjutraj preplezali izredno zahteven raztežaj v marsikje navpičnem sipkem snegu, ki nam je prejšnji večer preprečil prehod v vrhnje snežišče. Po tem ledišču smo plezali dalje mimo seraka in našo novo smer popoldne priključili na greben, ki so ga preplezali španski alpinisti.

S tem pa naše zgodbe še ni bilo konec. Če sem čisto natančen: šele dobro se je začela.

Greben, ki sprva ni bil videti nič posebnega, nam je pošteno pokazal zobe. Večinoma smo gazili pršič in sipek sneg z naklonom od 60 do 90 stopinj in večkrat tvegano prečili pod in prek velikih ter ponekod skrajno nevarnih grebenskih opasti. Za las nas je zgrešil plaz ledu in kamenja, ki se je odtrgal s seraka nad nami. Večkrat se nam je zdelo, da je plezanje po grebenu od nas zahtevalo več kot sama smer, vendar je bil ta občutek le posledica večdnevnega plezanja v steni, slabih mest za bivačiranje, dehidracije in ne nazadnje pomanjkan-

je hrane. Ves čas plezanja na grebenu je bila potrebna popolna koncentracija, saj bi že najmanjša napaka enega od članov naveze pomenila katastrofo za celotno navezo. Varovanje na grebenu je bilo minimalno, na vrh smo bili navezani zgolj zaradi boljšega občutka. Plezanje na grebenu nam je pobralo nadaljnja dva dni časa in živcev za nekaj let.

Četrti bivak, ki smo ga imeli na koncu zahtevnega vzhodnega grebena, je bil verjetno eden od najtežjih na celotnem vzponu.

KUHANJE V GORSKI DIVJINI

Ura je sedem zvečer. Po štirih dneh plezanja v steni in na grebenu smo končno v lažjem svetu. Koncentracija nam v trenutku popusti, ni nam treba več paziti na vsak gib in korak. Na položnem grebenu si v snežno pobočje s pomočjo cepinov kopljemo ploščad, na kateri bomo imeli naš četrti bivak. Smo že krepko prek šest tisoč metrov visoko, tako da je misel na hitro delo le iluzija. Telo ob prehitrem vihtenju cepina hitro občuti pomanjkanje kisika. Kopljemo počasi, saj bo noč v mokrih spalnih vrečah vse prej kot prijetna. Ker smo brez šotora, si prostor za spanje urejamo zelo skrbno.

Kar nekaj časa je preteklo, preden smo vsi trije opravili cel kup malenkosti in končno zlezli v mokre spalne vreče. Tomažu in Boštjanu zamrmram le še, naj se eden od njiju loti kuhanja, nato pa me prav hitro zmanjka.

Šklepetam z zobmi, zebe me kot psa. V sicer topli spalni vreči čutim vlago. Obrnem se. Tik poleg mene zviti v klopčič leži Boštjan, ob njem pa Tomaž. O kakšnem kuhanju ni ne duha ne sluha. Pošteno sem slabe volje. Preklinjam, pa

Severna stena južnega Huascarana (6768 m)
Smer Cesta v pekel poteka po stebri v levem delu stene

nič ne pomaga. Treba bo kuhati. Vsi trije smo po celodnevem plezanju precej dehidrirani, zato potrebujemo čim več tekočine. Ob pogledu na uro ugotovim, da sem spal slabi dve uri. Ne vem, če čas še kje tako počasi teče kot na mrzlih bivakih.

Iz nahrbtnikov ob pomoči prijateljev izbrskam kuhalnik, posodo, vžigalice in vrečko s hrano. S posodo zajamem sneg poleg naših ležišč, prižgem kuhalnik in se lotim napornega opravlila. Napol kleče, napol sede v mokri spalni vreči dežuram ob kuhalniku.

Kako enostavno je doma skuhati čaj ali kavo! Posodo z vodo postaviš na kuhalnik, vklopiš štedilnik in le še počakaš na prijetno brbotanje vrele vode. Visoko v gorah pa to opravilo zahteva neverjetno veliko časa in potrpljenja. Vsaj trikrat sem moral dodati v posodo sneg, da sem končno pridelal dober liter vode, ki pa je bila popolnoma mrzla. Nato je trajalo vsaj še pol ure, da se je ta voda kolikor toliko segrela. Za celoten postopek od taljenja snega do litra, recimo, vroče mlečne kave sem porabil debelo uro. Ni treba posebej poudarjati, da je ta liter kave v trenutku končal v naših praznih želodcih. Potem sem ponovil vajo, tokrat z napitkom maratonika.

Ko sem se ob pol enih zjutraj zopet zleknil na ležišče iz armafleksa, sem bil pošteno sesut. Gledal sem tja nekam v morje zvezd, ki so mežikale v mrzlo noč. Kljub mrazu in mokri spalni vreči pa sem bil zadovoljen, da sem lahko tu, nekje med zemljo in nebom.

Pet zjutraj. Končno se na vzhodnem obzorju pokaže odsev blede jutranje svetlobe. Končno! Končno bo konec te ledene mokre noči. Z okornimi gibi spet iščem kuhalnik, ki sem ga ponoči založil kdo ve kam.

SEDMI DAN SMO PRIŠLI V DOLINO

21. julija ob 12. uri 25 minut sva se z Tomažem po štirih dnevih in pol plezanja končno objela na vrhu 6768 metrov visokega severnega Huascarana. Boštjan je na vrh prišel tričetrt ure za nama.

Sestop z vrha, ki je potekal prek južnih pobočij na sedlo Gargantha med južnim in severnim vrhom Huascarana, je bil zopet zgodba zase. Kot da nas gora ne bi hotela spustiti iz svojega objema! Do večera smo vsi trije srečno prišli do sedla na nadmorski višini 6000 metrov, kjer so nam prijazno pomagali člani mednarodne znanstvene ekspedicije. Po petih dneh smo zopet pili vroč čaj. Noč smo prespali v njihovem kuhinjskem sotoru, naslednje jutro pa smo nadaljevali sestop v dolino. To je bil že naš šesti dan na hribu.

Ob devetih zvečer smo končno prišli do vasiče Musho, kjer smo po dobri večerji in nekaj steklenicah fante prespali noč na podstrešju trgovine prijaznega domačina. Zadnji, sedmi dan

naše odisejaje smo se z avtobusom odpeljali v Huaraz, kjer so nas že nestrpnost pričakovali zaskrbljeni prijatelji, ki jih nismo videli že teden dni.

PODATKI O SMERI

Cesta v pekel, ocena ED, VI+, A1, 90° / V-VI, Ao, 60-85°, 1300 m do vzhodnega grebena (od 4900 do 6200 metrov), do vrha še 570 višinskih metrov grebena, skupaj 1870 metrov.

Plezali smo **Tomaž Petač** (AK Vertikala), **Boštjan Ložar** (AO Matica) in **Marjan Kovač** (AO Mengeš).

Plezali smo med 17. in 21. julijem 1992, sestopali do 21. ure 22. julija. Efektivno smo plezali 46 ur, od tega 25 ur do grebena in 21 ur na grebenu.

Zahvaljujem se članom PD Janez Trdina in AO Mengeš ter sponzorju Emona - Maximarket za finančno pomoč. Iskrena zahvala gre tudi SZ - Projektivnemu podjetju, ki mi je z izrednim desetdnevni dopustom omogočilo plezanje v perujskih Andih. Obenem se zahvaljujem številnim posameznikom, ki so mi s svojo pomočjo in nasveti pomagali do te mere, da sem sploh lahko odšel v Ande.

Prva Britanka, prva Nepalka

Celemu tropu žensk je lanskega maja uspelo spraviti pod svojo copato najvišji vrh našega planeta. Ena od njih je bila 31-letna novinarka iz Fulhama (London) **Rebecca Stephens**. Čeprav je prišla na vrh z jeklenko za dodatni kisik in v spremstvu šerpe in je bila skoraj trideseta ženska, ki ji je uspel tak podvig, so v Angliji - skupaj s 40-letnico prvega vzpona na to goro - ob tem dogodku dvignili toliko prahu, kot da bi šlo vsaj za prvi ženski vzpon na goro.

Manj sreče kot Angležinja je imela Francozinja **Chantal Mauduit**, 29, ki ji je leto dni pred tem uspel vzpon na K-2 brez uporabe dodatnega kisika. Chantal je poskusila Mount Everestu vzeti mero na enak način, kot ga je prej gori K-2, kajti dotlej kaj takega ni v celoti uspelo še nobeni ženski, vendar se je morala na višini 8400 metrov zaradi mraza in nevarnosti omrzlin obrniti. Pri tem je šlo že za tretji tak neuspešen poskus na tej gori.

Prav katastrofalne posledice pa je imel vzpon na Mount Everest, ki se ga je lotila prva Nepalka **Pasang Lhamu Sherpa**, 33, mati treh otrok. Dne 22. aprila je sicer priplezala na vrh, vendar je izčrpana naslednjo noč nedaleč od Južnega vrha (8751 m) umrla skupaj s svojim spremljevalcem šerpo **Sonamom Tseringom**, 34. Prav vsiljuje se analogija z usodo prve nemške plezalke na Everest **Hannelore Schmatz** iz oktobra leta 1979.

jn

S SMUČMI NAD DOLINO HÜTTWINKLTAL

SMUKI PO OZEBNIKIH

ANDREJ ZORČIČ

Lanska s snegom slabo založena zima me je spodbudila, da sem začel ponovno razmišljati o višjih in zato boljše zasneženih avstrijskih Alpah. Visokih Tur ekstremni smučarji ne oblegajo tako zelo kot gore nad Chamonixom, so pa zato nekajkrat bližje in ponujajo lepo število za smučarje zanimivih lednih smeri in ozebnikov. Kot drugje v Alpah so tudi tukaj domači smučarji presmučali večino najlepših in najbolj markantnih smeri, kot so ozebnik Pallavicini in ozebnik Bernerrinne v Grossglocknerju ter severne stene Wiesbachhorna, Sonnblicka, Hochfernerspitze in Scharecka, če naštejemo le nekatere.

Ko sva z Dejanom konec aprila smučala po grapi v severni steni Malega koritniškega Mangarta, sva na žalost ugotovila, da je bila to za to leto zadnja resnejša smučarska tura v Julijskih Alpah, ki nama jo je še uspelo izpeljati. Potem ko sem sam presmučal razmeroma enostavno severovzhodno pobočje Scharecka in ugotovil, da so razmere dobre, sem prepričal tudi Marka, da bi poskusila v severni steni. Osrednji ozebnik je bil prvič presmučan v šestdesetih letih, zatem pa še večkrat, tako da je danes že kar klasična smer. Spust po ozebniku ni skrajno zahteven, ocenjen je s spodnjo peto težavnostno stopnjo, kar pa seveda ne pomeni, da je enostaven. Odkar je na ledeniku na južni strani gore smučišče, je tura postavljena na glavo, saj te žičnica pripelje skoraj na vrh Scharecka, nazaj čez steno pa se vračaš peš. Z vrha do roba stene pada položen ledenik.

POVPREČNA STRMINA 45 STOPINJ

Prvi zavoji v skorjastem snegu so bili nekoliko nerodni. Potrudila sva se do roba in brez posebnih težav našla ozek prehod v ozebnik, saj vstop v smer na vrhu zapira širok serak. Ustavila sva se in snela smuči. Sneg je bil pole-denel, zato sva se odločila, da počakava na opoldansko sonce, ki ga bo zmehčalo. Lanska smrtna nesreča avstrijskega smučarja v istem ozebniku je več kot zgovoren dokaz, da spusta ne smemo podcenjevati. Opazovala sva navezo, ki se nama je bližala, in ugotovila, da naju le nekaj deset metrov nižje čaka petnajst metrov visoka skalna stopnja.

Močno majsko sonce je kmalu opravilo svoje. Odpeljala sva se do stopnje. Le s težavo sem v hudo preperelo skalo zabil dva klina. Sidrišče je bilo preslabo, da bi se enostavno spustila ob

Vzpon v severni steni Sonnblicka

vrvi. Ker skale pod nama niso bile pretirano strme, sva se odločila, da najino sedemmili-metrsko vrv pritrdiva, potem pa navzdol pleza-va ob njej. Z derezami na smučarskih čevljih in s smučmi na nahrbtniku je bilo plezanje po skali sila nerodno, a sva se kljub temu hitro privadila na sneg. Vrv sva pustila pritrjeno za povratek.

Pod nama se je odprl lep, šeststo metrov visok ozebnik s povprečnim naklonom petinštrideset stopinj. Sneg nižje je bil že kar premehak in bi bilo smučanje že prav naporno; po drugi strani pa bi bila možnost zdrsa zaradi predirajočega se snega zelo majhna. V ozebnik je na vsake toliko časa priletel kakšen kamen. Ob tem sem premišljeval, da bova morala biti ob povratku pazljiva, da naju padajoče kamenje ne bi zade-lo.

Pa naju ni. Popoldne sva turo uspešno kon-čala.

Čez teden dni sva bila v Markom ponovno na istem vrhu, pridružil pa se nama je še Dejan. Namenili smo se presmučati smer Arnold - Aberlercher - Winkler, za katero nismo imeli po-datka, da bi to že kdo storil pred nami. Ob smučanju po zloženem zahodnem grebenu smo upali, da bomo smer z vrha našli in da je dovolj zasnežena.

Zavili smo desno z grebena v severno steno, v širok snežni lijak. Nižje smo bili, večji je bil naklon in ožje je bilo snežišče. Prišli smo do ključnega dela spusta, sto metrov visokega in petinpetdeset stopinj nagnjenega pobočja, ki se pri koncu zelo zoža in konča v skalni steni, tako da se ne vidi prehoda naprej.

Dejan se je prvi odločil in odšel v izvidnico. Odpeljal je do dna in sporočil, da je našel prehod. Po snežni polici smo prečili levo v ozebnik, ki nas je pripeljal pod steno.

Ob vzponu nazaj čez greben na južna pobočja so nas bombardirali plazovi novo zapadlega mokrega snega in kamenja, zatem pa se je razbesnela še nevihta s sodro in dežjem, tako da je bil zaključek dneva prav pester.

SMUČANJE PO TOBOGANU

Deževalo je, napoved za naslednji dan pa je bila dobra, ko sva se zvečer z Dejanom pripeljala v Kolm - Saigurn, izhodišče za vzpone v severni steni Sonnblicka. Bil je četrtek, zato v koči ni bilo gostov; družbo so nama delali le oskrbnik in njegova družina. Zjutraj sva še v temi zapustila kočjo. Pričakalo naju je jasno in hladno jutro. Pot pod steno sem poznal že od lani, ko sva z Jasno poskusila presmučati ozebnik, vendar nisva imela sreče s snežnimi razmerami in sva se obrnila. Hoja med neštetimi potočki in slapovi je bila prav slikovita, na žalost pa nisva imela kaj dosti časa za razgledovanje, za kar sta poskrbela težka

nahrbtnika, ki sva ju tovorila, in razmišljanje, kako naj se odločiva: za strmi osrednji ozebnik ali zmernejši ozebnik v desnem delu stene. Ko pa se je dodobra zdanilo, je postala odločitev prav enostavna. S prvim ciljem ni bilo nič, saj se je že na daleč videlo, da je ozebnik zaradi ogromnih jarkov, nastalih od padajočega kamenja in ledu, nemogoče presmučati. Morda bi nama to uspelo kakšen mesec prej.

Odločila sva se, da bova šla v ozebnik, ki pada čez severno steno s škrbine Pilatusscharte. Po uri in pol hoje sva prišla na težko pričakovani ledenik pod steno. Preobula sva se v smučarske čevlje in nahrbtnika sta bila v trenutku za nekaj kilogramov lažja. Pod ozebnikom sva si nataknila dereze in se kar se da hitro vzpenjala, dokler je bila stena še v senci, ki naju je varovala pred kamnitimi izstrelki, kajti kakor hitro posije sonce, stena oživi.

Višje sva bila, večji je bil naklon. V vrhnjem delu je dosegel petdeset stopinj. Pod robom stene sva se ustavila in v sneg skopala polico, na kateri sva pustila smuči, saj je bilo zadnjih petnajst metrov kopnih, tako da sva se na rob lahko povzpela le peš.

Kakor sva malo prej v senci hitela navzgor, sva potem uživala v razgledu in čakala, da sonce zmehča poledenelo strmino.

Čez dve uri sva stopila na smuči. Ozebnik je bil podoben velikemu toboganu - zgoraj je bil strm, nižje pa je strmina polagoma popuščala. Pri smučanju naju je oviral globok jarek, ki je delil ozebnik na dve polovici, vendar sva še vseeno našla dovolj prostora za smuko. V spodnjem delu nama je pod smučmi nekajkrat zaropotalo, ko sva vozila po tenki plasti novo zapadlega snega. Na koncu naju je čakal še kratek skok čez krajno poč in ozebnik je bil za nama.

Pod steno sva se ustavila in gledala v osrednji ozebnik - kdo ve, morda se srečamo naslednjo pomlad.

TRI SMERI V VISOKIH TURAH

Spomladi leta 1993 smo v Visokih Turah presmučali naslednje smeri:

- Schareck - Osrednji ozebnik v severni steni:
V -, 700 m
Smučala: Marko Paternu in Andrej Zorčič 30. 5. 1993
- Schareck, smer Arnold-Aberlercher-Winkler v severni steni:
V, 600 m, prehod S6
Smučali: Marko Paternu, Dejan Ogrinec in Andrej Zorčič 6. 6. 1993
- Sonnblick; ozebnik s škrbine Pilatusscharte v severni steni:
V -, 500 m
Smučala: Dejan Ogrinec in Andrej Zorčič 17. 6. 1993.

Smučanje v severni steni Sonnblicka Foto: Dejan Ogrinec

USODNE ZMOTI SO LAHKO VZROK NAPAČNIH ODLOČITEV NA SNegu

PREDSODKI STARIH LISJAKOV

WERNER MUNTER*

Časopisna vest o smrti dveh gornikov v grapi pod Raduho decembra 1993 je bila povsem nepričakovana. Osupel sem nekajkrat prečital kratko, tehnično nepopolno in nasprotujoče si obvestilo in se vprašal, kako sta se dva razgledana gornika mogla odpraviti proti vrhu ob tako neprimernem času, med sneženjem in nepopolno opremljena. Na misel so mi prišla naša večdesetletna prizadevanja na področju vzgoje o snegu in plazovih in njihov pičel hasek. Spomnil sem se številnih podedovanih zmot, ki še danes mešajo pojme tudi našim alpinistom in se domislil naukov **Wernerja Munterja**.

Švicarski gorski in smučarski vodnik Werner Munter je priznan poznavalec in pisec dveh priročnikov o plazovih. V svoji knjigi »Neue Lawinenkunde«, ki je namenjena predvsem praktikom, je v drugem poglavju obračunal z nekaterimi trdovratnimi in usodnimi zmotami, katerim ljudje najpogosteje nasedamo. Avtorjeve misli iz tega poglavja z njegovim soglasjem in dobrimi željami posredujem bralcem našega planinskega glasila v upanju, da bodo naletele na dobrodošel sprejem pri vseh, ki jih snov kakorkoli zadeva in jih opozorile na nekaj znanih spet in spet ponavljanih napak.

Govoričenju, da »v mrzlem vremenu ni plazov in da je po treh dneh vsak novo zapadli sneg že uležan«, se je **Mathias Zdarsky**, pionir smučanja in utemeljitelj vede o plazovih, posmehoval že leta 1916. In vendar se vztrajno ohranjajo nekateri predsodki, ki ustrezajo človekovim stremljenjem po preprostih soodvisnostih, kakršnih je vaje v pogrošni literaturi in vsakdanjih pomenkih, v katerih pa je vendar skoraj vselej tudi kako zrno resnice. Tragično je, da ima upoštevanje takih četrt- in polresnic v gorah lahko hujše posledice, kot če o stvari sploh ničesar ne vemo, saj nas odvrčajo od resničnosti (vidimo samo tisto, kar vemo). Spričo navedenega se mi zdi, da bi bilo zelo koristno, če bi najbolj pogoste predsodke soočili s spoznanji, ustrežajočimi naravni stvarnosti. To bi bil prav lahko *uvod v vedo o plazovih*, iz katerega bi se tudi stari lisjaki mogli česa naučiti.

1. zmota: PLAZ JE NAKLJUČEN POJAV

O plazu kot o višji sili lahko govorimo kvečjemu tedaj, kadar se sproži spontano, brez človekove krivde. Strogo vzeto lahko le te plazove štejemo k objektivnim gorskim nevarnostim. K sreči so spontani plazovi razmeroma redek pojav, ki prizadene le malo ljudi.

Spontani plazovi se trgajo v glavnem le pri znatni, veliki in zelo veliki nevarnosti plazov (oznake ustrezajo novi evropski lestvici nevarnosti; avtor uporablja še dosedanje švicarsko lestvico). Nevarnosti so večidel lahko izognemo, če znamo brati in upoštevati lavinski bilten ter tistih nekaj redkih zares nevarnih zimskih dni ostanemo doma ali v varnem zavetju v gorah oziroma če se podamo na srenec tedaj, ko je še zmraznjen, po potrebi ponoči, da bi bili v času, ko se razmoči, že zunaj nevarnih območij.

Nesreče se večinoma ne »dogajajo« v plazovih, ki se trgajo spontano; ponavadi smučarji kar sami sprožijo nevarne klozaste plazove, ko preobremenijo šibko in krhko snežno odejo. Povečini torej ne gre za objektivno nevarnost, pač pa za izzvan dogodek, saj škoda in nesreča nista naključna, temveč posledica človekove dejavnosti. Seveda je v teh plazovih prizadetih neprimerno več ljudi kot v spontano utrpanih plazovih.

2. zmota: KO JE ZELO MRAZ, NI-PLAZOV

Opravlka imamo z napačnim mnenjem, ki je doma predvsem v gorskih vaseh. Zablada verjetno izhaja iz časov, ko so se naši predhodniki - kolikor so sploh se - podajali na smučanje po srencu. Če je ta moker, je priročna formula »topel = nevaren, mrzel = varen« pravilna in povsem ustreza. Docela napačno pa je, če razmere, ki se nanašajo na srenec (spomlad), nekritično prenesemo na mrzli, suhi sneg prave zime.*

Znano je tudi, da se obstoječa nevarnost v mrazu ohrani daljši čas, ker zavira zmrzovanje snežne odeje. Takrat bo ugodno vplivala počasna zmerna otoplitev, ko napetosti v snegu popustijo.

* Plazove suhega klozastega snega (najpogostejši plazovi, s katerimi imajo opravka smučarji - zato jim pravimo tudi »smučarski plazovi«) lahko sprožimo tudi pri najnižjih temperaturah

* Werner Munter, gorski vodnik, Seidenweg 52, CH-3012 Bern, Schweiz. Prevedel in priredil Pavle Segula.

3. zmota: **ČE JE SNEŽNA ODEJA TENKA, NI NEVARNOSTI**

Povod za to zmoto je najbrž v tem, da ljudje ne poznajo snega ali pa zamenjujejo star in nov sneg. Novi sneg nevarnost skoraj vselej poveča, vendar pa se večja količina novega snega zaradi svoje velike teže razmeroma naglo ustali. Debela plast starega snega je praviloma bolj utrjena kot tenka, za nameček v tenki snežni odeji ob mrzlem vremenu hitro poteka sreženje. Nastaja globinski srež, ta pa je šibka podlaga za plasti, ki bodo prišle z naslednjimi padavinami.

Smučarji v malo snežni, mrzli zimi sprožijo bistveno več plazov kot bi jih v snežnati in mili zimi.

Slednje se odraža tudi v izkušnji, da so kraji, kjer je malo snega, zime pa mrzle, nevarnejši od območij, kjer je snega na pretek, temperature pa zmerne. Tenka snežna odeja, iz katere bodejo šopi trave in skale, nam v določenih okoliščinah povsem neupravičeno zbuja varljiv občutek varnosti.

Seveda ni nevarna vsaka tenka snežna odeja; vedeti moramo, da majhna debelina na prvi pogled še nič ne pove o njeni stabilnosti.

4. zmota: **GOZD VARUJE PRED PLAZOVI, POD GOZDNO MEJO NI NEVARNOSTI**

S takim in podobnimi neumnostmi pitajo v nekaterih deželah že učence osnovnih šol. Varovalni - ali kot jim tudi pravimo zaščitni - gozdovi pač varujejo naselja pred plazovi velikih razsežnosti, ne varujejo pa gornikov in smučarjev pred klozastimi plazovi. Res pa jim - podobno kot tenka snežna odeja - pričarajo varljiv občutek varnosti.

Varovalni učinek gozda je v glavnem ta, da med sneženjem precejšen del snežnih padavin prestrežejo drevesne krošnje, da bi kasneje ob otoplitvi postopoma padle na tla. Tako nastane v gostem smrekovem gozdu povsem drugačna snežna odeja kot na prostem. Plazovi se v varovalnem gozdu trgajo manj pogosto in komaj dosežejo večji obseg, vendar pa so - npr. na jasih in v žlebovih - že zadosti veliki, da resno ogrozijo človeka.*

Redek gozd z jasami je primeren za smučanje, izgubi pa svoj varovalni učinek. Z drugimi besedami: če so drevesa ali krošnje toliko razmaknjene, da se vidijo večji deli neba in se med vožnjo brez težav umikamo deblom, potem v gozdu nismo varni pred plazovi sprijetega, klozastega snega. Morali bi samo videti, kako se plaz klozastega snega tako rekoč neovirano

prebije skozi gozd! Grmičje in podrast še dodatno prispevata k trganju plazov, saj ustvarjata zelo ugodne pogoje, da v njunem zavetju neovirano nastaja globinski srež.

5. zmota: **SMUČINE IN ŽIVALSKO SLEDI SO JAMSTVO, DA TU NI PLAZOV**

Tudi to navidez razumno mišljenje ne zdrži kritike, če si trditev podrobneje ogledamo. Ni nujno, da snežno odejo na pobočju, ki je zrela za splazitev, sproži že prvi smučar, saj poznamo primere, ko se je plaz utrgal šele potem, ko je na vesino zapeljal deseti član skupine. Zato je napačno početje »kamikaz«, ki z vožnjo preverja stabilnost snežne odeje.

Večinoma sploh ne vemo, kdaj in v kakšnih razmerah je nastala smučina. Zlasti spomladi smo na srečno dopoldne, ko je še zmraznjen zaradi nočnega mraza, varni, dokler nas drži in se ne predira, kasneje pa je gibanje na snegu smrtno nevarno.

Podobno je včasih kmalu po sneženju, če je padal suh pršič brez vetra. Varno se bomo peljali preko strme vesine, ki bo že kmalu nato, ko se bo sneg ulegel, postala kotske klozastih plazov.

Potemtakem posamične sledi na pobočju nikakor ne pomenijo varnosti pred plazovi. Drugače je, če je strmina po dolgem in počez preprejena s smučinami, med katerimi še komaj najdemo nedotaknjen sneg za vijuganje v celcu. Tam pač smemo pričakovati, da ne bo plazov. Snežno odejo s pogostim, rednim smučanjem zelo učinkovito utrdimo.

Še manj kot smučine nam lahko razodenejo sledi gamsov. Ne glede na to, da človek s smučmi na nogah ne more dosledno slediti živalim, velja tudi upoštevati, da je teža gamsa za polovico manjša od teže človeka in da gams s svojimi parklji drugače obremeni snežno odejo kot človek na smučeh.

Ko smo že pri tem, ne pozabimo na pregled škode, ki so jo januarja 1951 prizadeli živalim plazovi v Avstriji; ob 178 glavah govedu je tudi 209 gamsov.

6. zmota: **NA NERAVNIH TLEH JE SNEŽNA ODEJA DOBRO ZASIDRANA**

To velja kvečjemu takrat, ko pade sneg na kopna tla, na primer za prvi sneg na začetku zime. Groba in razgibana tla, opore, kot so odtisi kravjih parkljev, večje skale, steze ali terenske stopničke lahko preprečijo samo trganje talnih plazov. Tipičen »smučarski plaz« pa je vrhni plaz, ko se speljejo zgornje plasti snega po spodaj ležečem starem snegu, ki je v prvih zimskih mesecih zapolnil gugasta tla in zavrnil

* Varovalni učinek pride do veljave samo v gostem smrekovem gozdu, ki pa ni primeren za smučanje.

drsko ploskev. Pozimi nastajajo druga za drugo vedno obsežnejše in povezane drsne površine, s katerih se občasno nemoteno trgajo plazovi sprijetega snega. Tega marsikje ne preprečijo niti iz snega štrleče skale.

Drugače je z mokrimi talnimi plazovi, ki se trgajo neposredno na travni ruši, kjer pride močno do veljave njeno stanje (košena, nepokošena trava ipd.).

7. zmota: **NA TEMLE MAJHNEM POBOČJU SE PAČ NE MORE PRIPETITI KAJ POSEBNEGA**

Večina ljudi močno podcenjuje prostornino in težo snežnih gmot in pozablja, da so smrtno nevarni tudi majhni plazovi sprijetega snega. Oglejmo si tak mini plaz; denimo, da meri 20 m × 30 m × 0,35 m. Njegova teža bo - odvisno od vrste snega - od 20 do 40 ton! Da bi se dogodek končal s smrtjo, zadošča že majhen del te teže. Misel nekega gornika, da »nas lahko ugonobi že samokolnica snega«, je presneto resnična.

8. zmota: **PO DVEH ALI TREH DNEH SE JE SNEG SESEDEL, SNEŽNA ODEJA BO DRŽALA**

Snežna odeja se je v tem kratkem času morda samo na površini toliko stabilizirala, da se ne trgajo več spontani plazovi. Uleganje snega pomeni predvsem medsebojno sprijetje in povezovanje snežnih kristalov, kar ima za posledico tudi večjo trdnost podlage. Nov sneg se veže, nastajajo - v nasprotju z razmerami v nesprjetem snegu - opoke (klože). Za povezavo med plastmi, ki je odločilna za stabilnost snežne odeje kot celote, je praviloma potrebno bistveno več časa kot za nastajanje vezi med kristali istega sloja. Torej je povsem možno, da je sneg sicer dobro uležen in zlahka nosi smučarja ter zbujajo varljiv občutek varnosti, saj se smuči komaj kaj ugrezajo. Prizadeti pa ne ve, da se ta sneg še ni sprijel s poprejšnjo snežno odejo.

Taka snežna odeja prenesa na ravnem in na zmerno nagnjenih pobočjih velike obremenitve. Na strmini z nagibom nad 30 ° pride v plasti zaradi težnosti, ki deluje v smeri pobočja, do striznega loma in do plazu sprijetega snega. Predočimo si stvar še drugače: Dve druga na drugo postavljeni opeki preneseta velike navpične obremenitve, če pa ju položimo na poševno podlago in spremenjamo nagib, se bo vrhnja nenadoma speljala navzdol zaradi premajhnega trenja naleganja med opekama, ki na ravnih tleh ne igra nobene vloge. To trenje, ki mu pravimo tudi statično trenje, ni nič drugega kot že omenjena trdnost podlage oziroma strizna trdnost podlage, ki je odločilni dejavnik trdnosti snežne odeje na strmini.

Izdatnost uleganja novega snega (npr. na 2/3 začetne višine) in ugrez smuči potemtakem ne moreta biti merilo njene stabilnosti.*

Če imamo opravka z uležanim novim snegom, ki ga od stare snežne odeje loči površinski srez, se običajno primeri, da bo preteklo nekaj tednov, preden se bosta sosednji plasti trdno sprijeli. Dokler se to ne zgodi, imamo opravka s šibko snežno odejo; pravimo, da je ta »zahrbtna«. Tako je pač, ker takšno stanje lahko traja precej časa in ker šibke plasti ne vidimo.

9. zmota: **KLOŽE SO TRDE, KO HODIMO PO NJIH, PA VOTLO DONIJO**

Vzrok te zmote je najbrže neustreznost izraza opoka (kloža). Nemški pa tudi drugi izrazi pomenijo v dobesednem prevodu deska (Schneebrett, plaque, placa, slab), torej nekaj trdega. In vendar klože, ki so smučarjem največkrat v pogubo, niso trde, marveč mehke. Pójem mehke klože je pravzaprav protisloven, kot če bi rekli »beli vranec«. Mehko kložo lahko primerjamo z »napeto mišnico«, ki ima zelo občutljiv sprožilec, kar pomeni, da je za njeno splazitev potrebna mnogo manjša dodatna obremenitev kot za trdo kložo. V zelo mehki kloži smučar brez napora gazi sneg do kolien v

* Uleganje novega snega brez istočasne povezave s spodaj ležečim starim snegom ustvarja pogoje za trganje plazov.

Oblegan velikan Alaske

Gorniki, ki bodo leta 1994 hoteli priti na Mount McKinley, bodo morali upoštevati nova pravila, ki veljajo za registracijo pri Uradu narodnega parka. Ob tem je mogoče domnevati, da bodo tam v doledni prihodnosti uvedli nove pristojbine, da bi lahko s njimi pokrivali velike stroške za reševanje, ki vsako leto močno obremenjujejo proračun tega parka.

Vodstvo parka je zazvonilo alarm, ko je bilo leta 1992 doseženo rekordno število nesreč, ki so zahtevale 22 reševanj in iskanj. Park ima namreč med plezalsko sezono, se pravi od konca aprila do začetka julija, v Talkeetni najet helikopter »lama«, ki je leta 1992 stal 206.000 dolarjev. K temu je treba pristeti še več kot 225.000 dolarjev, kolikor je morala primakniti v te namene vojska. Ker gre ta denar od davko-plačevalcev, so bile zaradi tega zadnji čas kritike vse glasnejše.

Kot prvi ukrep za sezono 1994 so uvedli zgodnejše prijave. Kdor želi leta 1994 plezati na Mount McKinley ali na njegovega soseda Mount Foraker, se je moral že do 15. februarja 1994 prijaviti in registrirati pri Narodnem parku Denali (Denali National Park, Talkeetna Ran-

prepričanju, da ima opravka z nesprijetim pršicem. Torej je nujno, da znamo razlikovati med nesprijetim in sprijetim snegom. Prvi je, kot vemo, gradivo za razmeroma nedolžne plazove nesprijetega snega, iz povezanega pršiča pa so zloglasne mehke opoke, ki se lahko sprožijo že pri najmanjši motnji.

S kakšnim snegom imamo opravka, nam pove znani poskus z lopato. Izrežimo v snežni odeji kocko velikosti 3 dm x 3 dm x 3 dm snega; zajamemo jo z lopato in jo nalahno tresemo. Če se kocka ne sesuje, je sneg vezan, sicer pa nepovezan pršič, iz katerega običajno ni možno izrezati kocke. Na vezan sneg opozarja snežna odeja, ko se oglašja z značilnim »wummm«. Tudi napihan sneg je vezan sneg.

10. zmot: OGLAŠANJE SNEŽNE ODEJE JE DOBRO ZNAMENJE - SNEG SE ULEGA

Trditev je prav tako nesmiselna, kot če bi trdili, da je s prvim grmenjem konec nevihte. Značilni wummm z istočasnim sunkovitim posedanjem snežne odeje in razpoke, ki se pojavijo, ko jo obremenimo s hojo, so najzanesljivejša znamenja nevarnosti. Svarilne glasove je slišati pred splazitvijo večine klozastih plazov. Ti glasovi so zvočna »spremljava« dogajanj, ki pripeljejo k trganju plazov; z vsakim novim

wummm postane že tako nestabilna snežna odeja še šibkejša.*

Oglašanje snežne odeje je verjetno tisto dolgo iskano potrebno in zadostno znamenje, da v njej dozorevajo pogoji za plaz, žal pa je včasih premalo izrazito in ga lahko dojamemo samo, če smo zelo pozorni in če poslušamo z odprtimi ušesi. Kadar imamo opravka z labilno, tenko snežno odejo, bomo namesto topega, shrllivega wummm slišali svetlo sikanje (ššš...), čigar pomen pa je isti. Pomniti pa velja, da smo zvočnega svarila deležni le tedaj, ko ubiramo novo smučino oziroma gaz. Na stari, utrjeni snežni odeji tega ne bo.

O »bobnenju« v snegu pripoveduje že Amundsen v zapisih o odpravi na Južni tečaj leta 1911 in dodaja, da »so ob takih priložnostih psi in vozniki zgroženi planili na noge«.

11. zmot: NA TEM POBOČJU ŠE NIKOLI NISEM VIDEL PLAZU, TOREJ JE VARNO

Strmin, ki bi bile povsem varne pred plazovi, praviloma ni. Vsa pobočja, katerih nagib presega 30°, če upoštevamo najbolj strm del, so brez izjeme potencialne plaznice. To pomeni, da bomo na njih v določenih vremenskih in snežnih razmerah lahko sprožili klozast plaz, o

* Ko zaslišimo wummm, bi nam to moralo iti do živga. Narava nas bolj jasno ne more opozoriti na nevarnost.

ger Station, P. O. Box 588, Talkeetna, Alaska 99676, USA). Zdaj torej ni več mogoče, da bi človek preprosto prišel v Talkeetno, stopil v Ranger Station in tam izpolnil formularje.

Ta novi ukrep naj bi parkovni službi pomagal, da bi se lahko bolje pripravila na sezono, predvsem kar zadeva osebe, ki je potrebno za reševanja. Tako številne gorske nesreče, za katere je bilo leta 1992 potrebno reševanje, so zahtevale več reševalnih ekip, ker samo ena vsega dela nikakor ne bi zmogla, saj so se reševalci vračali v bazo na smrt utrujeni. V začetku maja tega leta je namreč po podatkih nacionalnega vremenoslovnega urada na gori divjal najhujši vihar v zadnjih desetih letih. Celo v zatišnih legah je v 24 urah padlo okoli poldrug meter snega in na višini 4000 metrov je divjal veter s hitrostjo več kot 170 kilometrov na uro. V desetih dneh je takrat na gori umrlo sedem alpinistov, nadaljnjih šest pa so morali reševati.

V sezoni leta 1992 je poskušalo kar 1070 alpinistov iz 23 držav prikorakati na Mount McKinley po desetih različnih smereh in poteh, v glavnem prek West Buttressa (831 alpinistov). Kar 68 jih je prišlo iz Švice, v celoti pa je to leto prišlo na vrh 515 gornikov. Pri tem je 11 plezalcev iz različnih vzrokov izgubilo življenje, s čimer je bil postavljen nov »smrtni rekord« (znameniti gor-

ski vodnik na McKinley Terrance »Mugs« Stump je, na primer, padel v ledeniško razpoko, ko se je odlomil rob, na katerem je stal, na gornika pa je padla ogromna ledena klada in ga pokopala pod seboj). K temu je treba dodati še dva alpinista, ki sta na Mount Forakerju umrla pod snežnim plazom.

Za akutno višinsko boleznijo je na tej gori to leto zbolelo 105 alpinistov, od tega deset najresnejše. 38 plezalcev je dobilo izredno hude omrzline, 12 jih je dobilo pljučni edem (tri so morali prepeljati v bolnišnico), štirje pa možganski edem (dva so morali odpeljati v bolnišnico).

Sporočeno je bilo, da so Narodnemu parku prijavili pet novih smeri v Alaska Range. Korejska skupina je potegnila novo smer po južni steni Mount McKinleya med »American direct« in »Japanese direct«. Prav tako korejski plezalci so potegnili novo smer po East Buttress Kichatna Spira, granitnega vrha na jugozahodu Narodnega parka Denali. V zahodni steni Mount Huntingtona sta dva Američana preplezala novo direktno smer, štirje Američani pa so prvič preplezali zahodni greben Mount Brooksa in sestopili prek severnega grebena. Naposled sta dva Američana preplezala severozahodno od Windy Corners direktno smer, dolgo 20 vrvnih dolžin.

čemer odločajo trenutni stvarni pogoji. V izjemnih vremenskih in snežnih razmerah naj nas ne presenetijo izjemni plazovi, ki jih tam sicer ne bi pričakovali. Tako je bilo 8. marca 1991 na Velikem Svetem Bernardu ob življenje sedem mladincev na pobočju, ki je pri tamošnjih menihih, odkar pomnijo - »jamais de memoire d'homme« -, veljalo kot povsem varno pred plazovi. Značilno pa je, da je tamošnje ledinsko ime »globel mrtvecev« zgovoren dokaz, kako kratkega spomina smo ljudje.

Seveda obstajajo pobočja, na katerih pogosteje opažamo plazove kot drugod in se jih je zato prijel naziv ekstremno pobočje, pri čemer je s pridevnikom ekstremen mišljen splet tistih terenskih značilnosti - nagiba, lege, oblike terena, bližine grebena ipd. -, ki olajšajo splazitev.

Naj v tej zvezi opozorim na zmoto, ki je na neki način nasprotje prve. Tu in tam namreč slišimo, da »se je na tem pobočju takrat in takrat pripetila nesreča v plaz in da je kraj nevaren zaradi plazov«. Resnica pa je, da niti »ekstremna pobočja« niso nevarna vso zimo, marveč le ob določenih dnevih in posebnih okoliščinah, morja celo samo tedaj, ko se je zgodila nesreča. Prepoznati moramo torej, kdaj je čas trganja plazov in se takrat izogibati določenih pobočij, ki so sicer povsem nenevarna.

12. zmota: PLAZOVE JE PRIČAKOVATI LE OB SLABEM VREMENU - DANES JE LEPO, TOREJ PLAZOV NE BO

Kdor misli, da je takrat, ko preneha snežiti, konec nevarnosti, se grdo moti. Prav zaradi takega mišljenja je vsako leto mrtvih nekaj gornikov in smučarjev. V resnici se marsikateri plaz utrga že med sneženjem; mnogi plazovi katastrofalne moči in posledic nastanejo v resnici med intenzivnimi snežnimi padavinami, pogosto med metežem in v megli, dostikrat ponoči. Ostanejo samo še »napete mišnice«, ki čakajo na žrtve, ki jih bodo sprožile, npr. alpiniste ali smučarje. Te »pasti« smemo brez nadaljnjega primerjati s tempirano bombo. Ustrezno vremenu čakajo dneve ali tedne tudi v najlepšem vremenu na svoj trenutek, ko se bodo napetosti sprostile z uničujočim plazom.

Posebno nevaren je prvi lep dan po sneženju. Takrat bodimo skrajno previdni. Prepustimo prečudovito zasnežena pobočja neubogljivcem, ki se ne znajo sprijazniti s pametnim nasvetom. Deviške bele strmine so vse preveč obložene s snežno odejo, ki bo zdaj-zdaj planila v globino.

Poleg novega snega, ki ga nanese veter, je ena od poglavitnih nevarnosti nenadna, splošna

otoplitev (odjuga, dež, fen), ko se lahko drastično zmanjša trdnost snežne odeje. Posledica so (zlasti na terenih, prepređenih s skalovjem) številni spontani plazovi. Pri najlepšem vremenu bobnijo v doline plazovi, ki ogrožajo in preplavljajo tudi manj strme dele pobočij.

Kadar je prvi lep dan dodatno še v znamenju zvišane temperature, kar spomladi ni nobena redkost, lahko pričakujemo, da bo trganje plazov doseglo višek, saj sta hkrati na delu dva poglavitna vzroka.

13. zmota: SONDIRANJE SNEŽNE ODEJE S SMUČARSKO PALICO POKAŽE, KAKŠNA JE NJENA NOSILNOST

Ta zmota, ki nas lahko stane življenje, je še vedno močno razširjena, še vedno jo navajajo tudi novejši učbeniki. Prebadanje snežne odeje s smučarsko palico nam predoči le njen poenostavljeni prebojni profil. Dá nam grobe podatke o trdoti posameznih plasti, nič pa o odločilnem dejavniku - medsebojni povezavi plasti (= trdnosti podlage), o čemer smo že govorili pri zgledu z opekama.

Preizkus s smučarsko palico nam ne pove ničesar o stabilnosti in trdnosti snežne odeje na pobočju. Postreže nam samo s podatkom o obremenljivosti vodoravne snežne odeje, kar gornika in smučarja bolj malo zanima. Isto velja tudi za prebojni profil, ki ga odčitamo s pravo prebojno sondo - (če profila ne znamo brati in si razmer v notranjosti snežne odeje ne ogledamo v snežnem jašku, ki odkrije tudi nevarne šibke plasti - opomba P. Šegula).

Zadnja Trenta

RUDI KLINAR

*Tihe so trentarske planine,
brez zvoncev, brez belih čred.
Nikogar več ni na te strmine,
nihče ne stopi v staro sled.*

*Staje so vzele divje trave
in gozd je skoraj vsepovsod.
V dolini odnašajo tokave
senožeti, rovt in staro pot.*

*Tihotno je v hišah in v jaslih,
komaj kje še zasveti luč.
In le še nad enim pragom včasih
domača roka obrne ključ.*

KRATKI UTRINKI Z DOLGIH, NIKOLI POZABLJENIH POTI

TO SO BILI DNEVI, PRIJATELJI!

ALEŠ KAREL NOSAN

Življenje je kakor oblak: zbudiš se, ga vidiš in že ga ni več ... Veliko dni moraš preživeti drugače, kot si želi srce. Pa vendar je toliko drobnih stvari, ki življenju dajo smisel in brez katerih ne bi znal živeti.

To je lahko samo posedanje na starih razjednih pomolih, topel veter z zahoda, smeh popotnikov ob tabornem ognju, gore, prijatelji, hrepenenje ali iskanje lepote in izziva.

HREPENENJE

Zaljubiš se lahko takoj ali pa je za to potrebno več časa. Ljubezen je ali kratka ali pa traja, traja ...

Leta dolgo smo hodili na počitnice v Bohinj. Plavalimo, se potepali, hodili na izlete, smučali.

Takrat sem bil star osemnajst let. Ne spominjam se več, čigava je bila ideja, da bi do Ski hotela prišli peš. Tako je grapa, po kateri danes poteka široka smučarska steza, postala moja prva tura. Takrat je bilo treba navzgor po ozki, strmi skalnati poti in tam sem začutil tisto hrepenenje, ki se mu nisem mogel in hotel več upreti.

(Žagarjev graben 1979)

NAJVIŠJA SLOVENSKA STENA

Če se radi potepate po stenah, ne da bi imeli posebno alpinistično znanje, poskusite s severno steno visokega sosedu Triglavu.

Steno sem prečil po zavarovani poti, ki poteka po policah, iščoč naravne prehode čez strme grape, v temačnem vzdušju številnih streh in previsov, ob nepopisno lepih pogledih na divje trentarske gore.

(Kanjavčeve police 1982)

ZADNJA ROMANTIKA

Morje cvetja, tople skale, šopi zelene trave, Soča in Sava, trinajst ur hoje, pa planinski orel, veselje v srcu, veter na grebenu, širo zvezdnato nebo ob sestopu, zadnja romantika...

Še danes z Miranom sanjava to turo.

(Zahodni Bohinjski greben, smer Bogatinsko sedlo - preval Globoko 1984)

ŠEPET PRAGOZDA

Slovenija je po gozdnati površini na tretjem mestu v Evropi.

Ste že hodili skozi tihi gozd, s šumenjem listja

pod nogami, med drevesi, pokritimi z belim ivjem, nad vsem pa modro, modro nebo?

Veliko podrasti, stoletna drevesa, lijanje in ovi-jalke, trhli šotori, obrasli z mahom, na koncu pa čarovnija - samotni slap v pragozdu.

(Šumik 1985)

TO ALL THE GIRLS...

Kras. Svet burje, Kosovelovih borov in tisočeri-h kamnitih oblik.

Vse troje nas je spremljalo na jesenskem vzpo-nu po melišču, med velikimi skalnimi bloki, iz Razdrtega naravnost navzgor, po brezpotju, do stolpa na vrhu.

In potem nenadoma burje ni bilo več. Ležali smo na travniku, razmišljali o tem, kaj vse nas še čaka v življenju in v navdušenju našo »smer« kar poimenovali.

Majhna stvar, ampak bolj je srce polno teh majhnih stvari, lažje živiš.

(Nanos 1985)

DIPLOMSKA

Tisto leto sem delal diplomsko nalogo pri prof. **Juriju Kunaverju**. Mislim, da sem nekaj živ-ljenjske energije od njega dobil tudi jaz.

Z Božom sva preplezala grapo, ki poteka iz Nomnja v Bohinju do roba terase Koprivnik na Pokljuki. Trinajst slapov v njej, katerih vodna-tost je odvisna od količine padavin, je bilo za naju iskanje lepote, življenjska izkušnja, pa ne nazadnje tudi moja diplomatska naloga.

(Slapovi potoka Koritnice 1986)

VISOKOGORSKI KRAS

Kanin je značilen primer visokogorskega krasa. Prava puščava je to, kjer voda takoj izgine v razjedena tla.

Veliko lepih planinskih ciljev je tu. Od marki-ranih Visokega Kanina, Prestreljenika, Laške Planje, do brezpotnih, a ne pretežkih vrhov, kjer dobiš med krušljivostjo grap, skalnimi pragovi, pa tudi trdnim apnencem občutek, kot da hodiš po vesoljski pokrajini.

Levo od znamenitega okna stoji tak vrh, neob-ljuden in pozabljen, pa tako divje lep, da bi kar sedel tam, sedel ...

(Hudi Vršič 1988)

KAMOR REKE TEKLO, TJA VEDNO ZOPET TEKLO

Goste, vlažne meglice so se kakor nežni dih dvigale nad sotočjem Iške in Zale.

Od rose vlažna trava je zadrhtela, kot bi začutila sonce, ki jo bo posušilo. Žarki so objeli gozd-nata pobočja rakitniške planote in se v številnih odtenkih spojili s čisto vodo, tem simbolom življenja in obstoja. Mokri čevlji so bili pozabljeni, stal sem in sanjaril.

(Vrbica 1988)

VRTOVI JESENSKIH BARV

Jesen je najlepši letni čas. Na morju in v gorah. Žal je prekratka.

Sedel sem na skalni vzpetini visoko nad Češko kočo in gledal gorske vrtove v zlati, rumeni, rjavi, oranžni in zeleni barvi. Do kamor seže pogled, povsod same barve.

Samo dobre pol urice je od Češke koče do sem, pot ni čisto lahka, pa vendar se Mojca ni obrnila. Slutila je, kaj jo čaka na vrhu.

(Vratca 1989)

Z OTROKI V GORAH

Otroci v gorah so nekaj posebnega. Veseli so, radovedni, nikoli utrujeni.

S planinsko sekcijo smo prekržarili Slovenijo in njene gore. Z njimi sem prehodil svojo edino transverzalo.

Romantični Kopitnik, središče Slovenije, šumeči Bohor, prijazne Janče, poglavar Kum... V vseh letnih časih smo se smejali na teh poteh.

(Zasavska planinska pot 1988-1991)

NA POTI V SVETLOBO

Megla je bila, ko sva krenila iz Kranjske Gore. Cesta je bila zasnežena in zaledenela. Tudi na bližnjicah, ki so sekale ovinke, je bil zelenkast led.

Ni naju motilo, kajti megla je postajala iz trenutka v trenutek bolj bela, svetlejša. Počasi se je, kot privid iz domišljije, na levi pokazala temna gmeta Prisanka. Tisti hip, ko so naju objeli sončni žarki, je pred nama vstalo sončno Ro-bičje.

Lovila sva žarke po lesketajočem se snegu in si želela, da dan ne bi nikoli minil.

(Vrščič 1991)

SREBRNI TOLMUNI

Danes je odcep z »avtoceste« na Kamniško sedlo, čeprav neoznačen, kar preveč viden. Včasih sem iskal lepoto raje sam, sedaj mi veliko pomenijo prijatelji.

Marija mi je večkrat pravila o tej pravljici pokrajini, porasli z gozdom, belimi skalami, večnim snegom, živahnim slapom in najlepšimi tolmoni na svetu.

Hodite po tej dolini in ne ustrašite se planinskega gada, ki je tu gospodar, kot ste vi v svojem domu!

(Repov kot 1992)

PROSTOR NA SONCU

Sam sem bil na vrhu. Kot iz letala sem gledal pod sabo dolino Zelenice. Kljub dolgim meliščem, ki se spuščajo vanjo, je tako zelena, kot so zeleni domači travniki.

Tu, na skalnatem vrhu, sem potešil hrepenenje po tem samotnem stolpu in lepem plezanju brez velike izpostavljenosti.

(Stolp Na Možeh 1992)

V DEŽELI MEDVEDOV

Že na Krimu smo poslušali šumenje gozda in ob vsakem šumu stopili hitreje.

V tej deželi, med temnimi, nepretrdnimi gozdovi, redkimi jasmami in lovskimi opazovalnicami, pa se mi zdi, da je bilo še Bojana čisto malo strah.

Ko pa smo skozi vrtove cvetja prišli na izpostavljen pomol in uzrli kanjon Kolpe, najlepši slovenski kanjon, nas tudi občni zbor medvedjega društva ne bi pregнал od tu.

(Krempa 1992)

VONJ PO MORJU

Slovenska Istra skriva lepote, ki jih turistične množice na poti k obali prezrejo.

Soline, flišni klifi, Supotski slap, gručaste vasi na vzpetinah, vonj po davno minulih dneh.

Vse skupaj se začne tam, kjer se suhi kras prelomi v mehko blišča. Tu kraljujejo stene. Osapska je najbolj znana. Pri Podpeči pa poteka čez Majino polico strma zavarovana pot.

In na vrhu začutiš tisti romantični vonj morskega zraka tako blizu...

(Kraški rob 1993)

Izzivanje gorske narave

Vzrokov za zadnja leta tako povečan obisk gora (tako poleti kot pozimi) je verjetno kar precej, nedvomno pa temu botrujeta (bolj ali manj) znižan življenjski standard in zaostrene razmere ob jadranski obali; dva razloga pač, ki sta množice sonca, morja in užitka željnih dopustnikov preusmerila iz vroče Primorske v malo manj vroč gorski svet, v katerega so prej zahajali le zagrizeni fanatiki. Potem pa prihrumijo trume od vsakdanjih opravil utrujenih ljudi in pričakujejo precej preveč od svojih počitnic v novem stilu, hkrati pa zadeve vzamejo mnogo premalo resno.

Hoja po gorah je užitek le v primeru, ko smo na tak način preživljanja prostega časa ustrezno pripravljeni in opremljeni. In tako smo že pri najpogostejšem subjektivnem vzroku za nesreče v gorah - ljudje namreč hodijo v hribe v obleki in obutvi, ki bi bolj ustrezala nedeljskemu sprehodu po Elizejskih poljanah kot pa bolj ali manj resni turi po visokogorju. No, če smo ko-

MINIATURA

FEBRUARSKO JUTRO 1988

MARJAN BRADEŠKO

Na šipah avtomobila so se začele nabirati drobne kapljice, ko sem se ustavil v Koncu. Rosi! Dolina me je sprejela zavita v trdo zimsko noč. Takoj ko sem krenil na pot, je završalo po vetrovki, prav drobno in nežno. Iel sem naprej, kljub težkemu nebu nad seboj. Noge so zaspale po vlažnih kamnih, leno so stopale prek drsečih korenin nekam navzgor, v noč. V soju baterije so se drobne kapljice počasi spremenile v sneg, pa tudi po poti se je začel pojavljati najprej gladek, zoprn led, kmalu zatem pa tudi prve zaplate snega. Snežinke so nemo drobile svojo pesem po vetrovki in se začele prijemat tudi tal in golih vej, ki so štrlele na pot. Globoka noč in sipanje izpod neba sta misel osredotočila na majhen osvetljen košček steze, ki je lezla v breg. Večina ljudi zdajle še spi pod toplimi odejami. Nekateri se čemerno prebujajo v vlažno, megleno zimsko jutro. Bo sneg morda danes le pobelil čudno kopne doline in bregove, ki goli segajo v pobočja? Tako pusta je letos pokrajina!

Vsake toliko časa sem se ustavil in poslušal. Enakomeren, nežen šelest snežink je bil edini zvok, s katerim je govorila noč. In v drobnem, vztrajnem pršenju sem se počutil tako doma, da je bil osvetljen košček poti kot prijazno zavetje, ki se je vztrajno pomikalo navzgor, v megle in sneg. Stopinje nedeljskih obiskoval-

cev so se počasi zabrisale. Iz gozda sem prišel na plano in že tik pod Kokrskim sedlom se je pričelo daniti. Snežinke so poplesavale v meglenem ozračju, čez rob pa je veter podil odkrušene drobce starega, pomrznjenega snega, ki so pošteno zbadali v lica. Veter na sedlu je bil močan in je glasno tulil v gluho zimsko jutro sredi zapuščenih gora.

Nekaj čez sedem je bila ura, ko sem planil v edini mirni kotic na sedlu, v hladno, a suho zimsko sobo. Mimo okna so begali kosi sčef-ranih oblakov, koča pa je stokala pod sunki vetra. Včasih so zaškrpala vrata, drugi spet je zatrepetalo v oknu. Spil sem nekaj požirkov iz termovke in se spomnil Urške. Doma v svoji postelji še veselo spi svoje zimsko spanje. Njen oče pa neke čisto drugje, na vegastem stolpu v mračni izbi, čudno srečen žveči slano in drobi kruh, posluša veter in gleda zdaj v mizo, pa v polena v kotu in v belo, zasneženo šipo na majhnem oknu.

Takoj nad kočo se je začel gosta, nepredir-na megla, še vedno pa je tudi malo snežilo, zato nisem silil nikamor naprej. Malo strahu in nekaj spoštovanja pred zimskimi gorami in vremenom, pa malo pameti - in moja pot se je obrnila tja, od koder sem prišel. Počasi sem stopal po strmih pobočju navzdol. Po zraku so blodile le še redke snežinke, zbegano in izgubljeno. Vsa Kalška gora je s svojih ramen otresala drobne, kadeče se plazičke, ki so zamolklo

likor toliko prizanesljivi, neustreznost opreme poleti že še spregledamo. Čisto nekaj drugega pa je, če se sredi zime, nekega lepega pozno decembrskega dne, pred Vodnikovo kočo na Velem polju pojavijo trije nadebudni in silvestrovanja na Kredarici željni planinci v popolnoma neprimerni opremi.

Dva od omenjene trojice sta bila menda prvič na kaki resnejši turi, s seboj niso imeli ne derez, ne cepinov, ne kuhalnika, da o ustrezni obleki niti ne govorimo. Ture so se lotili na Rudnem polju in prečili pobočje Tosca, kjer so bili prvič na tem, da zmoliijo svoj zadnji očenaš; vmes so razbili steklenico rebule (nedvomno gromozanska izguba) in polomili še tiste smučarske palice, ki so jih sploh imeli. Pozno popoldne so začeli svojo pot spreobrnjenja proti Kredarici. Seveda niso prišli niti na Ledine, pod noč jih je nazaj v zimsko sobo pripeljal njihov angel varuh, ki se je pošteno namučil, da jim je v strmo pole-denelo pobočje vsekaj prepotrebne stopinje, po katerih so se primerno bledi in z nečim toplim in smrdčim v hlačah vrnili v življenje.

Brez njihovega angela, ki se je za njimi odpravil proti Triglavu (z vso potrebno opremo, jasno), danes verjetno ne bi več mogli občudovati Ukrajink v ljubljanskem Nebotičniku. Pa ne mislite, da so bili edini!

Kakšno uro pred njimi je nazaj v zimsko sobo »prišantal« planinec s Primorske, ki mu je uspelo zdrsniti po pobočju, vendar se je s pomočjo cepina in s kančkom alpinističnega znanja uspel pravočasno ustaviti.

V enem dnevu, ki je bil v takem ali drugačem pomenu res prazničen, so bili na spisku za eliminacijo kar štirje; vsem pa je svetila presneto močna srečna zvezda, tako da so na silvestrovo lahko praznovali ponovno rojstvo.

Gore so pozimi nekaj čudovitega in nudijo nešteto užitek, le s pravšnjo mero izkušenosti, znanja, treznosti in veliko vrečo ustrezne opreme se jih moramo lotiti. Vsi nismo rojeni pod srečno zvezdo (kot, recimo, omenjena četverica) in le največji norci se rodijo dvakrat, teh pa ni veliko. Zatorej pamet v roke!

(Tabor)

padali na tla, se še malo zapeljali po strmini in se počasi umirili. Od vsepovsod je sipalo; neslišno so drsli čez steno, se razbijali ob skalnih rogljih in hiteli nekam navzdol. Vsa ste-na je bila en sam bel pajčolan.

V dolino sem jo primahal, ko se je komaj dobro naredil dan. Nisem bil na nobenem vrhu, toda bil sem tu, sredi vetra in snežink, sredi mračne-ga jutra in srečne samote.

odmevi

Odmev na odmev

V »Odmevu« Brezplodno zaposlovanje na strani 498 v PV 11/93 **Gregor Klančnik** piše, da sem v Obvestilih PZS št. 7-8/93 na strani 5 in 6 že prestopil Rubikon glede obrekovanja in zmerjanja v planinskih glasilih. To naj bi storil s tem, ker sem ugovarjal zapisniku 13. seje UO PZS, v katerem je bila povzeta njegova razprava na tej seji v Mozirski koči 24. aprila 1993. Kaj je v svojem nastopu povedal, si lahko bralci PV preberejo v zapisniku že omenjene seje, ki je bil objavljen v Obvestilih PZS št. 5/93.

Gregorja Klančnika imam za zaslužnega moža pri gradnji planinskih koč in povrh tega še za plodnega opisovalca svojih graditeljskih uspehov. Zato bi pričakoval, da izražanje mnenja, ki ni natančno takšno, kot je njegovo, ne bo smatral le za obrekovanje in zmerjanje. Zato sem se že na seji v Mozirski koči oglasil v razpravi in povedal približno tisto, kar je bilo objavljeno tudi v dodatku k zapisniku te seje. Ker sta bila v njegovem Odmevu v PV 11/93 dva odstavka v dodatku k zapisniku izpuščena, naj ju navedem sedaj:

»Skoraj neverjetno je, da g. Gregor Klančnik ne sprevidi in ne prizna vloge PZS in njene Gospodarske komisije (GK) pri gospodarjenju in gradnji planinskih postojank (PP), še bolj čudno pa je, da ima zapisnik UO PZS tako vsebino, da molče pritruje neresnicam, ki jih širi g. Gregor Klančnik.

Namen moje razprave ni bil omalovaževati dela kogarkoli, ampak preprečiti, da bi se dosežki nekaterih z govorjenjem in pisanjem pove-ličevali na račun dosežkov drugih. Tudi ti dve pripombi imata enak namen. Predvsem pa želim, da bi se vsi zavedali, da so v gorah dosežki posameznikov bili vedno mogoči le ob sodelovanju tistih, ki ob slavnostnih prilikah običajno ostajajo neomenjeni.«

Mojo pripombo so kot celoto vsi navzoči na 14. seji UO PZS v Poštarski koči na Vršču dne

19. junija 1993 sprejeli kot tehtno in jo zato uvrstili v zapisnik.

Gregor Klančnik je del moje pripombe na zapisnik 13. seje UO PZS uporabil kot iztočnico za trditve, da »... bi svoje na izkušnjah utemeljene pripombe moral uveljavljati v času desetletnega snovanja oziroma končnega uresničevanja projekta in ne šele ob desetletnici odpiranja povečanega Triglavskega doma.«

Pred seboj imam Poročilo o pregledu Projektne naloge razširitve in posodobitve Triglavskega doma na Kredarici z dne 29. junija 1981 in Idejnega načrta Triglavski dom na Kredarici z dne 7. julija 1981. Poročilo sva kot člana Gospodarske komisije PZS izdelala z **Janezom Bizjakom** 20. oktobra 1981, PZS pa ga je poslala PD Ljubljana-Matica. Poročilo obsega skupaj 4 tipkane strani in navaja 6 pripomb na projektno nalogo in 12 pripomb na idejni projekt. Med njimi je bila najpomembnejša tista, v kateri sva predlagala, naj bi namesto štiriposteljnih sob zgradili skupne spalnice z do 20 ležišči. Že od nekdaj, pa tudi sedaj je ta vrsta prenočišč običajna v vseh alpskih kočah. S podobno skico, kot je slika ob tem prispevku, sva tudi pokazala, kako je mogoče enako število ležišč v manjših sobah namestiti v dvakrat manjši prostor s skupnimi ležišči. Vsakomur je najbrž jasno, da to lahko bistveno vpliva na zmanjšanje cene gradnje ali pa na povečanje prenočitvenih zmogljivosti.

V idejnem projektu je bila predvidena lesena konstrukcija, ki bi jo bilo mogoče večinoma izdelati v dolini, na Kredarici pa opraviti le montažo in zaključna dela. S tako rešitvijo sva z Janezom Bizjakom soglašala, opozorila pa sva tudi na potrebno in možno protipožarno zaščito. Tak način gradnje je bil v zadnjih desetletjih uporabljen pri večini koč v Alpah, ki so bile zgrajene na mestih, do koder je večje tovore mogoče prenašati le s helikopterjem. Na tak način je mogoče zgraditi objekt, kot je Kredarica, v eni sami sezoni. Gregor Klančnik je to zamisel očitno zavrgel pod vplivom treh strokovnjakov - vodje projekta, projektanta in vodje gradnje, ki so vsi delali v interesu izvajalca, vajenega zidanja stavb v dolini. Na klasičen način, kot je to v navadi v dolini, pa je prej kot v dveh letih zgraditi tak objekt, kot je Kredarica, res nemogoče. Priložnost, da bi bila Kredarica po graditeljski plati tudi dokaz slovenske pame-ti, smo zapravili, zato pa še vedno ostaja dokaz, da smo sposobni uresničiti in plačati vse, kar si nekdo zamisli.

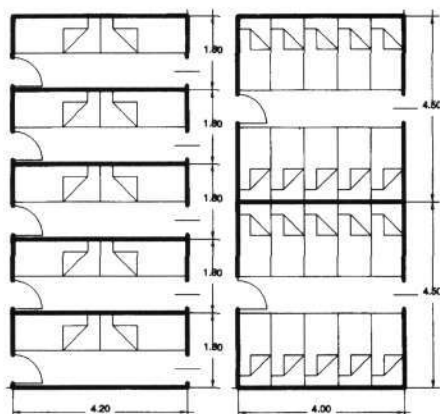
Oglasil sem se torej še pravi čas. Toda reakcija takratnih vodilnih mož pri PD Ljubljana-Matica in Gregorja Klančnika je bila: Z našim denarjem lahko delamo, kar se bo zdelo prav nam, ne pa komu drugemu ali celo GK pri PZS!

Očitno so izhajali s podobnega stališča kot neki

drug tudi zelo spoštovan mož, ki je razprave okoli skupnih ležišč komentiral z besedami: Skupna ležišča so že potrebna, toda tudi meni je všeč, če lahko na Kredarici prespim sam v majhni sobici. V Gospodarski komisiji smo temu nasprotovali, ker smo še vedno prepričani, da je bolje, da dva spita na skupnem ležišču, namesto da bi eden spal v majhni sobici, drugi pa na tleh na hodniku ali na klopi oziroma mizi v jedilnici.

Gregor Klančnik očita GK, da je odobrila projekt Kredarice, ki je vseboval tudi tovarno žičnico. GK v času, odkar sem njen član, takega projekta ni nikdar odobrila, vem pa, da ga je predlagala PD Ljubljana Matica.

PROJEKT PD LJ.-M. PREDLOG GK PZS

ZMOGLJIVOST (ENONADSTROPNI POGRADI):
5 X 4 = 20 2 X 20 = 40

Gospodarska komisija PZS je pri pregledu projekta za povečavo doma na Kredarici predlagala, naj bi namesto manjših sob s po štirimi ležišči zgradili večje spalnice. S tem bi lahko bistveno zmanjšali stroške za eno ležišče.

Da je pridobivanje denarja najtežja naloga, vemo vsi. Prav zato je PZS poskrbela, da je bil v sedemdesetih letih sklenjen Družbeni dogovor o sofinanciranju vzdrževanja, obnove in novogradenj planinskih postojank, v katerega so vsak svoj delež prispevali republiški proračun, Telesnokulturna skupnost Slovenije, PZS pa PVP - prispevek za visokogorske postojanke. Za delitev tega denarja so se v GK, ki ji je bila zaupana priprava predloga delitve, v več letih izoblikovala jasna merila. Ta so bila vsako leto tudi preverjena na zborih gospodarjev tistih PD, ki so kandidirala za dodelitev sredstev. Gregor Klančnik piše, da so kot soudeležbo v projektu prek Fizikulture zveze Slovenije (najbrž Telesnokulturne) dobili 9 milijonov dinarjev. Resnica je ta, da je s svojim vplivom v tej organizaciji dosegel, da so bila ta sredstva namesto v sklad Družbenega dogovora nakazana neposredno v PD Ljubljana-Matica. Tako se je izognil vsem merilom, ki so takrat veljala v PZS. Zato tudi

projekta za izvedbo, po katerem so Triglavski dom gradili, GK ni dobila v pregled. Marsikdo se bo spomnil tudi tega, kako ogorčeno so se odzvala na tako ravnanje druga PD, zlasti na Gorenjskem.

Gregor Klančnik ponovno navaja, da je bil pogoj za izdajo gradbenega dovoljenja na občini Jesenice lastništvo zemljišča. To sploh ne drži, saj je takrat veljavni zakon o graditvi objektov v 26. členu določal, da mora investitor imeti ali pravico uporabe ali lastninsko ali služnostno pravico. Torej je PZS takrat brez potrebe prenesla lastninsko pravico za zemljišče, na katerem stoji Dom na Kredarici, na PD Ljubljana Matica.

Gregor Klančnik je tudi ta spis izkoristil za ponovno objavo nekaterih izjav, ki dokazujejo njegove graditeljske uspehe. Ker vsaj približno vem, kaj je slavošpev, kaj pa strokovna ocena, se na ta del ne bom oziral. Oporekati pa moram njegovemu sklepu o tem, kaj si mislim glede lastnine planinskih koč. O tem sem pisal v članku na straneh 425-427 v PV 10/93, ki ga je urednik PV opremil z naslovom Zgled iz stabilne Švice. Tega Gregor Klančnik sicer ni mogel prebrati pred oddajo svojega članka, prepričan pa sem, da mu tudi ta ne bo v celoti všeč. Vsebuje namreč misel, da mora tisti, ki je iz skupnega žaklja nekaj časa veliko dobival, vanj nekaj tudi vrniti.

Naj ponovim še enkrat: nimam nikakršnega namena zmanjševati zasluge Gregorja Klančnika pri gradnji Triglavskega doma in Koče pri Triglavskih jezerih. Ker pa v svojih izjavah omalovažuje vlogo PZS in njene Gospodarske komisije, sem navedel nekaj dejstev, ki nepoučenemu bralcu PV lahko pomagajo razbistriti pogled na takratno dogajanje.

Marsikdo se bo vprašal, kakšen pomen ima sploh vse to pisanje. Večina si bo mislila: Triglavski dom stoji in stanja se z razpravami, kako bi bilo bolje, ne da spremeniti. Kot član GK se s takim mišljenjem ne morem sprijazniti. Triglavski dom in Koča pri Triglavskih jezerih sta pač samo dve izmed več deset visokogorskih koč v Sloveniji. Številne med njimi so bile obnovljene ali na novo zgrajene tudi v času, ko so gradili ti dve. Kar nekaj pa jih je še, ki čakajo na temeljito obnovo. Ena izmed nalog GK je tudi ta, da zbira izkušnje pri gradnji in obnovi koč in jih posreduje tistim, ki se tega lotevajo na novo. Pri tem se v GK ne omejujemo samo na to, kar je videti pri nas, ampak smo marsikaj prebrali, nekaj malega pa tudi sami na svoje oči videli in slišali v drugih alpskih državah. Te izkušnje pa kažejo, da morajo kočje ustrezati nekemu dogovorjenemu skromnemu standardu in da jih brez solidarnosti znotraj neke nacionalne zveze ni mogoče ne graditi, ne vzdrževati.

Janez Duhovnik

Spolzke plezalne stene

Glede na poročilo z zadnjega zbora načelnikov alpinističnih, plezalnih in športnoplezalnih odsekov, sekcij in klubov, ki ste ga objavili v dec. št. PV na str. 556-557 pod naslovom Spolzke plezalne stene avtorja **M. Raztresena** in v katerem me avtor zmerja s protestnikom in me obtožuje izsiljevanja, zahtevam, da objavite naslednja pojasnila:

- za novega načelnika Podkomisije za športno plezanje me ni predlagala **Nuša Romih**, ampak Podkomisija za športno plezanje na svoji seji 18. 10. 1993, kjer je Nuša Romih - na lastno željo (!) - umaknila svojo kandidaturo za isto funkcijo;

- zbora načelnikov nisem zapustil iz protesta, da predlog o podpori ustanovitvi Komisije za športno plezanje ni bil sprejet, ampak iz enostavnega razloga, da tam nisem imel več kaj iskati. Sam namreč nisem načelnik, zavrnitev omenjenega predloga pa je pomenila moj avtomatični odstop od kandidature za mesto načelnika in katerekoli druge funkcije v (Pod)komisiji za športno plezanje. O tej možnosti sem že pred sestankom seznanil Nušo Romih - s prošnjo, da to pojasni zboru, predno bodo na vrsti volitve, kar je ta tudi storila. Zato mi ni jasno, iz česa je avtor poročila izpeljal svoje navedbe.

Bojan Leskošek

Čeprav sem novega načelnika podkomisije za športno plezanje pri Planinski zvezi Slovenije **Bojana Leskoška** prvič v življenju videl in slišal na maratonski seji konec lanskega oktobra v okrogli dvorani stolpnice Dela v Ljubljani, kamor sem prišel izključno zato, da bi kot novinar spremljal to srečanje načelnikov slovenskih alpinističnih odsekov, kakršnega ni bilo že deset let, se v svojem poročilu o njegovem nastopu v decembrski številki Planinskega vestnika nisem zmotil. To potrjuje njegovo pismo uredništvu PV, v katerem trdi, da sem ga v poročilu zmerjal s protestnikom, da sem ga obtoževal izsiljevanja in zato zahteva, kar pač zahteva.

Protestnik po nikakršnih kriterijih ni zmerljivka, ampak le oznaka za človeka z določenimi zahtevami, ki je bila v konkretnem primeru popolnoma na mestu, kar lahko potrdijo prisotni na tej seji, nemara pa tudi uradni zapisnik, če je že spisan. Kar zadeva izsiljevanje, mislim, da sem uporabil popolnoma ustrezno besedo, saj je Leskošek na seji zahteval, naj prisotni sprejmejo do pičice natančno vse tisto, kar je predlagal in ni bil pripravljen na nikakršno razpravo. Ko pa zahteva objavo tega svojega protestne-

ga pisma, je videti, da ni prav reden bralec Planinskega vestnika, saj se vsaj v zadnjih petih letih še ni zgodilo, da kakšna polemična razprava na straneh osrednjega slovenskega planinskega glasila ne bi bila objavljena.

Ko Bojanu Leskošku ni jasno, »iz česa je avtor poročila izpeljal svoje navedbe«, mu moram seveda povedati, da izključno iz poslušanja vsega, kar se je v tistih dobrih petih urah dogajalo v okrogli Delovi dvorani, pri čemer nisem poznal nobenih ozadij in nobenih poprejšnjih dogovorov, pa tudi ne zakulisnih iger. Zapisoval sem si vse tako, kot se je dogajalo, kot je bilo rečeno in kot je zapisano v poročilu v decembrski številki PV: »... je Bojan Leskošek iz protesta sestanek zapustil, Nuša Romih, ki je bila predlagana« (malo pred tem in ob tem ni nič protestirala, češ da so se na kakšnem podkomisijskem sestanku drugače dogovorili) »za načelnico podkomisije za športno plezanje, je dejala, da brez tega ključnega človeka, brez trdnejših zagotovil o ureditvi razmer v tej dejavnosti alpinizma, tudi finančnih« (o tem Bojan Leskošek noče nič slišati), »ne morem delati, kar je bilo skupaj s protestnim odhodom njene kolege neprikrito videti kot izsiljevanje, ko pa je nekdo omenil, da bi slovenski športni plezalci lahko ostali popolnoma brez denarja, če bi se zdaj osamosvojili, je predlagala, 'protestnika' za načelnika podkomisije, kar je zbor (seveda) sprejel.«

Prvič sem zvedel iz Leskoškovega pisma, da ga za načelnika podkomisije ni predlagala Nuša Romih, ampak njegova podkomisija, kajti to na seji, s katere sem poročal, ni bilo rečeno. Če pa je Leskoška že predlagala njegova podkomisija, se mi zdi nenavadno, da je bila na sestanku načelnikov slovenskih alpinističnih odsekov na kandidatni listi kot kandidatka za načelnico zapisana le Nuša Romih: morda je bilo zaradi dramaturgije na tej seji do določene trenutka omenil, kdo naj odtlej vodi podkomisijo za športno plezanje.

Novega načelnika podkomisije vljudno prosim, naj bo njegova odločnost prav tako velika tudi navznoter, kot je navzven in naj zastavi pri svojih plezalskih kolegih svoj vpliv, da bi bralci Planinskega vestnika pogosteje kot doslej zvedeli kakšne podrobnosti o delu slovenskih športnih plezalcev.

Marjan Raztresen

Kranjski forum - upajmo, da zadnjič

Predsednik PD Kranj **Franci Ekar** je v odgovoru na moja razmišljanja in trditve o prvem Kranjskem forumu ubral preizkušeno taktiko trdorskih polemikov: spraval se je na osebo in ne na

argumente. Zato v odgovoru mrgoli naukov dvignjenega prsta. Sprva mu nisem nameraval odgovoriti, ker pa se mu je prikradlo v tako umeščen odgovor - kot običajno - nekaj polresnic, sem bil prisiljen ponovno vzeti pero v roke.

1. Sklep o oddaji v najem parcele v Logarski dolini na kraju, kjer so pred leti predstavniki PD Celje zapisali: »K temu pripominjamo, da je Skupščina občine Mozirje izdala lokacijsko dovoljenje za novi planinski dom v Logarski dolini pod pogojem, da se planinska dejavnost v Logarski dolini v bodoče izvaja le na novi lokaciji in ne več na stari lokaciji v neposredni bližini bivšega Planinskega doma, ki je sedaj v lasti Izletnika Celje«, je sprejel Upravni odbor Planinske zveze Slovenije. Na ugovore nekaterih predstavnikov iz MDO PD Savinjske sta formalno proceduro vzela pod drobnogled Nadzorni odbor PZS in Komisija za splošne akte pri UO PZS. Ugotovitve obeh so podobne in jih navajam v nadaljevanju. Na (za nekatere spornem) zemljišču je vknižena lastninska pravica na Planinsko zvezo Slovenije. Ne glede na to, da nekateri Upravnemu odboru PZS oporekajo odločanje o sklenitvi najemne pogodbe, taka pravica njemu pripada. Zato ni nobene osnove za izpodbijanje njegovega sklepa.

2. Ko sem prebiral pleteničenje o hrani v loncu, sem se resnično zbal, da sem ga v odgovoru polomil in da sem nehote koga prizadel. Odgovor sem trikrat skrbno prebral, pa nikjer nisem našel besede lonec, kaj šele, da bi Gorenjsko primerjal s pokrajinskimi loncem. Skratka, g. Franci Ekar si je to gladko izmislil, to izmišljotino pripisal meni, da bi lahko potegnil meč in mi z njim mahal nad glavo ter žugal o realnosti, preglasovanju in centralnem diriganju.

3. Pri razmišljanju o demokraciji mu na načelni ravni celo lahko pritrdim. V državni upravi poteka proces centralizacije, medtem ko se v planinski organizaciji soočamo z močnimi poskusi dezintegracije. Z nekajletno zakasnitvijo zaznavamo procese, skozi katere so šli veliki gospodarski sistemi. Le da so se tam procesi že obrnili in iščejo poti združevanja, skupnih interesov itd. Seveda bi k temu še dodal, kako se pogosto za gorečo željo nekaterih za demokracijo in demokratičnimi procesi skriva borba za ohranjanje lastnih vrtilčkov in ograd. Tudi tega smo na sončni strani Alp zadnje čase polni. Pametna doza centralizma ne škoduje nobeni organizaciji. Združeni smo močnejši, učinkovitejši in cenejši. Če bi se spustil od načelnosti bližje h konkretnosti, bi lahko že začel razmišljati, od kod največji zagovorniki »demokratičnih« procesov v planinski organizaciji črpajo svojo legitimnost, kajti na njihovih občnih zborih se zbere nekaj deset članov. Mar demokratična načela ne veljajo tudi doma?

Strinjam se, da take načelne razprave lahko vodijo v larpurlartizem. Potrebno se je pogovarjati konkretno, katere funkcije in naloge bo opravljala Planinska zveza Slovenije, katere meddržveni odbori in katere planinska društva. Vse skupaj predstavlja prepleteno organizacijo, ki je toliko bolj zamotana, ker so v njej povečini amaterji.

4. Res je, da so bili po telefonu teden dni pred sklicem sestanka v Kranju v igri trije termini. Res pa je tudi, da sem že takrat jasno povedal, da me dopoldne ne bo v Kranju. Predsednikovanje planinski organizaciji opravljam amatersko. Dopoldnevi so namenjeni tistim opravilom, ki mi dajejo kruh in omogočajo, da v prostem času lahko vodim Planinsko zvezo Slovenije. Na napovedani drugi forum bom rade volje prišel. Če ne zaradi drugega zato, ker si bomo morda potem manj dopisovali.

Andrej Brvar

iz planinske literature

V trinajstih minutah čez Slovenijo

Sonce potrebuje za pot čez Slovenijo le trinajst minut. Čeprav vajeni sonca in na široko odprtih prostorih bodo morali tudi najbolj zavzeti lovci na razglede ob zadnji monografiji o Sloveniji priznati: takih pogledov pa še ne! Samo včasih jih lahko ujamemo z vzpetin in gor, drugi so na voljo ptičjem in občasnim gostom v zraku. Za nekaj časa sta se jim s pomočjo motornega zrnja, balona, helikopterja in letala pridružila **Jože Hanc** in **Stane Klemenc** ter posnela najbolj odprte poglede na slovensko krajino. Zbrani so v knjigi *Slovenija iz zraka*, ki jo je izdala založba Mladinska knjiga.

Zračni gorski razgledi v knjigi ne bodo močno presenetili, ker so vsaj po delčkih že znani. Zato pa so toliko bolj neobičajni ptičji pogledi na mesta, gradove, cerkve, vzorce polj, reke in gozdove. Ti v knjigi ponujajo največji užitek, ki je v naravi dostopen le nekaterim.

Območje Slovenije je razdeljeno na devet osnovnih delov, devet poglavij, ki so še dodatno razčlenjena na manjše enote. Kot se to rado zgodi, je obrobni predelom in tistim, ki so nekoliko odrinjeni iz zavesti (Koroška, Idrijsko in Cerkljansko, Zgornja Kolpska dolina...) namenjeno premalo prostora, vendar je res tudi to, da je razgibanost slovenske krajine težko zajeti v eni knjigi, ne da bi izpustili tudi bistvene podobe.

Tako kot fotografije ima tudi besedilo, ki ga je napisal **Matjaž Kmecl**, samosvojo perspektivo. V uvodu k vsakemu poglavju se razpleta videenje neskončne raznolikosti neskončno majhne

dežele na prepihu v vseh njenih posebnostih. Vezno besedilo poteka v treh vzporednih stolpcih, treh jezikih - poleg slovenskega še v nemškem in angleškem -, kar je še ena posebnost knjige. S tako zasnovno bo bralca morda zmotila, vendar preskakovanje v branju ni tako težavno, kot kaže sprva. Tudi zato ne, ker je to fotomonografija, ki jo z užitkom beremo. Beseda ni tiha spremljevalka fotografij, ampak skupaj z njimi riše deželo, neobremenjena z najnovejšim duhom časa. Vpenja jo med naravo in človeka, jo na samosvoj način predstavlja v naravni raznolikosti in zgodovinski pestrosti. Daljši podpisi k fotografijam so pravzaprav nadaljevanje osnovnega besedila in niso namenjeni mimobežnemu preletavanju. Zasnovani so tako, da šele s prebiranjem celotnega podpisa izvemo, kaj je na sliki, in sproti povedo še nekaj drugih dejstev.

Zaradi originalnega zornega kota - tako fotografskega kot besednega - sodi knjiga med najpomembnejše knjižne predstavitve Slovenije. Neskončna majhnost neskončno raznolike dežele se zasluti v vsej veličini.

Dario Cortese

V gore

To je naslov knjige, ki jo je napisal **Silvo Krstan**, izdala pa Didakta iz Radovljice (1993). Podnaslov je »Izletništvo, pohodništvo, gornišstvo«. V uvodu je zapisano, da je knjiga za predmet »gornišstvo« študijsko gradivo za študente Fakultete za šport, ki se v času študija usposablja za vodenje izletov, pohodov in visokogorskih tur. Po njej lahko seže tudi vodnik, ki vodi ljudi po gorskem svetu, prebere pa jo lahko vsak, ki se odpravlja v gore; tako si bo dvignil kulturo hoje po gorah. Knjiga ima nekaj nad 30

poglavij in na koncu še izbor naslovov strokovnih, leposlovnih in poučnih del v našem jeziku. Ima 274 strani ter format 17 x 24 cm z barvnim ovitkom in nekaj ilustracijami. Vsebina ne posega v alpinizem in ne na področje turnega smučanja. Lahko bi rekli, da obsega naš vzgojni program vodnika razen tistega dela, ki ga študentje srečajo pri drugih predmetih (pedagogika, didaktika, psihologija, prva pomoč, orientacija, turno smučanje).

Na začetku avtor opredeli pojme izlet, pohod, tura, saj gre za izletništvo, pohodništvo in gornišstvo. Vsako posebej označi takole: **izletništvo** je športna dejavnost, ki se ukvarja s prirejanjem ali udeleževanjem izletov; **pohodništvo** je dejavnost, ki se ukvarja s prirejanjem ali udeleževanjem pohodov. **Gornišstvo** se razlikuje po tem, da se odvija v gorah, da išče samotnejše predele in prvobitno naravo. Pri gorništvu je cilj *vrh* ali *stena*, pri popotništvu pa je cilj sama *pot*. Osnovna fizična razsežnost gornišstva je *višina*, popotništva pa *daljava*. Vrhunska oblika gornišstva je alpinistika. V delu je uporabljen izraz **gornišstvo** namesto **planinstva**, kar avtor nadalje utemeljuje. O tem se splača prebrati še zapis v 43. številki AR, ki s čisto biomehničnega vidika definira planinstvo, alpinizem in gornišstvo. Za zadnjega je zapisano: Soroden pojem (pojav) je gornišstvo, ki z opisanega vidika ne predstavlja drugega kot vsoto planinstva in alpinizma, tj. (bivanje in) gibanje (hojo, smučanje, plezanje) v gorah. Od te vsote morebiti - če se strogo držimo izraza - lahko odštejejo »ne-gore« (vzpetine pod približno 1500 m), tako da razlika med planinstvom in gorništvom ni le v tem, da gornišstvo vključuje tudi alpinistične elemente, ampak tudi »surovosti razmer«, ki izhajajo iz različne nadmorske višine. O tem izrazoslovju bi se morali dogovoriti. Morda bi bila primerna zelo dobro pripravljena okrogla miza o tem.

Gora in človek

Ob 100-letnici organiziranega planinstva v Sloveniji je v začetku lanskega septembra prišla na knjižne police še ena knjiga, ki pa se v marsičem razlikuje od vsega, kar smo na to temo lahko prebrali pri nas.

Mohorjeva družba iz Celja je izdala knjigo, za katero so besedilo prispevali trije veliki sodobni psihologi: **Viktor E. Frankl**, znameniti psihiater iz Dunaja, avtor 29 knjig, ki so prevedene domala v vse svetovne jezike, utemeljitelj logoterapije in eksistencialne analize, ter naš največji psiholog **Anton Trstenjak** in naš najpomembnejši logoterapevt **Jože Ramovš**. Vsi trije so znani še po nečem: po jasnosti, rekli bi, preprostosti

izražanja. Prav to je odlika izbranih tekstov v knjigi »Gora in človek«.

Lahko bi rekli, da je knjiga neke vrste »credo« planinstva in gornišstva nasploh, da je neke vrste filozofska, eksistencialna, psihološka ali kar antropološka in antropohigien-ska utemeljitev pomena planinstva. Kljub temu pa je pisana tekoče, poetično, berljivo in predvsem razumljivo tudi preprostem bralcu, ki se na filozofske in druge zadeve sploh ne spozna. Branje te knjige pa mu jih zagotovo približa.

Knjiga prinaša tudi kratek zapis o Viktorju Franklu in o logoterapiji v Sloveniji. Še to: odlikuje jo izvrstna grafična oprema, krasijo čudovite barvne fotografije, tako da je primerna za osebno knjižnico in za darilo.

Bogdan Žorž (Gornik)

V kratkem pregledu razvoja slovenskega gornništva je v knjigi med drugimi omenjen tudi **Fran Kocbek**, ki se je sam imenoval turist in je vodil Savinjsko podružnico nad 33 let (ustanovni zbor 28. avgusta 1893, občni zbor 12. maja 1927, ko so prenesli sedež v Celje). Sedaj ima spomenik pri Domu planincev v Logarski dolini.

V poglavju Gornništvo je zapisano, da je del identitete slovenskega naroda, opisana je tudi vloga med drugimi športnimi zvrstmi. Avtor postavi vprašanje in odgovori nanj, zakaj naj je gornništvo v šoli in v učnem načrtu šolske športne vzgoje z vsemi smotri. Prebrati je vredno večno vprašanje (menda z množico odgovorov), zakaj gremo v gore. Vsekakor gre za zanimivo razmišljanje in opredelitve. V PV (1992/387) je zadnji o tem pisal **dr. V. Škerlak**.

Zatem so v knjigi praktični napotki za izlet ali pohod. Pregled veznih poti je podan na svoj način. Tako naj bi Štajersko-Zagorska krožna pot za Macjem sedaj prekoračila državno mejo pri izviru mejne reke Sotle. Točno stanje teh poti pa je sila težko napisati. - Pri prehrani bi morda v tabeli zapisali vrednosti v joulah, paziti bi morali na pojem teže in mase, slednja ima kilograme, prva pa ima sedaj v perspektivi za vrvi zapisano enako številko kot prej, le enoto daN. O tem me je poučil med drugimi tudi **dr. France Avčin**, ki sem mu ob predavanju o lepotah naših gor v Celju vtaknil v projektor okoli 360 diasov.

Zelo dobro je obdelana odgovornost, čeprav, kot piše avtor, se bodo »paragrafi« spremenili, ker bo nov zakon. S primeri so obdelane nevarnosti in neprijetnosti na izletih, kajenje in hoja, pa še kaj o vremenu. Tudi o obnašanju in našem častnem kodeksu teče beseda, pa o varstvu narave, bivanju, izletih z majhnimi otroki, in na starejše tudi ne pozabi. Opisan je obrambni vidik gornništva.

Knjiga je dobrodošel učbenik za vodnika za tisti del, ki je zapisan v uvodu. Drugo je treba poiskati v drugih virih (npr. Turno smučanje, Fak. za šport, 1987, istega avtorja) in vzgojnih publikacijah Planinske založbe. Oceno knjige kot fakultetnega učbenika bodo zapisali drugi, ki so za to poklicani.

Božo Jordan

Polhograjsko hribovje

Ob 95-letnici zavarovanja prvih dveh rastlin pri nas (očnice - *Leontopodium alpinum* in kraljeve rože, igalke - *Daphne blagayana*, cvet na ovitku) in 155-letnici obiska saškega kralja **Friderika Avgusta** v Polhovem Gradcu je Geodetski zavod Slovenije izdelal karto Sprehodi po Polhograjskem hribovju. Izdala in založila jo je občina Vič-Rudnik s sodelovanjem TD, KS in

Promocijsko informativnega centra Ljubljana (1993), tiskala pa tiskarna Dan v neznani nalogi. Merilo karte je podano le grafično (morda 1 : 30.000). Od posebej označenih poti je narisana le Slovenska geološka pot (od 260 do 279), čeprav potekajo tu še druge. Označene planinske poti so narisane z rdečimi črticami, na zadnji strani kratko opisane peš poti pa s pikicami. Na karti so štiri planinske postojanke. Karta razlikuje točne višine (kurzivno zapisano) in srednje nadmorske višine krajev. Kakršnakoli mreža ni narisana. Ekvidistanca plastnic je na 20 metrov in glavne so oštevilčene, da z lahkoto določimo nadmorsko višino. Zadnja stran karte je dobra informacija, prevedena tudi v angleščino.

B. J.

Zbornik PD Kamnik

Kamniške Alpe so dobile še en pomemben knjižni zapis - tokrat zelo drugačen, kot smo jih bili vajeni doslej. Kamniški planinci in alpinisti so zapisali kroniko svojega društva, ki je bilo prvo lokalno slovensko planinsko društvo. Ustanovljeno je bilo istega leta kot osrednja slovenska planinska organizacija: v lanskem letu sta torej Slovenska planinska zveza in kamniško planinsko društvo slavili stoletnico svojega obstoja.

Ob tem jubileju so Kamničani izdali Zbornik, ki je prav gotovo prva tako velika knjižna izdaja kakšnega slovenskega planinskega društva. Številni avtorji so v knjigi zbrali stare dokumente, slike, razglednice, pripovedi, fotografije, zemljevide, spiske, ki so iz njihovega Zbornika naredili dragocen dokument o življenju kamniških krajev v zadnjih sto letih.

»Ni ga mesta na slovenski zemlji, ki bi živelo tako kot Kamnik s svojimi gorami ... Kamnik je srečno mesto, starodavno človeško gnezdo, spleteno v naročju alpskega sveta, z njim živi in je spojeno z njim ...«

Leta 1893 je vrli kamniški župan **Josip Močnik** ne glede na to, da je bil visok uradnik črno žolte monarhije, ki je imela nemščino za uradni jezik, napisal vabilo »vrli narodnjakom« v slovenščini. Vabil jih je na »nujni, važni pogovor dne 19. 7. 1893«.

Kamniški narodnjaki so se odzvali županovemu povabilu in se na tem prvem »nujnem, važnem pogovoru« dogovorili, da se spustijo v bitko z vsemi petimi sekcijami Deutscher - und Österreichischer Alpenvereina, ki so v tistih dneh postavljale planinske postojanke po naših gorah.

To je bil čas, ko je novinar v Slovenskem narodu prizadeto zapisal: »Ni zadosti, da nam nemščino po svojem Schulvereinu silijo v šolo, oznanjujejo jo tudi po najvišjih stenah naših gor.«

In ravno v teh odločilnih dneh so kamniške gore dobile svoje župnike Aljaže in že so po starih Grintovcih rasle kočice. Kamničani so vzeli v svoje varstvo ves svoj okraj - od Malega gradu, kjer trdosrčna grofica Veronika, zakleta v kačo, še danes čuva svoj zaklad, do Starega gradu, ki je danes »razvalina viharjev in časa«, do melišč v »Gamsovem skretu, pod Skuto in Kompotelo, na Podih in Slemenu, vse tja do Robanovega kota, kjer se v tropih pase gams in se oglašajo divji petelin, sin tišine«, in do Kamniške Bistrice, kjer so nekdaj gospodarili rokovnjači. Dolga desetletja velika monarhija ni mogla ugnati čete skrivačev, ki jih je vodil legendarni vodja **Nande Jerman**.

Takoj po svoji ustanovitvi Kamniško planinsko društvo že vabi gomike v ta gorski svet in skrbi za varno hojo po gorah: »Na visoke planine naj gre le zdrav hodec in tak, ki je že vajen daljših pohodov ter je srčen in vztrajen. Kogar rada omotica obide, naj raje ne hodi na nevarne steze!

Oprava hribolazčeva mora biti taka: gorski čevlji - podplati podkovani z žrebliji, ki stoje gosto skupaj. Ob močnem vetru je treba klobuk privezati na suknič z motvozom. Dame si morajo preskrbeti lodnasto krilo, razen tega naj imajo pelerino z lodnasto kapuco proti dežju, in okrogel slamnik. Dežnikov in sončnikov ne nosi nihče v gore!«

To so pač navodila meščanom; kamniškim domačinom ni bilo treba takih nasvetov. »Vsak hribovski kmet je zanesljiv vodnik. V coklah, brez nogavic, s sekuro za pasom, brez palice lazijo ti ljudje tako varno po stenah, da ne moreš prikriti svojega začudenja,« piše **dr. Frischauf**, raziskovalec Savinjskih Alp v začetku našega stoletja.

V tem času so kamniške gore rodile nekaj legendarnih gomikov, ki bodo v ljudskem spominu živeli vse čase. Eden med njimi je stari **Tine Slatnar - Bos**, »gornik, plezalec, lovec, bistrški gornjan, legenda Grintovcev«.

Minevajo desetletja, ko kamniško planinsko društvo širi svoje dejavnosti na različna področja: na gradnjo koč, vodništvo, izletništvo, publicistiko, gradnjo žičnic, varstvo narave, organizacijo gorske straže, skrb za pomladke - in še na marsikaj. Medtem v kamniškem planinskem društvu zraste vrsta vrhunskih alpinistov, ki prispevajo svoj bistveni delež k vzponu slovenskega alpinizma v svetovni vrh.

»Kaj je alpinizem?« se sprašuje pisec alpinistične kronike v Zborniku. »Ne vem, samo slutim. Sončni vzhod, rosa v travi, veter v skalah, poteg čez previs, znojno čelo, planika v steni, risanje skic smeri, merjenje naklonine, pesem dežja po strehi bivaka, nenehni nemir, strah za tovariša, spraševanje, zakaj in za kaj, sekanje stopinj v led, plaz, plezalček, ki me s strahom opazuje, ko plezam mimo njegovega gnezda, vihamik na robu stene, ves bel in star, opran od neviht in ožgan od strel, sonce, ujeto v kapljicah rose na pajčevini, iskanje samega sebe ...

Alpinizem je vse to skupaj.«

»Človek je osvajal gore in gore so osvajale človeka. Dogajale so se gorske nesreče,« piše kronist gorske reševalne službe v Zborniku. »Domačini - drvarji, lovci, pastirji in vodniki - so bili vedno najbližja pomoč. Nikdar niso prenehali biti gorski reševalci. Že osiveli in sključenih hrbtov so še vedno našli pot do nas, mlajših. Dolžni smo, da njim v spomin ostanemo hvaležni za vsa njihova dejanja.«

»Na pomoč! Na pomoč! Glasovi so se zamolklo odbijali od sten in grap Kurje doline ...«

In kako gre danes kamniški GRS?

»Strokovno se sami usposabljam. Smo prvi reševalci v Sloveniji, ki smo opravili izpite za radioamaterje, zato smo postali zelo uspešni pri hitrem obveščanju reševalcev ob nesrečah, kar je neprecenljivega pomena.«

Še marsikaj je zbranega na več kot 300 straneh velikega formata kamniškega planinskega Zbornika, ki ga je skupaj z uredniškim odborom pripravil Aleksander Sarnavsky, v njem pa je tudi obsežno dokumentarno in slikovno gradivo. Izid so sponzorirala številna kamniška podjetja in tako omogočila, da je ta lepa knjiga dostopna slovenskim planincem. Predvsem pa so s to knjigo Kamničani dokazali, da znajo z združenimi močmi narediti nekaj lepega za svoj kraj in za svoje gore.

Dušica Kunaver

Bela krajina

Geodetski zavod Slovenije je izdal izletniško karto Bela krajina v merilu 1:50000. Obsega območje od Trške gore do Kostanjevice na severu, na jugu in vzhodu malo čez državno mejo, na zahodu pa se delno pokriva s karto Kočevsko (PV 1993/134), le da sega višje nad Novo mesto. Meja karte se dá sedaj zapisati tudi drugače, ker je rob geografska (geodetska) mreža. Obsega od okoli 15° do 25° geografske dolžine in 45° 5' do 45° 50' širine. Narisana je mreža in označena s številkami in črkami. In tako se hitro najde planinski dom na Mirni gori z učno gozdno potjo v A - 5. Na karti so narisane markirane planinske poti, posebej so označene Trdinova pot, Slovenska geološka pot in E 7, ni pa označena TV pot.

Sedaj imamo delno rešen problem orientacije karte. Vrisani so poldnevnik, ki kažejo na geografski sever. Na karti ni zapisane magnetne deklinacije (pri nas menda zahodna), ki je majhna. Tako ta rob karte kaže na »koordinatni sever«, ker je karta pravokotne oblike, topografska pa trapezne. Toda o tem mnogo več preberemo v reviji Tabor.

Na zadnji strani karte so opisi krajev v slovenskem, nemškem in angleškem jeziku s seznamom gostišč, gostiln in dveh planinskih postojank, ki so pomagale pri izdaji izletniške karte. Planincem pride ta karta zelo prav, ker vodnika za ta predel še nimamo.

B. J.

društvene novice

Ob smrti Dušana Gradišnika

V nedeljo popoldne, 12. decembra lani, je smrt prekinila bogato življenjsko pot **Dušanu Gradišniku**, dolgoletnemu predsedniku in častnemu predsedniku Planinskega društva Celje. Bil je dejaven do zadnjega, s svojimi dolgoletnimi izkušnjami je sodeloval pri vseh pomembnejših odločitvah, redno je še obiskoval društveno pisarno in nadzoroval poslovanje društva. Njegov zadnji javni nastop je bil ob odkritju spomenika **J. Frischaufu** in **F. Kocbeku**, za katerega se je zavzemal dolga leta. Imel je imeniten govor, ki bo ostal kot pričevanje in dokument nekega obdobja. Dušan se je rodil 1919. leta v Celju v družini Gradišnikov, lastnikov lekarne; oče je bil magister farmacije, znan tudi kot viđen slovenski gledališki delavec. Dušan je nadaljeval družinsko tradicijo in po vojni končal farmacijo na Univerzi v Zagrebu. V Celju je v petdesetih letih vodil Prvo celjsko lekarno, po reorganizaciji leta 1968 je postal direktor Zavoda združenih celjskih lekarn in je to ostal do svoje upokojitve.

Njegovo življenje je bilo zaznamovano z ljubeznijo do gora; bil je alpinist, gorski reševalec in dolgoletni funkcionar Planinskega društva Celje. Že kot dijak je s svojim bratom Fedorjem začel zahajati v gore, za smučanje in plezalstvo ga je navdušil predvojni celjski alpinist **Branko Diehl**, s katerim je plezal v gorah okrog Okrešlja. Pred drugo svetovno vojno je plezal še s **Francetom Ogrinom** (severozahodna stena Planjave) in **Francetom Herletom** (stene Poljskih devic in Velikega vrha). Po drugi svetovni vojni je plezal s **Cicom-Debeljakom**, **Stanetom Veninškom**, plezal je tudi v Centralnih Alpah. Sodeloval je v prvem alpinističnem odseku Savinjske podružnice SPD in v gorsko reševalnih akcijah pred vojno. Po drugi svetovni vojni zasledimo ime Dušana Gradišnika ob začetkih delovanja planinske organizacije v Celju že leta 1945 v prvem odboru. Potem je opravljal v Planinskem društvu Celje različne dolžnosti: bil je načelnik alpinističnega odseka, tajnik društva, bil je v nadzornem odboru, bil je gospodar planinskih postojank.

Vodenje Planinskega društva Celje je leta 1962 prevzel od **Tineta Orla**, predsednik je bil vse do leta 1987, torej celih 25 let. Tudi potem je bil

aktivni častni predsednik društva do svoje smrti. Čas njegovega predsednikovanja v PD Celje je zgodovinar **Janko Orožen** v svoji Zgodovini Celja poimenoval kar »Gradišnikovo obdobje«. V tem času je društvo doseglo mnoge uspehe in je moralo rešiti mnogo odprtih vprašanj. Obnovili so Frischaufov dom na Okrešlju, za 80-letnico delovanja društva so temeljito obnovili Kocbekov dom na Korošici, zgradili so Dom planincev v Logarski dolini, zgradili so Orlovo gnezdo pod slapom Rinka, zgradili so dve novi postojanki GRS, na Okrešlju in na Golteh.

Za njegovega predsednikovanja so bile aktivne in uspešne tudi druge sekcije društva: alpinisti so dosegli vrhunske rezultate, bili so na odpravah v Centralnih Alpah in drugih gorstvih, svoje naloge je opravila tudi postaja GRS pri društvu, omenimo še delo z mladino, vzdrževanje planinskih poti in druge dejavnosti.

Dušana se bomo spominjali kot mirnega, preudarnega človeka, ki je zbujal zaupanje in priateljstvo. Kot alpinist in plezalec ni stremel k vrhunskim uspehom, čeprav ima nekaj klasičnih prvenstvenih smeri v stenah; v gorah je preprosto užival. Veliki planinec, alpinist, gorski reševalec in naš prijatelj zasluži za delo v planinski organizaciji zahtvalo in priznanje.

Planinsko društvo Celje

Mariu Miliču v slovo

Razum se krčevito upira kruti stvarnosti in težko je dojeti, da **Maria Miliča**, pristnega Kraševca, bivšega partizana in vnetega planinca, ni več med nami. Zadnje dni lanskega novembra je med znance in prijatelje planince nenadoma bridko odjeknila vest, da se je Mario pri opravljanju domačega dela nenadoma zgrudil

in obležal. Zadelo ga je srčna kap.

Nemo so obstali vsi, ki so Maria poznali kot skrbnega družinskega moža in očeta, pridnega delovnega človeka in neutrudnega hodca, vsega predanega planinstvu, vedno pripravljenega z besedo in nasveti priskočiti na pomoč in poprijeti za delo, kjer je bilo najbolj potrebno. Odšel je nepričakovano in pustil v globoki žalosti vse svoje drage, sosede, vaščane rojstnega Repniča in znance planince. Planinska skupnost v Trstu je z Mariom izgubila zvestega tovariša in nesebičnega prijatelja, nepogrešljivega udeleženca gorskih pohodov in osvajačca visokih vrhov, na katere se je vedno vzpenjal med prvimi.

Mario Milič je zagledal luč sveta v Repniču leta 1924, v času, ko je bilo zatiranje slovenskega življa na višku. Kot Slovenec je že od mladih nog, ko se je učil za mizarja, okusil težo črne prevlade, ki ga je ob izbruhu vojne vtaknila v vojaško suknjo. Znašel se je v Bergamu, od koder se je ob razpadu fašistične Italije, leta 1943, vrnil v domači kraj in se takoj napotil v Tomaj, v partizane. Odzval se je klicu trpečega naroda in se je na položajih pri Komnu bojeval v enotah kraškega bataljona Gregorčičeve brigade in nato Kosovelove brigade, sodeloval je na pohodu v Beneško Slovenijo leta 1944 in prešel nato kot obveščevalec v sklop IX. korpusa. Bil je tudi ranjen in se je nekaj časa zdravil v bolnišnici Franja. Za predanost partizanski stvari je dobil odlikovanji za hrabrost in zasluge za narod.

Po vojni vihr se je Mario vrnil v rojstni Repnič. Treba je bilo poprijeti za delo in si ustvariti novo življenje. Zaposlil se je v kamnolomu, si izbral za družico vaščanko Olgo in si ob vhodu v vas s trdim delom in nemajhnimi žrtvami postavil prijeten dom za svojo družino. Leta 1960 je dobil novo zaposlitev pri železnici in je do upokojitve služboval na proseški postaji.

Mario je potem zaživel povsem na novo. Rešen službenih dolžnosti se je ves predal domu in planinstvu. Doma je skrbel za majhen vrt in vinograd, ves prosti čas pa je posvetil planinski dejavnosti. Postal je odbornik Slovenskega planinskega društva v Trstu, v katerem je vsestransko deloval in zlasti pomagal pri organizaciji. Prisoten je bil še na vsaki planinski prireditvi, na pohodih in srečanjih. Nikoli ni bil v ospredju, temveč v ozadju, kjer je bilo treba največ delati in pomagati.

Ko mu je domači gorski svet postal pretesen, je raztegnil svoje gorniško obzorje in se podal v svet, v katerem je osvajal vrhove Karpatov, Pirenejev, Apeninov in celo Himalaje. Za svojo planinsko dejavnost in predanost je Mario pred letom dni dobil priznanje: srebrno planinsko značko.

Ni bilo izleta, srečanja ali planinskega pohoda, da ne bi bilo Maria zraven. Poznali so ga vsi v planinskih krogih po Primorski, Notranjski in Istri. Njegov odprt značaj, ki je odražal zaupanje in iskreno prijateljstvo, njegova pojava, izrazita osebnost in pristop so bili nepogrešljivi in neločljivi del vsega dogajanja v planinski skupnosti.

Maria Miliča sedaj ni več. Vsem, ki smo ga spremljali na zadnji poti na pokopališče v Zgoniku, se je od žalosti paralo srce, kajti nismo in še ne moremo doumeti, da ni več med nami nasmejanega Maria, polnega ustvarjalne volje in načrtov za prihodnje naloge in planinske osvajanja.

Hvaležni za ves njegov trud in požrtvovalnost v vrstah planinske organizacije izrekamo vsem Mariovim svojcem iskreno, srčno sožalje vsi tržaški in koprski planinci, med katerimi je bil Mario zelo priljubljen.

Naj mu bo lahka domača kraška zemlja!

Lojze Abram

Vladu in Petru v spomin

Danes popoldne, 20. decembra 1993, smo se v Libeličah poslovili od **Vlada Rotovnika**: samo on ve, kam je odšel. Le kam neki se je tako nenadoma odpravil, in še celo brez svojega razpadajajočega avta, čez katerega je bilo bolje nič reči, kajti obstajala je velika možnost, da se človek nenadoma znajde z nahrbtikom v naročju neusmiljeno postavljen pred dejstvo: »Ali ven ali pa tišina!«, nakar so zagrmeli Pink Floyd iz radia, ki je začuda kar dobro deloval.

Kdo bo sedaj poskusil marmelado letnik '94? In kdo si bo znova nekaj polomil, pa že isti hip koval načrte za naprej? Ne, res ne morem pisati o slovesu v trenutkih, ko človek še ni pripravljen priznati sam sebi, da je tokrat prijatelj odšel za zmeraj, na nam še neznan pot, s katere ni vrnitve.

Toliko gorá si obiskal in toliko sten preplezal v teh kratkih letih, odkar si se jim začel posvečati! Tvoj zadnji podvig je bila Herletova v Ojstrici, v usodni smeri Dularja in Zupana, dveh mladih, a velikih povojnih plezalcev. Tja si se podal, kot že tolikokrat poprej, s svojim stricem **Petrom Vernekerjem**.

V nedeljo, 12. decembra 1993, vaju je skupaj vzela k sebi naša domača Raduha. Vsaka ljubezen je sebična; tudi kamnita? Morda je gorino trdo srce začutilo, da je v vajinem srcu prostor za prav vse, kar je visokega in skalovitega, in da torej ona ni edina ljubezen, pa se je razsrdila in poslala nad vaju strašno snežno silo, da bi vaju z belim oklepom prisilila k zvestobi. Le kdo ne bi verjel takšnim mislim? Gore so vendar premogočne, da bi jim upali naprti krivdo za samovoljnost in izkoriščanje njihovih lepot, s katerimi nas najprej očarajo, nato pa priklepajo nase in kličejo s sladkimi glasovi, znova in znova. Kot mamilo so: več ko doživiš v njih, več si želiš še doživeti. In za vsak prestan napor in strah te nagradijo s plačilom, ki ga večina ljudi ne zna oceniti, kajti ne pojavlja se v obliki denarja ali druge materialne dobrine. Zaradi tega gorniško udejstvovanje velikokrat naleti na nerazumevanja in nasprotovanja. Tudi Vlado se je moral spopadati s takšnim mnenjem, ki ni nikoli imelo posluha zanj. Kajti samo v hribih je bilo po njegovih besedah življenje tisto pravo in polno, zares živo.

Niti Amerika, prizorišče enega od tvojih največjih dosežkov v mogočni steni El Capitana, ki je bil tako sramežljivo predstavljen, da je bilo že

prav sramotno, saj je zanj vedela in ga znala pravilno ceniti le peščica, ni zadostila tvoji želji po gibanju onstran vertikalne v pravih gorah. Obiski domačih plezališč pa so te itak že po enem dnevu spravljali ob živce.

»Presneti free-climberji! Kako sovražim te stene, ki še nahrbtnika ne potrebujejo!« si robančil po takšnem dnevu in zanalasč grizljalo suho kobaso, ker je vse naokoli že kar zaudarjalo po kuhanih makaronih.

Čeprav je Smrt upihnila svečo tvojega življenja že pri šestindvajsetih, je njen plamen pustil v tvojih prijateljskih neizbrisen pečat polnega življenja, jasnih načrtov, močne volje do vsega, česar si se lotil, in trdnih načel, ki so bila nemajna kot vihar. Bil si človek, pri katerem je celo moja od vseh strani napadana najstniška duša zmeraj našla nasvet, pomoč in če je bilo potrebno tudi zvrhano mero življenjskih modrosti. Nikoli ne bom pozabila, kolikokrat si me peljal iz hribov domov navkljub antigorniškem razpoloženju, ki je tam vladalo.

Ko sva se nazadnje pogovarjala po telefonu in si kot ponavadi rekel svoj običajni »in se še slišimo«, si nisem mogla niti približno predstavljati, da so bile to zadnje besede, ki sem jih slišala iz tvojih ust.

Prelep razgled na zasneženo hribovje je s Kranja, kjer sedaj počivaš skupaj s svojim komaj dvajset let starejšim stricem Petrom. Čeprav ga nisem imela nikoli priložnosti spoznati, mi je moj stric, s katerim ste ničlikokrat skupaj ubirali gorske steze in tudi sicer bili ogromno skupaj, naročil, naj zapišem v njegovem imenu in v imenu vseh prijateljev, da je bil Peter enkraten in resničen prijatelj, poln sposobnosti, ki so jih zelo cenili. Vsega se je lotil, bil je poln zamisli in jih je znal tudi izpeljati. V največje veselje po opravljenem delu mu je bilo zaviti okoli vogala in se napotiti v planine, ki so dajale njegovemu življenju tisto pravo vrednost, ki mu je nobena druga dejavnost ni mogla nadomestiti. Ostal bo v njihovih mislih in srcih in zavzemali se bodo za ohranitev sadov njegovega dela.

Tudi ti, Vlado, boš ostal v srcih vseh tistih, ki smo te poznali nekoliko bolje in zato tudi nekoliko bolj cenili. Ničlikokrat je modrina tvojih oči odsotno zrla nekam v daljave. Takrat si se ovil z neko tujo nedostopnostjo in morda si celo za hip kaj zaslutil. Nekoč sva se sicer pogovarjala o smrti, pa si se zasmel glasno in iz globine pljuč, kot ponavadi, ter dejal, da pridejo takšni pogovori na vrsto šele takrat, ko boš imel svoj prvi stoti rojstni dan.

To je bila, žal, prva in edina obljuba, ki si jo prelomil, kajti izpolnil si le četrtino.

Ne vem sicer, če držijo tiste veličastne besede ob izgubi človeka, češ da ga ne bodo nikoli pozabili in podobno, ker ima čas svojo izbrisno moč. Vendar imam občutek, da vsem spominom zadnjih petih let čas ne bo nikoli popolnoma kos.

Vasilija Škerget

Pavle Šegula - 70-letnik

Zadnjih trideset let je skoraj vsaka številka Planinskega vestnika oplemenitena s člankom, razpravo ali sestavkom, ki so nastali pod večšo roko **Pavleta Šegule**. Pred 70 leti v času nebesnega znamenja strelca je znani podjetnik iz Kranja, pri katerem je delal Pavletov oče France, ob rojstvu novorojenčka čestital z besedami: »Franci, pa imam še enega delavca!« Pri tako sebičnem voščilu se je menda oče zaklel, da bo sina šolal.

Ko je nemški okupator aprila 1941 zasedel Gorenjsko, je Pavle obiskoval 7. razred zelo uveljavljene kranjske gimnazije. Ob prihodu Nemcev v Kranj je ravnatelj gimnazije vsem dijakom zaželel srečno in ukinil šolski pouk. Nekaj dni pred tem dogodkom se je večina razrednih dijakov s Pavletom vred priglasila med prostovoljce v tedanjo kraljevo vojsko, toda v vojašnici so bili grobo in s ponižujočimi besedami zavrnjeni. Jubilant s ponosom rad poudari, da je celoten razred sodeloval v Osvobodilni fronti. V prvih letih okupacije je Pavle delal na davkarji, škodoval okupatorju ter zbiral uporaben material in orožje za partizane. Ko je postalo prevroče, je odšel v partizane, v Kamniško-zasavski odred.

Pavle je vsak prosti čas izkoristil za učenje tujih jezikov, posebno angleščine. Zato je bil pri nekaterih četnih komandirijah sumljiv; šele ko so v odred dobili iz Kranja ugodno karakteristiko, so mu zaupali zahtevnejše naloge.

Na jesen 1941 so ga odredovci poslali v radiotelegrafski tečaj v Stari trg na Notranjsko; s seboj je nosil zapečateno kuverto z osebno karakteristiko v njej. To mu je komendant šole kak mesec kasneje dal prebrati. V njej je v zadnjem odstavku pisalo: »Pavle Šegula je anglofil.« To je bila v tistem času huda zmerljivka in obtožba. Partizani pač še niso posedovali Verbinčevega Slovarja tujk, v katerem je opis: anglofil, kdor je prijatelj angleške kulture, jezika itd.

Radiotelegrafska šola je Pavleta tako prevzela kot nekoč geodezija, ko si je v poletnih gimna-

zijskih počitnicah služil kruh, da je pomagal zemljemercem kot marker in bil prepričan, da bo po končani gimnaziji študiral in postal inženir geodezije.

Po osvoboditvi so se malokateremu partizanu izpolnile mladostne želje. Tako je tudi Pavle pristal v Ministrstvu za notranje zadeve kot radiotelegrafist; tja je bil preprosto premeščen iz potrebe. Toda vseeno je imel srečo. Predstojniki so mu dovolili končati gimnazijo in vpisati na Fakulteto za strojništvo in elektrotehniko. Na njej sta predavala velika slovenska gornika

Dr. Julius Kugy v tržaškem zaporu Coroneo

Pokojni slovenski zobozdravnik v Trstu (Piazza Carducci 5) dr. Dorče Sardoč piše med drugim v svoji knjigi »Tigrova sled« (TIGR = ilegalna slovenska skupina na Tržaškem in v Istri pod Italijo = Trst - Istra - Gorica - Reka) na strani 122 tudi tole:

»Coroneo je bil natrpan. Najprej sem tam srečal svojega hišnega lastnika Viteza Gomppe, potem vse Postojncane. Celo Kugy je bil tam, ki je pisal knjige v italijanščini. Ker je bil med prvo vojsko vodnik po Julijskih in Karnijskih Alpah in je bil nekaj svetovalec avstrijskega vojnega štaba, ga je Italija kratkomalo aretirala. Večkrat sem govoril z njim. Že prej sva se srečevala v hribih oziroma v dolini, ker tedaj ni več hodil v hribe. Bil sem osupel, kako se planinec, ki je toliko preplezal po različnih stezah, zdaj boji ječe. Sicer je bilo res neprijetno, ker smo bili kot sardele v konzervni škatli. V kotu je bila kibla. Odvetnikom, zdravnikom in drugim je bilo neprijetno opravljati potrebe tam pred vsemi. Tako je.«

Morda je tudi v tem razlaga, zakaj dr. Kugy ni objavil tako imenovanega »Devetega poglavja« (vojna v zahodnih Julijskih Alpah) v svoji knjigi Aus dem Leben eines Bergsteigers (Iz življenja gornika) in tudi ni dovolil, da bi ga kdo drug kdajkoli objavil. Tudi njegovi dediči so dolgo upoštevali ta »embargo«. Šele pozno je od njih dobila dovoljenje Lilijana Avčin, da to poglavje prevede v slovenščino. Toda tudi ta prevod (obstajata dva izvoda - enega je lektoriral in popravil še tedanji urednik PV prof. Tine Orel, enega - nepopravljenega pa ima podpisani) doslej ni bil objavljen. Menda pa se objava pripravlja v Trstu.

Dr. Miha Potočnik

France Avčin in Dušan Lavrič.

Še preden je končal visokošolski študij, je bil dodeljen v radiotehnično delavnico, ki je imela prostore v šišenskem Galetovem gradu. Tu sva se prvokrat srečala in v naslednjih letih skupnega dela tudi dodobra spoznala. Po končanem študiju elektrotehnike je Pavle pokazal velike organizacijske in človeške vrednote pri sodelovanju s sodelavci - praktiki, da so hitro nastajala vedno nova tehnična sredstva za potrebe ministrstva. Čeprav je bil z dušo in telesom zavezan organizaciji, je vendarle dal vedeti, da se nelagodno počuti pri ustvarjanju takih tehničnih sredstev, ki bodo služila za nadzor »sovražnikov« in tudi njihove intimnosti.

V drugi četrtini petdesetih let sva z načelnikom GRS Mihom Potočnikom obiskala notranjega ministra Mitjo Ribičiča s prošnjo, da bi naši GRS pomagal s tehničnimi sredstvi. Ni skoparil z obljubami. Pot do popravil radiopostaj GRS je bila odprta. - Leto 1960 je bil Pavletu prijazno naklonjeno. Z obema rokama je zgrabil prošnjo, ki sem jo ponudil v dogovoru z načelnikom GRS dr. Potočnikom, da bi v Komisiji GRS skrbel za brezžične zveze.

Dve leti pozneje je dr. Campell, predsednik IKAR-ja, ustanovil podkomisijo za plazove. In kdo drug kot Pavle, poliglot in študijski človek, pa še navdušen gornik, je bil takoj voljan delovati na do tedaj pri nas pomanjkljivo poznanem področju! Radijske zveze in nevarnost plazov v gorah ter varovanje človeških življenj v plazovitih območjih so bili enkratni izziv in življenjska naloga našega jubilara. To je bilo hkrati hvaležno zatočišče, kamor je Pavle z veseljem in pogosto uhajal iz klešč službene organizacije.

Pri radijskih zvezah je bil Pavle že dolgo strokovnjak. V službi je proučeval slinost radijskih zvez na frekvencah UKV področja v slovenskem geografskem prostoru in še posebej v gorskem svetu. GRS je bila prav na področju brezžičnih zvez najšibkejša. Zato smo imeli z vstopom Pavleta v vrste reševalcev enkratno priložnost, da končno za vselej odpravimo sivo liso v naši organizaciji GRS. In to se je v praksi tudi resnično zgodilo.

Malo boljše je bilo poznavanje snega in njegovih nepretrganih sprememb v različnih temperaturah ter vezava snežink med seboj, pa vpliv členjenosti tal na pojav plazov. Dobri poznavalci so bili Francozi in Švicarji; Slovenci smo vedeli za plazove, pa ne zadosti. Posebno ne v letu 1937, ko je katastrofalen plaz izpod Storžiča zasul več smučarjev. Nekateri smučarji so se sami rešili izpod snega, drugim je pomagala tovariška pomoč, devetim pa ni bilo usojeno, da bi preživeli. Na prste ene roke lahko naštejemo vse članke, ki so bili objavljeni v naši planinski literaturi do leta 1951.

Po letu 1962 se je stanje bistveno popravilo. Številni reševalci so obiskali mednarodne tečaje v švicarskem Davosu. Naš jubilar se je na svoje stroške bogato opremil s svetovno literaturo o snegu in plazovih. Bil je pobudnik in organizator domačih tečajev za vodnike lavinskih psov, varnostnih tečajev za javne službe, ki pridejo kdaj pa kdaj v stik s plazovi. Prav tako je bil organizator republiških dni varstva pred plazovi, ki bi jih morala pravzaprav organizirati Planinska zveza Slovenije. Nazadnje sva skupaj organizirala še minerski tečaj za odstreljevanje plazov. Nič ni neskomno, če zapišem, da je Pavle Šegula naš najboljši teoretik o snegu in njegovih metamorfozah. S sodelavci je začel načrtno zbirati podatke za kataster plazov na Slovenskem. Njegova knjižnica o plazovih in arhiv sta najbogatejša na slovenskih tleh.

Naš jubilar ne zna reči ne, ko gre za delo v planinski srenji. Tako si je leta 1962 na rame optal ogromen nahrbtnik: Komisijo za odprave za tuja gorstva. Zagnano in uspešno je organiziral jugoslovanske odprave v Himalajo in druga najvišja gorstva sveta. Tudi sam se je udeležil dveh majhnih alpinističnih odprav v Kavkaz in Pamir. Pavletova nežna duševnost in pretirana skromnost nista šli skupaj z objestnimi in nikdar zadovoljenimi značaji vrhunskih alpinistov. Neznansko ga je jezilo, da pri nobeni odpravi ni bilo mogoče narediti končnega obračuna ne za denar in ne za material. Leta 1973 je odklonil nadaljnje sodelovanje v KOTG.

Hude duševne pretrse in hkrati olajšanje je Pavletu dalo leto 1966. Na Brionih je v začetku julija zasedalo predsedstvo CK ZKJ, ki je razrešilo **A. Rankovića** zaradi napak pri vodenju varnostnih organov. Slovenija je plačala davek s tem, da so odpustili nekatere delavce iz varnostne službe. Tudi Pavle je bil na seznamu. Razočaran in užaljen zaradi krivic je odšel najprej v Iskro in nato v Pošto direkijo, kjer so mu zaupali delo v projektivnem biroju, kmalu zatem pa je postal glavni urednik mesečnika Signali. Šele pri urejanju lista so njegove pisateljske in poliglotske sposobnosti prišle do prave veljave. V petih letih urejanja časnika je napisal več kot 150 enot strokovnih člankov, razprav in prevodov iz tuje strokovne literature.

Preden je odložil funkcijo načelnika podkomisije za plazove, je v knjižici »75 let GRS« napisal tole kritično razmišljanje: »Delitev dela je med člani GRS pripomogla k večjemu znanju in večji usposobljenosti GRS kot celote in posebej njenih izvedencev. Hkrati pa izkušnje kažejo, da ima specializacija lahko tudi neugodne stranske učinke, zlasti med specialisti in organizatorji.« In naprej: »Posledice se lahko pokažejo v pomanjkljivem znanju ene dejavnosti o drugih dejavnostih, v odtujenosti in rivalstvu med člani in strokovnjaki posameznih podko-

misij, nepoznavanju razmer in stopnje razvoja v drugih podkomisijah. To velja tako v IKAR kot v GRS. Zdravilo je znano:

1. Člani podkomisij in izvedenci se morajo nenehno zavedati, da nekritična specializacija nujno vodi v ozkost in osamitev.
2. Vsak gorski reševalec mora najprej obvladati celoto in to znanje v teoriji in praksi obnavljati, četudi se odloči za specializacijo.
3. Nujna je stalna, zavestna in usmerjena povezava podkomisij in usklajevanje posameznih doktrin z najnovejšimi spoznanji domačih in tujih strokovnjakov.

To je popotnica za mlajše generacije reševalcev, rezultat 30-letnega nabiranja znanja in izkušenj v praksi, za delo v Komisiji GRS in postajah, pa tudi planinstvu kot celoti taka usmeritev ne bi škodila. Prav toliko ali še več je vredna Pavletova odločitev, da je izpregel in prepustil vodenje podkomisije za plazove mlajšim reševalcem. To je bila težka osebnostna, predvsem pa notranja odločitev, ko se je zavedal, da so nasprotja med generacijami samo zato, ker stari ne zanjo pravočasno presoditi, kdaj morajo zapustiti »stolček«. To jih pa ne odvezuje, da ne bi nadaljevali delo za GRS in planinstvo. Pri tem nas jubilar s svojim primerom lepo poučuje, kako naj postorimo v podobnih okoliščinah.

Pred šestimi leti se je v IKAR-jevi komisiji za plazove pojavila potreba in spoznanje, da bi večjezični slovar članom komisije in mnogim drugim močno olajšal delo. Slovar naj bi poimenoval vsa področja, ki jih obravnava komisija, predvsem pa zimske padavine, spremembe v snegu, vzroke plazenja snega, vrste plazov in še marsikaj. Kdo drug kot Pavle Šegula je na čelu ustvarjanja šestjezičnega slovarja! V družbi velikih jezikov je tudi slovenščina. Pavle ji je omogočil tako ugledno mesto. Tisoče zbirateljskih, preučevalnih in računalniških ur je porabil, pa nikdar ni vprašal ne za ceno in ne za plačilo. Sedaj je delo končano in s tem si je Pavle zavezal najlepše darilo za svojo 70-letnico.

Albin Vengust

Hvala za čestitke!

Zadnje dni lanskega in prve dni letošnjega leta so uredništvo in uprava Planinskega vestnika ter Planinska zveza Slovenije prejeli veliko božičnih in novoletnih čestitk svojih planinskih prijateljev iz domovine in tujine. Zahvaljujemo se vsem v upanju, da si bomo lahko še letos stisnili roke na planinskih poteh in brezpotjih.

40 let PD Ptuj

Vandranje iz doline v dolino in modrovanje z možmi v poltemi prijazne krčme je lahko duhovno in kulturno bogatejše kot brzenje za žigi na vrhove gorá. Prav vračanje k duhovnim in kulturnim izročilom planinstva je ena od prihodnjih nalog slovenske planinske organizacije, kot je med drugim povedal predsednik Planinske zveze Slovenije **Andrej Brvar** na slavnostni akademiji v ptujskem Narodnem domu, po-

Na osrednji proslavi ob obletnicah PD Ptuj in PZS je na Ptuj govoril predsednik PZS Andrej Brvar

Foto: Milena Zupanič

svečeni 40-letnici dela PD Ptuj. Govoril je tudi o najpogostejši temi današnjega časa, o lastni njeni, saj so se tudi tukaj pojavili nekateri, ki bi se radi priklopili do skupno ustvarjene planinske pogače. Planinsko zvezo, ki slavi sto let obstoja, so soustvarjali v vseh 190 planinskih društvih po Sloveniji, tudi v ptujskem, ki po ustanovitvi sodi v tretjo generacijo.

PD Ptuj je 25. novembra pred 40 leti, leta 1953, ustanovilo 45 zanesenjakov, ki so se navdušili nad gorami. Zdaj ima društvo 1200 članov. Izredno pozornost so od vsega začetka posvetili vzgoji in izobraževanju mladih, tako da so do danes izšolali okrog 50 vodnikov in štiri inštruktorje, od leta 1971 pa vsako leto organizirajo tudi planinsko šolo, v katero se vključujejo osnovnošolci in srednješolci. Sicer ptujski planinci tudi trasirajo in markirajo poti na območju občine, pred desetimi leti pa so s Haloško planinsko potjo približali ta košček bližnjih gričev mnogim planincem in pohodnikom.

Sto let PZS, 40 let PD Ptuj in 10 let Haloške planinske poti so ptujski planinci obeleževali vse lansko leto, vrhunec pa so bile tri prireditve zadnje dni lanskega novembra. V Knjižnici Iva-

na Potrča je bila odprta razstava društvenih dokumentov, planinske literature in opreme, ki so jo pripravili **Tone Purg**, **Nada Jurkovič**, **Marijana Hernja-Masten** in **Simon Petrovič**. V ptujski mestni hiši so bile na ogled fotografije planinca in amaterskega fotografa, sicer pa predsednika Foto-kino kluba Maribor **Frančeka Vogelnika**, slavnostna akademija pa je bila v Narodnem domu in jo je pripravil **Janez Janžekovič** ter je enako kot prejšnji dve manifestaciji privabila veliko prijateljev gorskega sveta. Prisotne je pozdravil predsednik ptujske občinske skupščine **Vojteh Rajher**, ki je PD Ptuj izročil posebno občinsko priznanje. Po govoru predsednika PD Ptuj Toneta Purga in predsednika PZS Andreja Brvarja je slednji izročil bronaste, srebrne in zlate častne znake slovenske planinske organizacije ptujskim planincem, ki so pomembneje prispevali k razvoju domačega planinskega društva. Zlati častni znak so prejeli zaslužni ptujski planinci **Simon Petrovič**, **Maks Žmauc** in **Tone Purg**.

Milena Zupanič
(Tednik, Ptuj)

45 let dela postaje GRS Tolmin

Ob 45-letnici delovanja je postaja Gorske reševalne službe Tolmin izdala 2. številko Biltena (uredil jo je **Edo Kozorog**), v kateri sta v grobih obrisih predstavljena zgodovina in delo te postaje, katere začetki segajo v leto 1947, torej v čas po priključitvi Primorske k Sloveniji. Že januarja 1948 so pri PD Tolmin ustanovili skupino GRS, decembra 1952 pa se je ta skupina preimenovala v Postajo GRS Tolmin. Zaradi boljšega obvladovanja terena so bile nekaj let pozneje ustanovljene skupine GRS v Tolminu, Kobaridu in Podbrdu. Zdaj sestavlja moštvo 32 operativnih reševalcev, sedem častnih članov z nad 25 leti staža v GRS in štirje reševalci, ki so si z nad 35 leti dela v GRS zaslužili naziv zaslužni član GRS.

V 45 letih so reševalci GRS Tolmin, kot piše v Biltenu **Janko Koren**, posredovali v 120 nesrečah in pomagali 155 ljudem, od katerih je bilo 46 poškodovanih. Ta čas so z gorá prinesli tudi 50 mrtvih. Samo v zadnjih desetih letih je 684 reševalcev opravilo 6683 reševanj.

Vse pogostejše gorski reševalci pomagajo tudi pri drugih hudih nesrečah v dolini, omeniti pa velja tudi to, da so bili v junijski vojni leta 1991 skoraj vsi gorski reševalci te postaje vključeni v alpski vod Teritorialne obrambe, kjer so opravljali najzahtevnejše naloge.

Kot piše v analizi nesreč na območju Postaje GRS Tolmin Edo Kozorog, se na tem območju vsako desetletje število nesreč podvoji, razmerje med nesrečami s smrtnimi izidi, s poškodbami in s srečnim izidom pa, na žalost, ostaja

približno enako. Več kot tretjina nesreč, pri katerih so posredovali gorski reševalci, niso gorske nesreče, kajti GRS Tolmin mora pokrivati ves prostor, ki ga ne zmorejo pokriti policaji in zdravniki. Več kot dve tretjini nesreč sta posledica subjektivnih nevarnosti v gorah, kot so padec, zdrs, bolezní ali izčrpanost, pa tudi druge tako imenovane objektivne nesreče, kot so posledica slabega vremena ali plazov, bi pogosto lahko preprečili s pravilno izbrano turo, primerno opremo in telesno pripravljenostjo.

M. R.

Podeljena 657. značka

Lanskega 22. novembra se je kljub izredno slabemu vremenu, saj je vso Slovenijo zajelo močno sneženje, v prostorih poslovne stavbe PTT v Cigaletovi ulici v Ljubljani zbralo veliko pohodnikov po Transverzali kurirjev in vezistov NOV Slovenije, ki jim je to leto uspelo prehoditi to izredno lepo, a več kot tisoč kilometrov dolgo pot. Dobitnikov je bilo lani kar 30, predsednik odbora za Transverzalo kurirjev in vezistov NOV Slovenije **Martin Prevorčnik** pa je tokrat podelil že 657. značko, kar dokazuje, da je ta planinska pot izredno priljubljena.

Večina lanských dobitnikov značke je transverzalo, ki se vije od Gančanov v Prekmurju do Slavnika nad Koprno, prehodila prvič. Veliko pa je med njimi takšnih, ki so dotlej prejeli dve, tri ali celo več teh transverzalnih značk. Absolutni rekorder je gotovo **Slavko Krušnik**, veteran iz Ljubljane, ki je svojo zbirko obogatil že s sedemnajsto značko, sledi pa mu **Vida Pliber-**

šek, tudi iz Ljubljane, ki je prejela že deset transverzalnih značk.

Odbor za to transverzalo že dalj časa pripravlja posodobitev transverzale. Gre za novo izdajo vodnika, ki ga bo - tako kot dosedanja dva - letos pripravil podpredsednik PZS in Odbora ter starosta slovenskih planincev - poštárjev **Jože Dobnik**.

Vsi, ki so lani prehodili Transverzalo kurirjev in vezistov, so si prislužili transverzálno značko. Med njimi je treba posebej omeniti **Marto** in **Dušana Škedla** iz Ljubljane, ki sta transverzálno pot prehodila že šestič, pohvaliti pa je treba še **Draga Simončiča** in **Viktorja Čebelo**, oba iz Litije, ki sta pot prehodila štirikrat, trikrat sta jo prehodila **Alojz Ilijaš** iz Kranja in **Miro Marušič** iz Maribora, dvakrat pa **Ivan Prezelj** iz Kočevja in **Tatjana Marušič** iz Maribora.

(ptt novice)

Sodelovali smo na 5. državnem tekmovanju »Mladina in gore«

Mladinska komisija pri Planinski zvezi Slovenije je 26. novembra 1993 organizirala že 5. državno tekmovanje mladih planincev od 5. do 8. razreda OŠ. Tekmovanje je vsako leto na drugo temo in tudi v drugem kraju. Lani sta bila gostitelja tekmovanja PD Snežnik iz Ilirske Bistrice in OŠ Dragotin Kette v Ilirski Bistrici.

Tema tega tekmovanja je bil Turistovski klub Skala, to je klub, ki je deloval med prvo in drugo svetovno vojno ob Slovenskem planinskem društvu, klub mladih planincev, ki so hoteli doseči v planinstvu nekaj več. Predvsem so bili

to plezalci, alpinisti, ki so dali močan pečat razvoju slovenskega alpinizma. Bili so pobudniki za snemanje prvih dveh slovenskih celovečernih filmov, V kraljestvu Zlatoroga in Triglavske strmine, in izdali nekaj pomembnih knjig, predvsem pa preplezali ogromno prvenstvenih smeri v naših gorah, predvsem v severni steni Triglava.

Ker o Skalaških poprej tako rekoč nismo vedeli nič, smo se planinci iz OŠ Šmihel v Novem mestu odločili, da se prijavimo na razpis. Javilo se je 6 učencev, **Blaž Babič, Tomi Bogovič, Uroš Ožbolt, Nataša Steklasa, Alen Mlekuž in Vojo Zupančič**, in tako smo sestavili dve ekipi.

26. novembra smo se zgodaj zjutraj odpeljali v Ilirsko Bistrico. Ker smo tja prispeli prvi, smo imeli dovolj časa, da smo si ogledali še šolo in njeno bližnjo okolico. Po prihodu vseh ekip (kar 42 jih je bilo) so nas gostitelji in organizatorji tekmovanja lepo pozdravili in pogostili z malico. Po okrepčilu pa se je pričelo tekmovanje. Čeprav smo ves čas poudarjali, da glavni namen našega srečanja ni tekmovanje, ampak srečanje mladih planincev, je bilo vendarle čuti kar precej negotovosti in treme. V prvem delu tekmovanja so sodelovale vse ekipe, ki so morale rešiti test, sestavljen iz 30 vprašanj o Turistovskem klubu Skala in iz splošnega planinskega znanja. Po reševanju testov je bilo po vsej šoli in na dvorišču videti veliko skupinic, ki so s svojimi mentorji razpravljale o pravilnosti svojih odgovorov. Že pri pripravah na tekmovanje smo razpravljali o tem, kakšna neki sta oba filma, ki so ju posneli s sodelovanjem Skalašev kot igralcev in snemalcev, zato smo bili zelo veseli, da smo si drugega, Triglavske strmine, lahko pred kosilom tudi ogledali. Film nam je bil zelo všeč, čeprav je bil nemi in ga je spremljala le glasba in komentarji vodje tekmovanja **Mihe Pavška**. Že ob koncu filma so kar v kino dvorani razglasili šest prvo uvrščenih ekip, ki so se uvrstile v popoldanski finale. Na naše veliko veselje so se v finale uvrstili tudi Uroš, Tomi in Blaž. Ekipe so bile zelo izenačene in na šestem mestu so bile kar tri, ki so se po kosilu pomerile med seboj v izdelovanju vozla in boljše je šla v finale.

Finalni del je potekal v obliki kviza. Vsaki ekipi se je lahko priključila še rezerva, pri naših fantih je bila to kar Nataša. Vse ekipe so pokazale zelo veliko znanja, toda polna avla navijačev, kratek čas za premislek in trema so napravili svoje. Tu in tam se je kakšen odgovor ponesrečil, a razlike so bile zelo majhne. Med posameznimi krogi vprašanj smo nestrpnost seštevali točke in ugotavljali, kdo je boljši. Do zadnjega kroga so naši fantje z Natašo delili tretje mesto, a so pri zadnjem vprašanju napačno poimenovali plezalni pas in zgubili tretje mesto. Bili so jezni sami nase in razočarani, a

tudi veseli planinske pesmarice, ki so jo dobili za nagrado.

Po čestitkah zmagovalcem, skupinski fotografiji na odru in slovesu od drugih smo se počasi odpravili domov. Med vožnjo smo kramljali o dnevu, ki se je iztekal in ki nam je dal mnogo lepih trenutkov in novih spoznanj. Skupaj smo misli strnili v ugotovitev, da ni pomembno, kako smo se uvrstili, ampak da smo se vsi skupaj nekaj novega naučili, videli in se srečali z mladimi planinci iz vse Slovenije ter tako tudi mi počastili 100. obletnico ustanovitve Slovenskega planinskega društva.

Važno je sodelovati in ne zmagati - in še si želimo sodelovati.

Rada bi se zahvalila Centru za socialno delo v Novem mestu, ki nam je odstopil svoj kombi, Tomijevemu očetu, ki se nam je sam ponudil, da nas bo peljal, in PD Novo mesto, ki nam je plačalo kosilo. Hvala pa tudi organizatorjem in gostiteljem za res lep in pester dan.

Mateja Grahek

Mali oglasi

Prodajam novo plezalno vrv »edelweiss« s premerom 8.7 mm, dolgo 45 metrov, in lahek šotor za dve osebi.

Kličite po 17. uri domov 061/40 904, telefon v službi 061/140 22 11, int. 14-12 ali 14-13.

Milan Mesic, Beblerjev trg 10, Ljubljana

Naprodaj je v knjige vezan Planinski vestnik, in sicer letniki 1929, 1931, 1932, 1934 do 1939, in nevezani, vendar kompletni letniki 1957, 1958, 1959, 1962 in 1966 do 1970. Revije lahko naročite v Bukvarni, 64270 Jesenice, p.p. 65, ali po telefonu 064/70 516.

Zbirko epigramov in pesmi **A. Pušnika** »Pove naj življenje«, ki jo je avtor izdal v samozaložbi, lahko po ceni 2000 tolarjev za izvod naročite po telefonu 061/723 471.

Prodajam naslednje knjige:

Pomen in razvoj alpinizma (**H. Tuma**), V Triglavu in njegovi sosesčini (**E. Lovšin**, 1994), Na Triglav (**R. Badjura**, 1922), Naš alpinizem (**M. Kajzelj**, 1932), gorniški vodnik po bolgarskih in romunskih gorah ter več alpinističnih vodnikov po Visokih Tatrah.

Igor Maher
tel.: 061/349 422

Mali oglasi zastoj!

Male oglase, ki nam jih pošljejo naši naročniki in bralci, objavljamo zastoj, če gre za takšne predmete povpraševanja, ki imajo gorniško vsebino. To bi lahko pomenilo, da dobijo bralci Planinskega vestnika za svojo naročnino več, kot so plačali.

KOMISIJA ZA MEDNARODNO SODELOVANJE PRI PZS PRIPRAVLJA LEPE TURE

POTOVANJA NA KONEC SVETA

Komisija za mednarodno sodelovanje pri Planinski zvezi Slovenije bo letos in prihodnje leto pripravila vsaj štiri velika potovanja, na katerih bodo udeleženci (to pa bo lahko vsak, ki se bo prijavil) spoznali ob nekaterih kulturno zgodovinskih znamenitostih daljnih dežel tudi nekaj tamkajšnjih visokih gor.

Letošnjega junija bodo slovenski planinci v organizaciji Komisije za mednarodno sodelovanje za 16 dni odpotovali na Islandijo, na otok, ki je petkrat večji od Slovenije, vendar ima manj prebivalcev kot Ljubljana, s svojimi naravnimi lepotami pa iz leta v leto privablja vse več obiskovalcev, ki imajo radi samoto in neokrnjeno naravo.

Po prihodu (z letalom, seveda) v glavno mesto Reykjavik si bode potniki ogledali kraj islandske državnosti in geizire, potem pa mimo slapu Gullfoss nadaljevali pot v notranjost otoka. Po ogledu drugega največjega otoškega mesta Akureyri se bodo udeleženci trekinga seznanili z jezerom Myvatn in vulkanskimi pojavi, se povzpeli na širokoplečo goro Herdurbreid ter ob vznožju ogromne ledeniške planote Vatnajökull in skozi čudovito pokrajino Landmannalaugar prišli na južno obalo otoka. Vzpon na najvišji otoški vrh, 2119 metrov visoki Hvannadalshnukur, je namenjen le najvztrajnejšim, saj se vzpon začne z morske obale. Za vse udeležence potovanja bo naslednji cilj aktivni ognjenik Hekla, potovanje pa se bo končalo v Reykjaviku.

Predvidoma marca prihodnje leto bo Komisija organizirala 22-dnevno potovanje v Mehiko, kamor je pred nekaj leti slovenske planince že peljala. Tudi to pot bodo udeleženci spoznali mehiške vulkane, obe obali in ostanke predkolumbovskih kultur, ob koncu pa bodo obiskali še severni, puščavski del Mehike in sosednjo Arizono z Grand Canyonom.

Po aklimatizacijski turi bo najprej vzpon na Popocatepetl (5452 m), od koder se bo pot čez Pueblo nadaljevala do obalnega mesta Veracruz. Sledil bo vzpon na Orizabo (5700 m) in vrnitev v glavno mehiško mesto Mexico City. Naslednji cilj bo polotok Yucatan s številnimi majevskimi mesti, kamor bodo potniki poleteli z letalom. Zadnji del potovanja bodo udeleženci preživeli v mehiški zvezni državi Sonor ob tiho-morski obali in skočili še prek meje v ZDA.

V okviru spoznavanja Južne Amerike bo prihodnje leto (1995) cilj potovanja v organizaciji

Komisije okolica najvišje gore v Andih Aconcague, na tej poti pa bodo popotniki v 28 dneh januarja in februarja spoznali dele Čila in Argentine. Takoj po prihodu v Čile si bodo udeleženci potovanja ogledali glavno mesto Santiago in okolico ter nabirali potrebno aklimatizacijo na gorah, ki jih je v okolici dovolj, aklimatizaciji pa bo sledil obisk argentinskega dela Andov. Cilj bo Aconcagua, ki s skoraj 7000 metri privablja planince in alpiniste. Že normalen pristop zahteva odlično telesno pripravljenost in močno voljo. Tisti, ki ne bodo imeli ambicij za najvišji ameriški vrh, pa se bodo zadovoljili z nižjimi vrhovi ali s turističnimi ogledi.

Po sestopu bodo potniki odšli proti jugu v Bariloche, kjer živi veliko Slovencev, tudi znamenitih planincev. Okolica je slikovita z jezери, gozdovi in vrhovi. Zadnji del potovanja bo namenjen ogledu južnega Čila z vodnatimi rekami, velikimi jezери in vulkani, natančen program pa bo prirejen željam večine udeležencev.

Prav tako za 28 dni bo Komisija prihodnje leto aprila ali junija peljala v Venezuelo in Ekvador: Venezuela ima dovolj ciljev, da bo zanimiva za tiste, ki imajo radi gore in slapove, Ekvador, ki je bolj obiskan, pa je znan po vulkanih, pragozdu in Galapaškem otočju.

Po pristanku v Caracasu bodo potniki najprej obiskali narodni park in pozneje še najvišji venezuelski vrh Pico Bolivar, ki presega 5000 metrov. Sledil bo ogled Angelskih slapov, visokih skoraj tisoč metrov, ki so na vzhodu države in so jih odkrili šele leta 1937. V Ekvadorju bodo udeleženci najprej šli na enega od višjih vulkanov, temu pa bo sledil nekajdnevni izlet v amazonski pragozd na reko Napo, ki seveda ni več deviški deževni gozd, vendar bo kljub temu veliko doživetje.

Po vrnitvi v glavno mesto bo ena skupina odpotovala na Galapaško otočje, ki je raj za ljubitelje živali, geologe in prijatelje narave, drugi, ki bodo ostali na celini, pa se bodo povzpeli še na en vulkan. - Ko bodo zbrani vsi potniki za to turo, bodo dokončen in natančen program oblikovali skupaj in ga prilagodili željam večine.

Podrobnosti o teh potovanjih je mogoče zvedeti v Planinski zvezi Slovenije ob Dvorčakovi ulici 9 v Ljubljani, kjer imajo telefonsko številko (061) 312-553 in 315-493.

Na anketno vprašanje »Ali je po vašem mnenju pomembno, da Slovenci poskušamo preplezati vseh 14 osem-tisočakov in je torej prav, da si med drugimi cilji KOTG prizadeva tudi za uresničevanje tega?« je odgovorilo 136 bralcev Planinskega vestnika, in sicer

DA	NE
94	42

Med njimi je bilo 38 anonimnih (20 - DA, 18 - NE) in 38 podpisanih (23 - DA, 15 - NE), medtem ko jih je 60 navedlo polno ime. Nekateri so svoje stališče tudi obrazložili, tako za kot tudi proti. Vse obrazložitve so na kulturni višini in upoštevanja vredne.

Lepa hvala in mnogo lepih trenutkov v gorah.

KOMISIJA ZA ODPRAVE V TUJA GORSTVA

Načelnik:
Tone ŠKARJA